

گه نجینه ی وشه ی زمانی کوردی

هۆتوم - شيندلەر

دەزگای توژینهوه و بلاوکردنهوهی موکریانى

● گەنجینهی وشەى زمانى کوردى

● نووسینی: هۆتوم - شيندلەر

● وەرگێڕانی: دکتۆر ھەمید عەزیز

● نەخشەسازی ناوهوه: طەھ حسین

● بەرگ: رزگار فەقێ عەولاً

● ژمارەى سپاردن: (١٠٢٠)

● نرخ: (٢٥٠٠) دینار

● چاپى یەكەم: ٢٠٠٨

● تیراژ: ٧٥٠ دانە

● چاپخانه: چاپخانهی خانى (دهۆك)

زنجیرەى كۆتیب (٢٧٣)

هەموو مافیكى بۆ دەزگای موکریانى پارێزراوه

مالپەر: www.mukiryani.com

ئیمەیل: info@mukiryani.com

گەنجینهی وشەى زمانى کوردى

١٨٨٤ لایپتسیگ

دکتۆر ھەمید عەزیز

لە ئەڵمانیەوه کردووێه بە کوردی

کوردستان

هەولێر - ٢٠٠٨

۱۸۳	چەند نمونەيەك
۱۸۴	کردارى ناواز
۱۸۵	ئەو کردارانەى گەردان ناکرین
۱۹۲	چەند کورتە رستەيەك

ئاۋەزپۇك

۱	پېشەكى ۋەرگېر
	بەشى يەكەم
۳	پېشەكى
۴	كورتە باسكى مېژوۋىيى
۹	بەشى ۱۹ى كىتېبى يۈستى
۱۳	پېرېستى ۋشەكان
	بەشى دوۋەم
۱۴۹	چەند تېبىنىيەكى زمان و رېزمان
۱۷۱	رستەكان لە زارى موكرىانىدا
۱۷۳	رستەكانى زارى گۆران و كەلھور
۱۷۶	رستەكانى زارى گۆران
	بەشى سېيەم
۱۷۹	قاموسەكەى پېشخەدمەت
۱۸۰	کردارە ۋاز و ئاسايىيەكان

خوینەری کوردی زمان دەربەگەوی، بیانییەك- ئەلمانیک- چۆن لە زمان و وشەى کوردی گەیشتووە. ئەو شوینانەى کە بەپیتی لاتینی نووسیوتى، بەشیوەى نووسینی ئیستا نووسیومەتەووە.

- وەرگێر -

قەلادزی

پیشەکی وەرگێر

هیچ لە خوینەری خۆشەویست ناشارمەووە ئەگەر بلیم ئەو باسەى ئیستا بە کوردی دەخوینیتەووە لە گۆفاری زانستى ئەلمانیدا بەدوو جار بلاوکراوەتەووە و من بەریککەوت بەسەریدا کەوتم. بەدواى شتى تردا دەگەڕام و لە پیرستى ئەم گۆفاردەدا چەند باسیك سەرئى راکیشام و بەدواداچونى ئەم باسە زانستییه زمانەوانییانە چەند شتیکی سەریان بۆ روون کردمەووە، یەکیك لەمانە ئەمەیه:- لە کۆتایى سەدەى هەژدەهەم و سەرانبەرى سەدەى نۆزدە و تا ئەوکاتەى ولایەتى شارەزور- مووسل لە کوردستانى ژێر دەستى عوسمانلى کراوەتەووە و خراوەتە سەر ئەو دەوڵەتەى ناوى عێراقى لێنراوە، مامۆستا و پڕۆفیسۆر و مێژوونوس و گەڕیدەى ئەلمان بە شیوەیه کى سەرئى راکیش بایهیان بە کورد و زمان و مێژوو و خاکی کوردستان داووە و چەندین لیکۆلینەووەى جیا جیا یان لەسەر بلاوکردۆتەووە، هەر لە رێزمانەکەى پڕۆفیسۆر یوستییەووە تاووە کو لیکۆلینەووەکانى لێرخ و ئەم باسەى ئیستا بە کوردی بلاو دەکریتەووە تا دەگاتە دەفتەرى کوردەواری هووگۆ ماکاس سالى ۱۹۰۰ و باسى (زمانى کوردان)ى ئەلبییرت سۆسیى سالى ۱۹۰۱ و چەندین باسى تر.

ئەو باسەى ئیستا کە لە نیوان قاموس و لیکۆلینەووەى فیلۆلۆجى زماندا یە توانیویەتى وشەى زۆربەى هەره زۆرى زاراوەکانى زمانى کوردی رۆژەهلاتى کوردستان کۆیکاتەووە.

لە هەندیک شویندا دەکرى رەخنە لە بریاروبۆچوونى نووسەر بگىرى. بەلام من بەبى دەسکاری نووسەر چى وتووە کردوومە بە کوردی. لەمەشدا مەبەستم ئەو بۆووە بۆ

هيوام وايه ئەم کارەى من، ئەگەرچى بى كەموکورى نىيە، وەك بەشدارىيە کى بچووک
خزمەتلىك بىت بەو بەرهەمە بەپىزو مەزنەى پرۆفیسۆر يوستى.

روونکردنەو و کورتە باسکى مێژوویى

لێرەدا سەرەرای چەند خاڵىکى مێژوویى ئەو نیشانە و پیتانە روون دەکەمەوێ کە
لە باسەکەدا بەکارم هێناون.

تا: نیشانەى یەو ئەو و شانەى لە زاراوەى زمانى کوردى ئەمارلودا بەکاردێن و
قسەیان پى دەکرى.

کوردى ئەمارلو بە فرمانى نادر شاھ لە نیوەى یەكەمى دوا سەدەدا لە
کوردستانەوێ بۆ خوراسان راگوێزاون. ئەمانە ئیستە نزیکەى ۵۰۰ مەل دەبن کە لە
پێنج تیرە پێک هاتوون. ناوەکانیان ئەمانە:

- بەگى ئارلو
- ئورکو تانلو
- ئیزوولو
- هەفتاد دوو میلەت.
- بايى.

سەرۆکى بايى یەكەمى خێل هەمیشە سەرۆکى تیکرای ھۆزەکە بوو. لە سەرەتای
ئەم سەدەىدا محەمەد حۆسەین خان سەرەك خێلى ئەمارلو بوو. کورە گەورەى ئەم
خانە، حۆسەین خان، کە چەند سالیك لە جینگای باوکى دانیشتوو، بە فرمانى
ئاسف ئەد دەولەى فرماندارى خوراسان، نزیکەى سالى ۱۸۳۰ لەمەشەد زیندە
بەچال کراو. کورە بچووکەكەشى ناوى زۆراب خان بوو لەلایەن باوکى ئیلخانى
ئىستای کوردەکانى قوچان و بود جنورد کوێر و ناينا کراو.

کورپى حوسەین خان، کوردۆ خانى یەكەم، چەند سالیك لەمەوێر مردوو، کورپى
ئەم کوردۆخانە ناوى کوردۆ خانى دووهم بوو، ئىستاکە سەرۆکى خێلى ئەمارلو. ئەم

بەشى يەكەم

پێشەکى

ماوەى چەند سالیك بوو سەر گەرمى کۆکردنەوێ وشە و دانانى پیرستىکى
وشەى کوردى بووم کاتێک دوو سال لەمەوێر کاک پرۆفیسۆر فردیناند يوستى،
قاموسى کوردى- فەرەنسى م. ئۆگۆست ژابای سالى ۱۸۷۹ و، ریزمانى زمانى
کوردى پرۆفیسۆر يوستى خۆى، کە سالى ۱۸۸۰ز بلاوکراوئەو، گەياندە دەستم. ئەم
دوو بەرهەمە ئەرك و بارى سەرشاغیان سووک و کەمتر کردووە، بۆیە بپارمدا ئەو
وشانە کۆیکەمەوێ کە لە قاموسى ناوبراودا نین و بپاندەم بە گۆفارى^(۱) (D. M. G)
بۆ بلاوکردنەوێ. سالى ۱۸۸۱ ماوەیەك لە ساوجبلاغى کوردستانى فارس بووم
دەرفەتێکى چاکم بۆ هاتە پێشەوێ وشەى کوردى کۆیکەمەوێ. دواتر رینگام کەوتە
خوراسان و نزیک تورکىسمین و باکورى نیشاپور، لێرە کوردى ئەمارلو نیشتهجین،
توانیم گەنجینەى وشەکانم پتر و دەولەمەندتر بکەم.

گەشت و گەران و سەفەرى یەك لەدواى یەك و نەپساوێ دەرفەتیان نەدام سەرچاوە
و کتیبى پێویست بۆ لیکۆلینەوێهە کى بەراوردیى ئیتیمۆلۆجى بەدەست بهێنم. بۆ
ئەوێ ئەم بەرهەمەم لە مەترسیی دەستى سەفەر و گەشت دەرباز بکەم کە هەرەشەى
فەوتانى لى دەکەن، بپارمدا هیچى تر نەخایەنم و بلاوکردنەوێهە کى پتر دوانەخەم،

(۱) ئەم باسە بەدوو جار لەم گۆفارەدا بلاوکراوئەو:

Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft. Leipzig. Bd. 38
سالى 1888 Bd. 42 سالى 1884.

خێڵه له باکووری رۆژئاوی نیشاپور له نشیوی سەفید رود له نیوان هەریم و ناوچهی رووباری مەعادی (که تورکومانان لەوێن) نیشتەجێیە. ئەم نشیوییه چەندین ناوی هەیە وەک: کوردستان، چاکی ئەمارلو، جولگی هی ماروس، دیریهی سەفید رود... هتد. ناوی سەفید رود له سەرچاوهیه کهوه هەڵدەقوێ نزیکه ۷۰ کیلۆمەتره لهولای نیشاپوروهه دووره و ئەم رووباره کیلگهکانی دهشت و زهوی چەند کیلۆمەترهیه که له رۆژئاوی شاری نیشاپوروهه بهراو دهکات.

ئەمارلو شیعهن. فارسەکان ناوی ئەمارلوو بەم جوژه دەنوسن: ئیمرانلو، ئینبارلو، ئیممارلو.

ئەر: مەبەست له عارهیییه.

ئەرم: ئەرمەنی.

ب.: بلوچی

بەخ.: ئەو وشانەم مەبەستە که له زاری خێڵی بهختیاریدا بهکاردههێنرێن. بهختیاریهکان یاخود لوری گهوره له دوو بهشی سهردهکی پێک هاتوون:

- هەفت لینگ

- چههارلینگ. ئەم دوو بهشه:

بەسەر چەندان بال و لقییدا دابهش دەبن. ئیستاکه له ناوچه چیاو شاخه سهركیش و سهخت و چڕهکانی نیوان ئیسفههان، شوشتهر، بروجیرد و گول پایگاندا دهژین. سنووری باکووریان دیزفول رووده، له باشوورهوه تا بیهبههان و چیاکانی مامهسهنی درێژ دهنهوه.

خ.: بۆ نیشاندانی ئەو وشانە مەبەستمە که له خوراسان بهتایبەت له دەورووبهری تورکمانهکان له ناوچهی باری مەعادی کۆمکردوونهتوه.

ف.: ئەو وشانە که له فارس، له شیراز تاوهکو بووشههیر و له باشوورهوه له کرمان، جیروفت، روودبار.. هتد بهکاریان دههێتن.

گ.: وشەکانی زاراوهی گۆرانی. ئەوانە بەزاراوهی گۆران دەبیژن و دەدوین له خۆرئاوی کرمانشاھ له دەورووبهری کرماند نیشتەجێن. ئەمانە دەبن بەدوو بەشهوه: - گۆرانی سیاھ.

- گۆرانی سەفید هەردووکیشیان خۆیان بەشیعه ناودهبن. گۆرانی سیاھ، هەندی جار یاخود جاروبار، بەناوی تیره سەرەکییه کهیانەوه ناودهبرین که گۆرانی قەلعهی زەنجیری پی دەوتری، ئەمە پێکھاتووه له ۱۶ هەزار مال له دهوار و خيوەت و گوند و ئاواييدا دهژین. له مانە نزیکهی چوار هەزار خێزان جافی سوننه. که له باکوورهوه تا سنه Sinna دهکشین. ئەم بەشه هەزار سەرباز بۆ مێری ئاماده دهکات، که بارهگای فەرمانده کهیان له ناوچهی گههاری خۆرئاوی کهرینه.

ئەم تیرهیه نزیکهی هەزار سەرباز به دهولەت دهکات.

تیرهکانی گۆرانی سیاھ ئەمانە:

- قەلعهی زەنجیری

- کهلخانی.

- نیریزی.

- تایشی.

- توفانگچی.

- بیامیهی.

- تەختگاهی.

گۆرانی سەفید له کێریند و بیوانیج دادهنیشن له ۶ هەزار مال پێکھاتوون، ئەمانیش هەزار سەربازیک به دهولەت دهکات.

گی: زاراوهی گەیلانی.

(J) یان (ی): قاموسی کوردی — فەرەنسی ئۆگۆست ژابا که سالی ۱۸۷۹ ف. یوستی له سانت پیترسبورگ چاپی کردوه.

یو: له جياتی ناوی کتیبی ریزمانی زمانی کوردی ف. یوستی به کاریده هیتم که سالی ۱۸۸۰ له سانت پیترسبورگ چاپ کراوه.

ک: وشه زاراوهی کوردی که لهور.

ل: زاراوهی لوړ، لوړی بچوک یاخود فهیلی، هی تیره پشکو که مه لبه ندی سهره کی یان خورم ناباده و نهوانه له نیوان بوروجیرد و دیزفول داده نیشن: زوربهی هره زوری نه مانه کچهر و شیعه ن.

م: وشه کانی زاراوهی خیللی موکری نه خیلله له دهوړوبه ری ساوجوبلاغ^(۲) له باشووری ده ریاجه ی ثورمیه نیشته جیه. موکری سونین.

ما: زاراوهی مازنده رانی.

فن: فارسی نوی که نه سهرده مه به کارده هیتری.

پ: وشه کون و ده گمهنی فارسی.

پا: فارسی کرمان و یه زد.

ت: تورکی.

س: زاراوهی سوو، نه مه گوندیکه له نیوان نیسغه هان و کاشاندا نیکه ی ۵۰۰ خیزان بهم زاری زمانه دهوین به تاییه تی نهوانه له دهوړوپشتی سوو ده ژین، نه زاراوهیه له نه ته نر روژهلایتی سوو به ده گمهن به کار دیت.

سی: سیمنان.

ز: زاری زمانی خیللی گهره ی زینگهنی^(۳) و خیلله کورده کانی تری ناوچه ی کرمانشاه. نه زاری زمانه له هی لور ده چی و بگره وه که یه کن. خیللی زینگهنی ه دریژه ده کیشتی تاوه کو ده گات رام هورموز. باللی گهره ی نه خیلله له روژهلایتی کرمانشاهه.

(۲) نووسهر نووسیویه تی ساوجوبلاغ، بیگومان مه بهستی شاری نیستای مه هاباد- سابلخه. - وهرگیپ-

(۳) من وای بچ دهچم نووسهر مه بهستی له - زهنگه نه - بیت. - وهرگیپ-

ههره که له مهو پیش گوتم وشه کانی زاری موکریم له ساوجوبلاغ کورده وه. له کاره مدا روژشیریک کورد که له زمانی عهره بی و فارسی و تورکیدا دهست رویشتو بوو یارمه تی دام وکومه کی پی کردم. ههره ها قازی شار یارمه تی دام. سهره ی نه یارمه تیبه هه میسه پرسیارم له لادی نشین و کچه ره کان ده کرد و له گه لیاندا ده دوام.

وشه کانی نه مارلو و خوراسان له ناوچه ی توکیسمن، که ماوه یه که لهوی مامه وه، کومکردنه وه. ههرچی کردم و کوشام نهو به ختم نه بوو بوشم نه ره خسا مروقیکی زمانه وان و شاره زای ریزمان بدوژمه وه بو نه وهی کومه کم پی بکات نیتر ناچار بووم خوم به وشه ساده و ساکار و ناساییه وه خهریک بکه م.

کوردی نه مارلو به تاییه تی گه مژه و حوّل و نه فامن. نهو وشه مازنده رانی و کیلانیانیه ی له پیسته که دا هاتون له دوو که سی سهر به خیللی به رفوروش و ره شتن و، پیاو و خزمه تچی خوم بوون، وهرمگرتوون.

وشه کانی زاری گورانی له نه فسه ریکی گورانی سه فیده وه وهرمگرتوون. نه مه نه فسه ره چند سالی که له گه شته کاغدا یاوهرم بوو. فارسی و تورکی و عهره بی قسه ی ده کرد و زور له نه فسه ریکی ناسایی فارسی ژیرو ناقلتر بوو. وشه زینگهنی هییه کانم له پیایکی خومه وه وهرگرت که سی سال خزمه ت چیم بوو نیستاکه چوته وه ولات و ریوشوینی خوی له ههر سین خوره لایتی کرمانشاه (کرمانشانی نیستا - وهرگیپ). کاک ر. می. گون سهر په رشتیاری نینگلیزی زمانی تیلیگراف له سوو، نیوان کاشان و نیسغه هان دوستانه لیسته ی وشه ی به کارهاتوی نه ناوچه یه ی خسته به رده ستم. وشه کانی تر له کاتی گه شت و سه فهره کاغدا لهم شوین و جیگایانه دا کومکردنه ته وه:

پارسی له کیرمان. سیمنانی له سیمنان، فارسی له پارس (شیراز، کازیرون، دالیک... هتد). له کرمان (سهردیر، جیروفت، روودبار). وشه ی زاری به ختیار ی له نیوان شووشترو نیسغه هان، لوری له خوره ماباد... هتد، کومکردنه ته وه. یاخود له

چەند کتیبیک وەرمرگرتوون^(٤). من تەنیا ئەو وشانەم لە پێرستەکەدا نووسیبووە کە لە قاموسەکەى ژابادا نەهاتوون و نەنوسراون، جاروبار هەندى وشەم هێناوە لە قاموسى ناوبراودا هەن، بەلام لەلای من بەجۆریکی تر دەوترین و بەکاردههێنرین.

چەند تێبینییەك دەربارەى بەشى XIXى كتیبى یوستى:

بەپێنى قسەى شەریف ئەل دین (بەشى سییەمى كتیبى سییەم- تەئریخى ئەكراد) لە سەردەمى دەسلەلتى تەھماسى یەكەمدا (١٥٧٢ مردووە) كوردی سیاھ مەنسورى، چىگىنى^(٥) و زىنگەنى ھى (لەمەولا، زەنگەنە -وەرگێر-) بۆ خوراسان راگوێزارا. دواتر لەسەردەمى دەسلەلتى عەباسى یەكەمدا (١٦٣٠ مردووە) شادىرلو، كىوانلو و زەعفرانلو، لە سەردەمى دەسلەلتى نادر شاھدا (١٧٤٧ مردووە) ئەمارلو لە خوراسان نیشتهجى بوون. دەربارەى سى تیرەى یەكەم ھىچ شتێكم دەستگیر نەبوو. ئیستاكە كىوانلوھەكان پەرش و بلاون. لە دیھات و گوند و ئاواىبەكانى دەوروپشتى مەشھەد، چىنارام و رادكان دەژین. لەم سەردەمەدا شادىرلو لە ھەموویان بەھێزترە، زەعفرانلوش بە ژمارە گەورەترین خێلە لە ناوچە پەرفەر و بەرەكەتەكەى قووجان، بو جنورد و شىرواندا دەژین، ھەروەھا لەو ناوچە سنووریانەى شاھ عەباس بۆى راگواستبوون بۆ ئەوێ مەرزى خوراسان دژى ئۆزبەك و توركمان پاسەوانى بكەن.

كوردەكانى مازەندران و گیلان لەلایەن ئاغا محەمەد خان بۆ ئەم ناوچانە راگوێزارا. ئەو كوردانەى لە تاران و ویرامى و قەزوین دەبینرین گەرمیان و كوێستان دەكەن. زستان بەرەو كرمانشاھ كۆچ و كۆچبار لێك دەنێن و تاوھەكو بەھار لەوێ دەمێننەو.

ھەروەھا: Melgounof's essai Sur Les dialectes de Mazandaran et de Ghilan.-(٤)

ئەو راست بێ لەم كتیبەو بەكەمىن وشەم وەرگرتووە: Dorn's Caspia. -

(٥) دەبێ بوترى چىگىنى بە كورد ناودەبرین. ئیستاكە ئەمانە خێلێكى لۆرى فەیلی پشكۆھن.

ھاوین بەرەو ئەلبورزى لای فیروز كو، تاران و چىاكانى تاروم لە باكورى قەزوین كۆچ دەكەن. بەلام ھەندىكیان بەدریژایى تاووسان ھەر لە ویرامین دەمێننەو.

ئەو كەسانەى ئەستاخرى و چەند جوگرافیانوسى كۆن بە كوردیان داناون، رێى تێدەچى كە عەرەبى كۆچەرى رێگر و چەتە بووین، بۆ نمونە برۆانە ئین خەلىكان (تەرجەمەى ئینگلیزى كتیبەكەى III. 514 لەلایەن M. Gukin de Slane)^(٦) لێردا عەرەبەكان بەكورد دانراون. رێى تێدەچى و دوور نییە ئەو عەمریەى ئیستاكە لە فارس دەژین بە عەرەب ناوبراون چەند تیرە و خێلێك بن كە بە فارسى دەدوێن. زۆرجار گوێم لى بوو لێرە بە دز دەلێن كورد یاخود كورت لە تەواوى ئازربايجان بەدز دەلێن كورد!. زۆریەى فارسەكان وشەى كورد بە كوردی سوننە تێدەگەن و كوردی شیعه بە لۆر و لەك یاخود بە لۆرەكان ناودەبەن.

لەو دەچى ئەو پێرستە وشە كوردیەى كاك فلۆیەر لە كرمانشاھ كۆى كردوونەتەو چاپ نەكراى و بلاونەبوو بێتەو ئەگەرچى سالى ١٨٧٧ (یوستى XXXI) راگەیهنراو.

لەو كتیبەدا كاك فلۆیەر نووسیویەتى^(٧)، نزیکەى ١١ لاپەرەى بۆچوون و تێبینیە ((دەربارەى چەند دیالێكتى خۆئاوای بلوچستان و خویشانیان)). نووسەر چل و چوار رستەى بچووكى بلوچى و ئەفغانى و كوردی نووسیو، بەلام نەىگوتوو ئەم رستانەى دواى سەر بە چ دیالێكتى كوردین. ھەر ئەوەندە دەكرى بڵێن نووسەر ئەم وشانەى لە كرمانشاھ كۆكردۆتەو. لە كرمانشاھ ھەموو تیرە و ھۆز و خێلە كوردەكان ھەیه.

The Kurds are descended from Amr Muzaiqiya. They settled in the Country of the Persians, and there Propagated their race. Their offspring was very numerous and received the name of kurds.

ئەمە قسەى ئین خەلىكانە كە كراو بە ئینگلیزى.

Floyer, Unexplored Baluchistan... London 1882. (٧)

وهرگیرانه کانیشی ههمیشه راست نین، کوردیییه کهشی له فارسیییه کی مشتومال^۱
 کراوی نوێ دهچی، تییینیه کانی زۆر ساده و ساکارن، بۆ نمونه رستهی یه کهم به
 ئینگلیزی: ((Come here)) واکراوه به کوردی: ((وره لی من)) یاخود ((بۆوه لی
 من)) کهچی دهبی رستهی ((Come to me)) ئەم مانایه بدات.

رستهی شه شههه Dont Forget it ی بهم جۆره کردووه به کوردی: - ((فه رامۆش
 مه کهن))، که له فارسی نویدا ((فه رامووش مه کونه)). کورد دهلی: ((له بیر
 مه کهر)). رستهی چوارهه: ((Dont make anoise)) له فارسی نویدا به
 ((بهنگ مه زهن)) دیت نووسهر دهلی: بهنگ زهدهن شیوهیه کی دهبرینی ههست و
 نهست و دارشتنه. من وای بۆ دهچم ئەم رستهیه وهک قسه له ههموو فارسدا باوه
 و بهکاردههینری.

له لاپههیه ۳۹۴ دا كاك فلۆیهه لیسته کی وشه دهخاته بهردهست خۆینهه گوايه له
 خومهین کۆی کردۆتهوه و دهلی: لیسته که ئەوهنده درێژ نییه بیته مایه
 سه لیشیواندن خۆینهه نهشارهزا له فیلۆلۆجی. وشه کان ئەمانه:

۱- جه عاده weg

۲- ته هناف strick

۳- واسوت steh still (ئهم وشهیه له بیوست وهرگیراوه، له بلوچیدا دهبی

به بوشت)

۴- تیغ Balkem

۵- سیر Steiniger Grund

۶- سوو Wasser topf

۷- واکیهه^(۸) beeile dich

(۸) دههوی خۆینهه لێهه دا دنیا و خاتره جهه بکهه، من هیهچ دهسکاری قسه و نووسینه که
 نووسهرم نه کردووه و وهک خۆی چی وتوو و نووسیوه کردوومه به کوردی. - وهرگیر-

خۆینهه نهشارهزای فیلۆلۆجی لهه ههوت وشانه دا ئاوهها دهیینی:
 سی وشه (یهک و دوو چوار) له ههموو فارسدا بهکاردین. سی وشه (سی و
 شهه و ههوت) له کوردستان و لورستان و بهختیاریدا بهکاردین. ته نیا وشه پینجهه
 بهلای منهوه سهیر و نه بیستراوه.

پیرستی وشه کان

- ناپ، ناپی ه (نا).
- ناپ، Vater's Bruder (J. 279 a)
- ناتیم (س). یه تیم (نهر)
- Waive (J. 28b).
- شختاو (س) شافتاب (فن)
- Sonne (J. 2a)
- ناخی ه (س) ناخا؟
- Mann
- ich kaue
- تاجاران (س)
- Rost. Die durch wind und Wetter Verursachte dunkle Farbe auf den Bäumen.
- نار زینگ (ز). زینگ (فن)
- Schweiss
- نارهق (م) عرق (نهر)
- Für
- نهرای (گ) بهرای (فن)
- heute (J. 29)
- نارو (س) نهوړ (م)
- Gipfel eines Berges.
- نارگینی ه (س)
- Mehl
- نارت (س) نارد (فن)
- Mehl (J. 4b)
- نیرت (نا) نارد (فن)
- Mühle
- نار (س)
- Braut
- ناروس (س). عروس (نهر)
- Warum
- نارپا (گ)
- Feuer
- نار (نا) ناوړ (م) ناگر (گ، ل، ز).

ناتهر (پهلهوی)

- brav, tapfer (J. 7. a)
- ناژا (م).
- Stelle hinter dem Backenzähnen wo keine Zähne, Backenzähne.
- ناز و (ز). نازو (ی)
- Wilde Birne
- ناز کوھ (گ). نه سکوک (ی).
- mannbare Jung frau. (J. 281b)
- نازوی (گ) بین نازهب (پا)
- Maz. Igel
- نارمیچی
- Das Brüllen (J. 248b).
- ثور ثورر (نا)
- darum
- نه ژیننا باویت (گ). نه ژین بایت (فن)
- Woher?
- نه ژ کا (گ). نه ژ کوجا (فن)
- treiben
- ناژوان (م):
- ده می نیستا و دادی: داژوم
- رابوردووی تهواو: ناژوام
- پارتیتسیپ: ناژوای
- ناژوتین (ی).
- Zählen
- نه ژماردن (م)
- ده می نیستا و دادی: ده ژمییریم
- رابوردووی تهواو: نه ژماردیم
- پارتیتسیپ: نه ژمیرو
- نه ژمارتین (ی)
- شیموردهن (فن)
- Säule (J. 9b)
- نه ژستون (نا). ستون (فن)

- قوریش (ئا)
- Himmel (م) ئەسمان
- Der Himmel ist hente Sehr (stark) bedeckt. ئاسیمون (س) ئاسمین (ئا).
- Laus (J). ئەسپ (م) ئەشپیش (گ. س).
- Komet. شپیش (فن).
- Trommel Schläger ئەستیرە (م) کلک دار (م)
- ناشیف (ئا)
- (پیتەرمان: چەند گەشتیک ل - ٤٤٧) ئە ناوچەى ئەموودەى نیوان نەسیب و ماردين بۆى ساغ بۆتەو کە وشەى ناشیق لە جیاتى دۆم و قەرەج بەکاردهیترى.
- Zigeuner
- Rückrat (J). ئەرى کیمیر (خ). ئەررە (فن)
- Höhle (J. 260) ئەشکەوت (م) ئیشکیفت (ل. با)
- شیکیفت (فن)
- Lieben (J. 279). ناشق بوون (م) عاشق (نەر)
- Müller (J. 11). ئەشەوان (م) ئاسیابان (فن)
- Mühle (J. 11) ئاش (م) ئیش (ئا)
- Selbst. (J) ئیشتەن (گ) خیشتەن (فن)
- Kamel (J. 445) ئوشتەر (س) ئوشتور (م) شتور (فن)
- gehorsam (J. 12). ئیتاعەت کەر (م) ئیتاعەت (نەر)

- Schafbock. ئیستاق (ئا)
- Antilope. ئاسک (م). ئاهو (فن)
- ئاھوک (پەهلەوی)
- Dick. Grossier (J). ئەستور (م). ئەستیوار (فن)
- Eisen (J. 439) ئاسن (م) هاسین (ئا). ئاهن (فن)
- Feuerstein (J) ئەستی (م) بەردەستی. بەرەهەستی (گ)
- Pferd. ئەسپ (م) ئەسپ (فن) هەسپ (ئا).
- ئەسم (س)
- Stern ئەسارى ه (ز). سیتارى ه (فن)
- ئەستیرە (م) ئەستەرى ه (س)
- Weiss. ئیسفی (ز. ل) سەفید (فن)
- Thräne (J) ئەسر (ز. گ) ستیر، ئیستیر، هیستیر
- Querholz des Spaten, سپرێک (ز)
- Worauf der
- Fuss gestellt Wird, (J). ئەسپیری ه (م) ئەپیوی، ئیسپارتین، سپارتین، ئەپیویر، سپاریش (فن).
- Hals (J). ئەستوو (م) ئەستو (ئا)
- Spinat. ئەسپیناخ (م) ئیسفیناخ (فن)
- nehmen. ئەستاندین (م).
- دەمى ئیستا و دادی: ئەست دینیم.
- رابوردووی تەواو: ئەستاندیم
- پارتینسپ: ئەستیراو.
- genommen.
- Donner (J. 317). ئەسمان قورری (ز) قورری تیراک (ف).

- Wasser. (J. 14) - تۆ (س) ئاب (فن)
- Jener. (J. 27) - ئاۋا (ز) ئاۋى ھ (ك)
- Feuer - ئاور (م)
- Das Feuer anzünder - ئاور كردين
- Das Feuer ist aus - ئاور كوژاۋه
- Tödteten (J. 17) - كوشتن ن (فن)
- Seide - ئاوريشم (م) ئەبريشم (فن)
- Hungrig - ئاۋەرا (گ) ئەۋەراھ
- Wolke. (J. 25) - ئەۋر (س) ئەبر (فن)
- Steppdecke. - ئورقايىن (ئا) يورخان (ت)
- dieser (J). - ئەۋە (م) ئاۋى، ئاۋى
- Diese (J). - ئەۋانە (م) ئىۋان
- Dort (J) - ئاۋى، ئاۋىندەر (م) ئاۋى ھ
- Heute (J. 29) - ئەۋرۆ (م) ئارو (س) ئىرو (ئا) ئىمروز (فن)
- Schwanger (J). - ئاۋىس (م) (گ.ز) ئاۋس.
- in diesem Jahre - ئاۋىستى ھ (ئا) ئاۋىستان (فن)
- jetzt (J. 15). - ئەۋ سال (م) ئىمسال (فن) ئىسال (ئا)
- soviel (J). - ئاۋەندە (م) ۋەقەتە (ئا) ھىندە
- auf dieser Seite. - ئەۋلايە (م) ئىن لا (فن)
- auf jener Seite. - ئەۋلا (م) ئان لا (فن)
- Pocken - ئەۋلاھ (ز) ئولاھ (گ)

- Steril (J. 9). - ئىستە ۋرەھ، سەۋ رەھ (ئا)
- Steril - ئاقىم (خ) عەقىم (ئەر)
- Häuptling. - ئاغا (م)
- Schnalle (J). - ئەغزۋنە (م) ئەغزۋم
- Zerschneiden (J. 21). - ئەنجىن (م)
- دەمى ئىستا: دەى ئەنجىم
- رابوردۋى تەۋا: ئەنجىم
- پارتىتسىپ: ئەنجىراۋ.
- ئەنجىدەن (فن).
- Dort - ئا نا (گ) ئانجا (فن)
- Fingerring - ئەنگۋستىلە (م) ئەنگىلوس (ئا)
- Dachbalkem - ئالودار (م)
- Pferdeherde. - ئەلخى (ز)
- Pfeffer. - ئالەت (ز. گ).
- Geier. - ئولۋە (س) ئالىي ھ (گى)
- Wilde Kirsche. - ئالۋالۋى كىۋىلە (م) ئەلۋەلد (فن)
- eiserner Ring (J. 144) - ئەلقاۋ (ئا) ھەلقە (ئەر)
- Johannis Käffer. - ئەلىكۋلو (ئا)
- Birne. - ئامروۋ (ز. گ) ھەرمى (م)
- ئىرمود (ئا) ھۆرمۆد (پەھەلەۋى).
- Pflug. - ئاموۋر (م)
- Vater's Bruder (J. 280) - ئەموۋ (س) عەموۋ (ئەر)
- Vater's Schwester (J. 248) - ئەمى (س). ئەمە ھ (فن)
- dieser. (J. 13) - ئەۋ (م) ئەۋان.

- jetzt (J. 457) - نيسه (گ)
- Jemand, einer (J. 462) - نيكى (گ) بيكى (فن)
- Mann, homo (J. 4) - ناييم (گ) ئادهم (فن)
- So - نينه (گ)
- Brennholz (J. 443) - نيزينك (نا) هيزوم (فن)
- Freitag (J. 31) - نينه (نا) ناديني (پ)
- Mühle (J. 11) - نش (نا)
- Mittelholz, Führstange des Pfluges. - نىگدى ه (نا) سهنجيد (فن) ئيدى (ت) باسكيش (م)
- Arm - له ((باسك)) وه هاتووه،
- Ziehen. - كيش: له كيشانهوه
- Stimme, Ruf, Lärm. (J. 37) - بانگ (م)
- rufen - بانگ هيشتن (م)
- Solanum melongena - يايانجان (م) بادينجان (فن)
- Kissen - پاليش (ز. س)
- underarm, auch für den ganzen Arm gebraucht. (J. 35) - باليسك، باسك (م. نا) بازو (فن)
- auch abhang eines Berges.
- Bohne - باقله (م) باقله (نهر)
- Flügel (J. 38) - بال (م. گ)
- له (ز) دا به گه لاي دره ختيك دهوترى.
- Eiche (J. 82) - بهلوت (ز) بلوت (نهر)
- ياخود دار بهلوت.

- Kuhfutter - نولوفه (ز)
- aufhängen. - ناويته كردن
- Hängen (J. 449) - ناويتن (گ)
- jener - ئونه (گ) ئان، ئانها (فن)
- Schwanger - ناويرى ه (س)
- Augenbraue. - نهوورو (س) نهبرو (فن)
- Wohin? - ناوكا (گ)
- Werfen - ناويتن (م)
- دهمى ئيستا و دادى: داوى يم.
- رابوردووى تهواو: ناوى تيم.
- پارتيتسيپ: ناوى توويه
- Das Kind (J. 25) - ئويل (ز) عيل (نهر)
- inder Mitte, drinnen. - ئوورتى (نا) ئورتا (ت)
- anderer (J). - ئيديكه (م) ئيدى
- Abend (J) - ئيواره (ز) ئيوار (نا) ئايوار
- Soviel - ئيقارى ه (ز) ئين قه در (فن) ئيخه زهر
- (ف)
- auf dieser Seite. - ئيلا (ز) ئين لا (فن)
- Hier - ئيره (م) ليّره، ئيره ه
- Knochen (J. 444). - ئيسك (م)
- Pfeffer - ئيسيويت (م) ئيسى ئوت (ت)
- Maulthier (J) - ئيستر (م) نهستره (ف) نهستير
- dieser (J. 21) - نينه (گ) كۆيه كهى: ئينانى ه
- hier - نينه (گ) ئينجا (فن)

- Unter- und Oberarm	- باهو (خ) بازوو (فن)
	بروانه: باسك
- Thür. Tür.	- بهر (س) بهر (فن)
Mache Tür zu	بهر دهره م بهس.
Öffne die Thür	بهر ته کیمنه
- Bruder des Mannes.	- بهرایی میری (س)
Der Schwager	
- Schwein	- بهراز (م)، ویراز (ز)
	گوراز (فن)
- Halsband der Frauen.	- بهرمور (م). موهور (فن)
- eine Art Teppich.	- باری (م)
Ein aus Kamee Lhaar	باریک (فن)
Verfertiges Tuch.	بیړیک (ی) بیر، ((دهسرؤکښه له مووی حوشتر دروست ده کړی)).
- Unten, Unter (J. 44)	- بهره ژیر (م) زیر (فن)
- Der Erste. (J. 47)	- بهری (نا)
	نایا ټمه له (بیر) ی تورکییه وه نه هاتووه؟
- draussen.	- بهر (گ)
- Der Ring Finger	- برای توو ته (گ)
- Stein	- بهرد (م) (به، ل، ف، گ)
- Höhe	- بهرزی (گ)
- messen	- برین (گ)
- Schneiden (J. 47)	- بریان (ک)
- Oben	- برژوور (نا)

- Ellenbogen	- بالا میرک (ز)
- Kissen.	- بالگی ه (نا)
- Grossvater.	- باوه کال (نا. ز)
- Vater der Frau	- بابی ژنی (م) بابی ژن (ز)
- Grossvater	- باپیر (م)
- gähnen	- باویشک هاتن (م)
- Das Gähnen.	- باویشک (گ)
- blöken, der Schafe	- بالبال کردن (م) باربار (نا) ودهره.
- Füchern	- باوه شین کردن (م) باوه شین (ی)
- Gewicht	- باتمان (م)
	ټمه بهرام بهر پوډیکي روسییه
- Spaten (J. 65)	- بال (س). بیل (فن)
- Vater	- بابیه (س) باب (م) باوک (گ)
	باوک (پ) باوه (ز)
- Grossvater	- باخاجی (س)
- Vater der Mannes.	- باخسوره (س) خه زور، خه زوره....
Schwiegervater	هتد.
- Armband	- بازنه (م)
- Wind (J 32)	- با (م) باد (فن) بای (ز)
- Heugarbe	- بايقه (م) باغی (ز) باق (ی)
- Schekig	- باز (ز)
- Der Wind	- بابی (ز)
- Der Nordwind	- بابی زیلان
- Kleinhändler (J. 35)	- بازرگان (ز)

Felderirrigation.

- Kleine Eule - با ده قووش (گ) بایه قووش (تا)
- Open. Dach (J. 36) - بان (گ) بان (فن) بام
- Die Woche - باناروژ (گ)
- Schenken - به خشین (م)
- ich Schenke - ده به خشیم
- ich Schenkte - به خشیم
- Geschenkt - به خشراو
- ich Schenke - دیبه خشینه م (تا)
- ich Schenkte - به خشاندم
- (J. 39). - به خشیده ن (فن)
- cine Art Baum. - بوچوور (تا)
- oben. - به را ژوو-وی (م)
- (J. 4) - ههروه ها — به ره ژوور له به راده هاتووه
- Schafbock. - به ران (م)، وهران (گ، ز) باری (فن)
- - به رخ (تا) به رخیك: باررون (پ) ئاررون.
- Hass, Neid. (J. 40) - بوخل (م) (نه): به خیلین
- Hochliegender Grund. (J. 44) - به رز (ز) وهرز
- Blitz - برویسك (م) بروسوو. بردوشك (تا)
- gieich (J. 42) - به رامبه ر (م) بیرابه ر (فن)
- Warum (J. 38) - بوچی (م)
- Messer (J. 38) - بیچاك (تا)
- eine der Leprosie ähnliche Krankheit weisse Flecken - به راش (م)

- unten (J. 44) - به رژی ر
- Hungris (J. 44) - بیرچی (تا)
- Dresch Karren - بوردی، چه رخی بوون (تا)
- Stachelschwein - بیزه نگوری (خ)
- grosser Nagel (J. 50). - بزمار (م) مسمار (نه) بسمار (ز)
- Schütteln. - بزواتن (م) بزه فتن (ی)
- Ziege (J. 50) - بز ن (م. گ)
- Ziegensanger. - بز ن مژك (گ)، بز ن مژ (م)
- - بزلیسك (فن)
- Springen, bewegen - بزوتن (م)
- ich Springe - ده بزوم
- gesprungen, bewegt - بزوتوو
- ich Sprang - بزوتیم، بزیده ن (پ).
- altes Schaf - بوزه ستیر (تا)
- der Riemen - به س (ز) به ست (فن)
- übermorgen - به سته ریپیر^(۹) (م) پهس فهدا (فن)
- binden - به ستن (م)
- ich binde - ده ی به ستم
- ich band - به ستم
- gebunden (J. 5) - به ستر او
- Kleiner Erddammfür - باروو (ز)
- Erleichterung der

(۹) من وای بز دهچم نه مه هه له ی نووسه ر بی و مه به ست به سیریپیری نه بییت. — وهرگیپر —

- eine 2 jahre alte ziege	- باختی (خ)
Altes Schaf.	بهختی مش
	بهختی (فن)
- braten.	- برژاندن (م)
ich brate	دهبرژینم
ich briet	برژاندم
gebraten	برژیو
	بریشته کهردهن (فن)
- 2 jahr altes Schaf (J. 46)	- بهرندیر (ئا)
Regnen	- بارین (م)
Geregnet (J. 34)	- بارینو
Schneiden	- برین (م)
	دهمی ئیستا: دهبرین
	رابوردووی تهواو: بریم
	پارتیتسیپ: پراو
	بوریدهن (فن) (J. 48)
Brust	- بهر (ئا)
- Theil	- بهش (م. گ. ز)
- eim Drittel	سی بهش (م) (١١)
- eim Viertel	چواری بهش
	بهشی سویه می، بهشی چوورومی (گ. ز).

(١١) جارێکی تر خوینەر خاترجهه دهکه مهوه، نووسهر چی نووسیوووه وک خۆی دهیکهه به کوردی. وهرگیر

Zeigen Sich auf Backe, Hand,	
Rücken u. s. w., die Haut ist	
Sehr trocken, Krankheit ist	
nicht ansteckend, nicht erblich	
aber unheilbar. Man Schreibt	
ihre Ursache einem zu Starken	
Genuss von Zwiebeln, Linsen	
und Ziegenfleisch zu, das	
Letztere namentlich Sollim	بهعه ره بی ته بهر ده و تورکی به ره چ.
Winter Sehr Schädlich Sein ^(١٠)	
- Mühlstein (J 42)	- بهرداش (م). بهرد — ناش
- das Innere der Hand, die	- بهری دهست (م)
Flache Hand.	
- tragen, bringen	- بردن (م)
	دهمی رابوردووی تهواو بریم
	پارتیتسیپ براو
- bringen	برن (ئا)
ich bringe.	ئهز دی ووم
ich brachte	ئهز برم
	بوردهن (فن) (J. 48)

(١٠) کوردیه که ی ئهه قسانه ئه مهیه: جوړیکه له نهخۆشی گولی و گهریی، په لهی سپی به سهه روومهت و دهست و پشتهوه ده ده که ون، هتد. پیست وشک ده بی ئهه نهخۆشییه له نهخۆشهوه ناگیریتیه وه واته کهس له کهسی تر ناگیریتیه وه، پشتا و پشت نامییتیه وه، به لام چاره سهه ناکری....

- Band. - بهن (ز) بهند (فن) بن
- Der Gummi der Pistacea - بنیشت (م)
- mutica
- داری بن، داره بهن، بنوشت (J)
- Braut - بووک (نا. ی. م)
- Heiraten - بووک هیئنان (م)
- وو-وی، ویوی (گ) بۆوی، بویو (ز)
- ویوهک (پ)
- بی، بیوی ه
- Wittwe
- Kleine Ente, Taucher, - بووری (م)
- Schwarze Ente.
- بروانه: بوور
- Asche. - بوول (ز) بیلس (نهر)
- grau - بوور (ز. نا). بۆر (م)
- Weiss, Eis (J. 59) - بووز (نا) (ت)
- Schafencrement (J. 80) - بووشقۆل (نا) پشکل
- darum - بهو سه به به، بۆ سه به به (م) بوو
- سه به به (ت)
- Brüllen (kuh) - بۆ پرده کردن (م) بۆرین (J)
- Furt - بوار (م) و- وار (ز) گودار (فن) گوزار
- Frosch - بووک، بۆق (م). وهق (پ) بهق (J)
- eine Art Ulme ohne Früchte, - بوز (م). ویز (ک، ل، ز)

- Enterich - بهت (ز)
- Niere - بوللک (خ). پولک (فن)
- Blatt, Feder - بهلگ (ز)
- Was eigentlich Flügel - بال
- bedenket, wird - بهرگر (فن)
- Auch Für Blatt ange wendet.
- nasturtium officinale. - بهلمهک (ز) بهرمهک (فن)
- Nchtigal - بولبول (زل) ته مه سی جۆری ههیه
- ۱- بولبول خۆش ده خوینی، خوشی ئاوازه
- ۲- سییره، خراپ و ناخۆش ده خوینی، بهد
- ئاوازه
- ۳- بۆره په له م. ناخوینی.
- Augenlied - بلک (نا). پلک (پ)
- Schwalbe. - بولوی ه (نا. خ) بالوایه (فن)
- Wanken - به لادا چوون (م)
- ده می ئیستا: به لادا- چین.
- پارتیتسیپ: به لادا چوو
- (ی) ده لۆ ته مه له دایوون و پیشگری
- به لا پیکهاتوه (لاپهره- ۵۴)
- Weichel, Gebirgskirsche - به لا لوك (ز)
- Pflaume, Kirsche. - نالوو (فن)
- Eiche. - بیلوو، به لاوت (نهر)
- بروانه: بالوت
- Vielleicht (J. 55) - به لکوم (گ) به لکه (فن)

- Wittwe. (J. 63) - بی (ئا) بیوهه (فن)
- Brunnen (J. 65) بیر (م) بیئر (ئهر)
- Quitte. (J. 61) - بید (ز) بی (م) بی ه (فن) بهی
- Hören (J) - بیستن (م)؛ بیهستن
- Nase, Geruch. - یئن (م). بۆن، بیهین (ئا). بیهین (J)
- riechen - یئن کردن (م). بیهین کردن (ئا). بیهین (J)
- riechen - یئن دادهن (م)
- das Rebhuhn, Welches du mir ئەو کهوهی بۆ ئەمن هیئات زۆر بیئی لی
- brachtest riecht Stark. دی
- Beil - بیور (م). بیویر (J)
- erinnern. Gedächtniss. - بیرکردن (م). بیر (J)
- Vieharzt. (J 67) - بیتال (م). بهیتەر (ئهر)
- ein holaerner Spaten. - بییل (م)
- Schuppe - بیل، پیی ه.
- gleich - بی درینگ (گ) بی یک رینگ (فن)
- eim grosses Sieb. (J 66) - بیترینگ (م). ویترینگ (گ. ز)
- unnütz. - بیکه لک (م)
- بروانه: که لک.
- ده بی ئەمه له ((که لاله)) ی فارسییه وه
- "Kopf" وهرنه گیرابی؟
- Schafstall (J. 66) - بیری (ئا)
- Rasiermesser. - پاک ی (خ) (فن)
- Blatt, feder - پال (گ) (بال- فن)

- Sehr Hartes Holz, Schmuck قهرههناخاج (فن)
- der Kurd. Friedhöfe.
- Sein, haben - بوون (م). بوودهن، شوودهن، داشتهن
- ههستهن (فن)
- ich bin هه م:
- ich war - بووم
- Sei - ببه
- ich werde sein ده بم
- Seined (J. 60) بوو
- gewesen, geworden. بوویه
- Klein. - بووچکهره (گ)، بووچوک (J.)
- Für - به (م)
- in - بی (م)
- nach, von - بۆ (م)
- ich ergebe mich in Gottes خۆم به دهستی خولای دهدهم.
- Hand
- ich Schickte nach Haus. بۆ مائی نهرديم
- Mein Herz brannte um den - دلم بهو جوانی دهسووتا
- Jüngling. (J. 32)
- Wind - بی (ئا) با
- Wiege - بینیج (خ)
- Locke, Zopf (J. 5) - بیسک (ئا)
- Grossmutter - بی بی (ئا) (فن)
- Weide (Salix) - بی (م) وی (گ) بید (فن)

- Nase eines Menschen (J. 74)	پیت (ز)
- Wiedehopf (J. 85)	- په پو (م) پیپو (ز)
- über morgen	- پاچی یا (س)
- Rücken	- په چ (س)
- Augenblick	- پاچی چه م (س)
- Zerreißen	- پچرین (م)
ich Zerreiße	ده پچرینم
ich Zerrisse	پچراندم
Zerrissen	پچراو
- Klein (J. 74)	- پچوک (م)
- Schrecken steime	- پانگی ه (ز)
	وشه که له — پارين-، واته springen و
	وشه ی — گي-وه که مانای ټه دات
	پیکهاتوه:-
Flussübergang	
- Haarflechte. Haar im	- پرچ (م). پرچ (J)
Allgemeinen.	
- Vorgestern. (J.)	- پیتره (س). پهرن، پهری (فن)
- Hemd.	- پروین (س) پیراهن. (J. 77)
- Brücke	- پرد (س) پرد (م)
	بروانه: پیل، پییور، پورد.
- Fragen	- پرسین (م)
ich Frage	- ده پرسیم
ich Frug	- پرسیم

	بروانه: بال.
- znfuss. (J. 85)	- پاییه (گ). پایه تی (ف)
- Ferse	- پاسوونۍ ه (گ) پانی ه (ثا)
(J. 73)	بروانه:- پانییه
- Beiring der Frauen	- پاونۍ (م). پابه ند (فن)
Im A. heist so eim eisernes	
Armband, von Frauen	
getragen.	
- Schmetterling (J. 75)	- پاپوی (ز)
- Namen eines Baumes	- پاکوسک (ز). ټه لکانگه (J)
- Hose.	- پاچیک (ثا) په چه ه (فن)
- Dann, nach her.	- پاشی (م): پاشۍ (ثا) (J. 71)
er war vier Tage Krank, dann	چوار روژان نه خوښ بوو، پاشی مرد:
Starber.	
- anlehnen	- پال دادن (م) پالدان (J)
	په هلو داده ن (فن)
- Kleines Beil	- پاژ (م).
- ehrlich	- پاک داوین (م). پاک دامین (فن)
- Ferse	- پایی ه (م) پانی (J)
	بروانه: پاسوونۍ ه، پاشنۍ ه
- bellt (der Hund)	- پارس ټه کروو (س)
- im vorigen Jahre	- پایرکه ه (ز). پار (م) (J. 70)
- Packsattelriemen	- پالدوم (ز). پالدم (J.)
- Rippe	- پارسوو (ثا). په راسوو

Knacken der	
Knöchel	پسته شکهستن
- Kleine im Gürtel getragene	پشتوی (ز)
Pistole (J. 80)	
- Schaf	- پهس، پهز (J) (ثا. ز. گ.)
-Feuerfunken, Wassertropfen,	- پشك (ز) پیسك (J)
Spren.	
- Blühen	- پشکوتن (م)
	دهمی ئیستا: دهمی ئیستا.
	پشکوتیم: دهمی رابوردووی تهواو.
	پشکوتوو: پارتیتسیپ.
	شگوفتهن (فن) شیکوفتهن (J. 52)
- niesen	- پشمین (م)
	دهمی ئیستا: دهپشمین
	دهمی رابوردووی تهواو: پشمیم
	پارشنی ه (پا)
	پوریش (ز)
	(بروانه: Tomaschek, Pamir dialekte
	128)
- Lampendocht.	- پلیتهم (م) (خ). پلته (J)
	فتیله (ته)
	له زازادا دهبی به پلیته و فتیله.
- Fruchtttragende Ulme	- پهلك (م)
	نهرودن، نهرودند (فن)

gefragt (J. 76)	- پرسراو
- Rippe	- پهراسوو (م). پرسوو (J. 7)
- Schwalbe	- پهدهسیلبرکه (م)، پهدهستوک (فن)
- voll	- پر (م). پور (فن) (J. 75)
- Funken	- پریشك (م). پریزك (J)
- aus kuhfladen bereitetes	- پور زویره ه (ز)
Brenn material. Dünger	
- Finden, Schen.	- پهدهسهن (گ). ژوستهن (فن)
- Finden, Suchen.	- پهراین (ك)
- Springen (J. 77)	- پهراین (گ) پهریدهن (فن)
- Nachmittag.	- پاژ نویش (م)
Nach dem Gebet (J. 424)	یاخود:
- Leere Stelle hinter den	- پیوی ه (ثا)
Backen zähnem	
- Buckel, Krummer Rücken.	- پشت کوم (م)
- Ferse, Hacken	- پهشنه پی (ز) پهشنه (س)
	بروانه: پانیی
- Abend. Spätere Theil des	- پهسین (س) پهسین (فن)
Tages	
- Gürtel	- پشتیئند (م) پوست بهند (فن)
- Jacke, Kurzer Rock	- پهستاك (م)
- Katze	- پشیله (م) پشی (ز) پشيك (گ)
	گورپهه، گورپهه (فن)
- Knöchel der Finger,	- پسته (ز)

- Nase eines Thieres - پوز (١٢) (ز. گ. فن) (پا)
- Nase der Menschen und
Thiere (J. 59)
- Stahl - پۆلا (م) پولاد (فن) فولاد. پوله (J)
- Fischechuppe - پوله کهی ماسی (م)
- Knopf, Flitter پولهک (فن) (J. 84) هتد
- Schuh, Sandale - پوز ئار (ئا) (ب)
- پا ئه فزار (فن)
- Kopfhaar (J. 83) - پور (ئا)
- Zusammen. (J. 89) - پیکهوه (م)
- Haut, Borke. (J. 84) - پیست (م) پوست (فن)
- Fuss. (J. 85) - پی (ئا. م، ی. ز)
- Brücke. - پییل (ز) پول (فن) پروانه: پرد.
- Mittag. - پیسیم (س)
- (پروانه: پاشیوو: Nachtessen - J. 72)
- Vorgestern - پییری (م). پیترکه (ز) پییری (س)
- پهیر (پههلهوی) پیر (J.)
- Schlecht - پیس (م) (ئا. ز)
- J:- Sale, désagréable, indecent.
- Schmutz. - پیسی (م)
- Fleckig, Schekig. له پروسی (فن) پیس ه (پا)

(١٢) وای پی دهچی ئهم پوزهی نووسهر ئهو پوزهی نییه که له ههندی ئارچهی کوردستانی باشووردا به کار دیت. — وه رگیت.

- Schuh mit Hacken - په لای (ز). پیراو (J)
- gut, überall bewässertes
Land. - په لاه، په له (م).
- Schcht, halb bewässertes
Land. - نیم په له (J).
- په له (ئارامیییه) پروانه:
(Socin, die neuaramäischen
Dialekte S. 223)
- aufhängen - په لامار بردن (گ)
- Hängend, Welk - په ژمورده، په لمه رده (فن)
- Baumwolle - پامیک (گ، ل) په مۆ
- پمبیک، په مبی ه (فن) (J. 82)
- Baumwollenstaude - په مۆ (م)
- Baumwolle لۆکه
- Baumwollen saane - په موو دانه (م)
- په مبی دانه (فن)
- Schlagen. - په ناندین (ئا)
- Platz wo Schafe gemelkt
warden. (J. 72) - په والگه ه (خ)
- Knabe - پویر (س) پوهر (پههلهوی)
- Vater's Schwester. - پور (م)
- Schwester, Tante (J. 83)
- Heu - پووش (ز)

- das Gestell des Spinnrades. - پیچیک (م)
 Fuss, Füschchen? J. واته: پیچیک (م)
 - Lederner Wasser Schen - پیسته (م)
 پیست (J). پوش- له پوست وه گیراو:
 (نا)
 Haut پیست
 - Spaten - پیچه‌ره (م)
 - Talg - پیو (م). پی ه (فن)
 - Mänchen. Männlein. - پیاکه ه (گ). پروانه: پیاو
 - Vor - پیشوهر (گ). (J. 88)
 - Finden, Suchen - پیاکردن (گ) پینداکهردن (فن)
 (J. 86)
 - hölzerne Schaufel - پی ه پروانه: بیل. بیل (م)
 - Flöte. (J. 294) - پیک (نا)
 - Wade. - پیک (نا)
 نایا تم وشه‌یه له -په‌له‌ک-هوه هاتووه؟
 (J. 72)
 - Schulter (J. 90) - پیل (نا)
 - Zopf - تامیری (نا)
 - Pest (J. 273) - تا وون، تاعوون (م). طاعون (نهر)
 - Amme - تاین (م). دایی ه (فن). داین (J.)
 - rasieren - تاشین (م. ز)
 ده‌می ئیستا: ده‌تاشیم
 ده‌می رابوردووی ته‌واو: تاشیم

J. 87. 88. پیسک (پا)
 - Lachen - پیکه‌نین (م)
 ده‌می ئیستا: پیده‌که‌نیم
 ده‌می رابوردووی ته‌واو: پیکه‌نیم
 (J. 344)
 - Mann, homo - پیاو (م)
 - das Männchen - پیاو‌ه‌که - پروانه پیاکه‌ه (J. 85)
 - Der Mann, Leute. - پیاه (گ. ز)
 - Mass. - پیما (ز)
 - Messen - پیمایی کردن
 - Messen - پیوان (م)
 ده‌می ئیستا: ده‌پیووم
 ده‌می رابوردووی ته‌واو: پیوام
 پارتیتسیپ: پیوراو.
 پیوان (J.) پی موودن (فن).
 - Klemben - پیوه‌نان (م)
 ده‌می ئیستا: پیوه‌ده‌نیم
 ده‌می رابوردووی ته‌واو: پیوه‌نایم
 پارتیتسیپ: پیوه‌نراو.
 پیوه‌ند که‌ردن (فن).
 - Rotz, namentlich von Schafen - پیزیک (ز)
 Nase: ته‌مه له ((پوز))هوه هاتووه که مانای
 ته‌مه‌یه:

- Hagel	- تهرزه (م)
- Wage, Sternbild Orion.	- تهراروو (م) (ز)
der bewegliche Theil dersel	میل
bem and emdie Becken	
hängen. J. 404	
die faden der Wage.	قش

تەركىيان (گ). (J. 99)
 - تورش (فن). ترش (م) (J. 99)
 توروش (فن)
 - تيرن ئابە يىلە (م) تەيرەن ئەبايىل (ئەر).
 شمشيربال (فن). ئوزون قەناد (توركى)
 (J.1)

3.

- Sense, Sichel	- تاش (گ. ل. ز. گی)
	دهش (پا)
- Sarg (J. 91)	- تاوی (و). تابوت (تهر)
- onkel, Vater's Bruder	تاتی (ز). دات (J.)
- grosse eiserne mit hölzerner	- تهپ تهپ (م)
Zunge versehne Glocke für	

- Fürchten	- ترسان (م)
ih fürchte	ده ترسيم
ih fürchtete	ترسام
gfürchtet	ترساو (J. 98)
- Feige, furchtsam	- ترستۆك (م).
	تهرسناك (فن). ترسونيك (J)

۳۹

- Beil - توورا (س) ته بیر (س) (J. 101)
- Maulbeere - توو (م) تووت (فن) (J. 107)
- Hagel - تهویرک (ز) ته گیرک (فن) (J. 111)
- Hagel und Regen - تهویردی له کئی ه (ز)
- Zusammen.
- Junger Hund - تووله (و)
- له فارسی نویداو له (ئا) توو له سهگی
- راوکردنه ههروهها له (ئا) دا به سهگی ساوا
- دهگوتری.
- Otter, Fuchs. (J. 108) - توویره (ز) (فن).
- Pflanzenableger, junge Pflanzen. - توویله کی (ز) تووله (فن)
- ein der Tamar iske ähnlicher Baum. - تاویلوك (ز)
- Weintraube. - تووری (ئا). تری (J. 98)
- eng - تنوك (خ). تهنگ (فن) (J. 105)
- Borke, écorce. - تیكول (م) تۆول (J)
- durstig, Durst - تینوو (م). تینویی
- تیئی، تینیتی (J)
- Scharf - تیژ (م. گ. ز) توژ (ئا) تیژ (فن) (J. 111)
- Pocken - تیمیسك (م)
- Rückgrat. - تیغی (م)
- Bricht das Rückgrat - تیغی پشتی ئینسانی تهگهر شکا،

- ich Schmelze - دهتووینم
- ich Schmolz - توواندم
- geschmolzen - توواند راو
- der Schmelzende - تووینه
- تووانیده (فن). J.
- Stirn - توو ویل (ز) توویل (م)
- Wollener Sack - توری ه (ز). تورك (J).
- Sahne - تووژ (ز) (توو: تووژ: ی: Sack á lait)
- 2 Jahre alte Ziege. J. 100. - تووشدیر (ئا)
- Wild, unbändig. - توور (ز) (تۆر؟)
- ein unbändiges Manlthier - قاتری توور (J. 277).
- Kraft, Gewalt,. - تۆبزی (م)
- mit Gewalt. - به تۆبزی
- توبزوو (ت)
- Schliesslich - تهواب (م)
- Heirat - تووی (ئا)
- تووی (پ)
- ich heirate (J. 109) - نهز تووی دهکهم (ئا)
- Ei, Same - تۆو (م)
- لییره مه بهست له هیلکهی مریشك نییه:
- (هیلکه: J. 108)
- Collyrium, Surrogat für Zinkoxyd Collyrium. - تووتییا (م. ز)

بروانه: رۆح تۆتییا
تۆتیای کوردی له شه پابی هه لگه پراوی
روس و رۆنه که ره دروست ده کری.

- grosser irdener wasserkrug. (J. 115) (م. جاری) (نەر) (J. 115)
 - Brunnen. (J. 125) (س) چالۆ (J. 125)
 - Flechte. Rolle. (ز) جار (ز)
 Baumwolle, Wolle, Haare werden in Jar gedreht oder gerollt um sie
 biegt sam und weichn zumachen^(١٤)
 - Kleine Stücke der Stengel (ز) جایتر (ز)
 und Kapseln der Beum
 wollenstaudem die sich inder
 Baumwolle befinden und
 ausgelesen Werden müssen
 - einmal (ی) جار fois.
 - Pferdehändler. (م. ز) جامباز
 - Harz, Gummi (ز. گ) زيتك (پههلهوی)
 جيتك (پا) پروانه: جۆ
 - Mandragora. (فن) جان مهرگ (ز) جهوان مهرگ (فن)
 (J. 113. 119)
 - Jung (نەر) جاهیل (J. 114)
 - baumwollenes Zeug. (فن) جامی (فن)
 Linge, toile (J).
 - Speer (فن) جیریت (گ. ز) جرید (فن) پروانه: جلید
 (J. 115)

(١٤) نووسەر ده‌ئێ: لۆکه و په‌مۆ، خوری و موو له جار ده‌درێن یاخود به‌جار لول ده‌درێن و گرۆله
 ده‌کرێن بۆ ته‌وه‌ی شیبکریته‌وه و نهرم و نیان و خار بینه‌وه و خوش بن. — وه‌رگیر-

- das Menschen, So Stirbt er
 (der Mann)
 تیغ (فن). تیغی (J)
 - rühren. (م) تیگه‌ل دان (م)
 ich rühre. تیگه‌لی ده‌ده‌م
 ich rührte. تیگه‌لم دا
 gerührt. تیگه‌ل دراو
 تیگه‌ل کرن، تیگه‌ل و کرن (J.)
 - reiben (م) تی هه‌لسوون (م)
 ich reibe تی هه‌لده‌سووم
 ich rieb تیم هه‌لسوو
 gerieben (J. 248) تی هه‌لسوراو
 - Loos. (ز) تیر (ز)
 Pfeil ziehen له وشه‌ی — تیرکیشان- ده‌ه.
 - Kleine Wollener Sack. (م) تیپ (م). (نا) توری ه (ز) (J. 107)
 - Ziegenbock (فن) ته‌کی (J. 103)
 - Stirn (گ) ته‌ویل (گ) پروانه: ته‌ویل.
 - Sperm (گ) ته‌وماو (گ)
 واته: ته‌و: Ei, told (توخم) فارسییه.
 ناوو: Wasser. تاب (فن) (J. 108)
 - Zünd hütchen auch Salpeter (ی. 111) تیژاو (گ). پروانه: تیژی (ی. 111)
 Säure.
 - Spinne. (م) جال، زه‌جال (فن)
 جولا (J)

- Kaun. (J. 121) - جوویتن (گ). جوویدهن (فن) پروانه: جوون
- Bilbas in Sulduz, Knöchel des Fusses. - جوویلاقیق
- weber. - جوولای (ز.م) جولا (پهلهوی). جولفه (J. 117 a)
- Wollener Sack. - جووال (م). چووال (J.) جهوال
- kauen. - جوون (م) پروانه: جووتن. جوویدهن (فن)
- ich kaue دهجووم
- ich kaute جووم
- gekaute جوواو
- Eichel. - جهوت (م)
- Fohlen, junges Pferd Fohlen und Junge Mann. - جوا نوو (م) پروانه: کوپ، کورره
- Joch. - جووک (تا) (خ). یوغ (پ). یوغ (فن)
- Harz, Gummi - جووی (م). جیتک (پا)، زیتگ (پهلهوی)
- Graben wassergraben (J.119) - پروانه: جاجیک (J. 114)
- جؤ (م. ی. س). جووی (فن) جؤی (پهلهوی)
- hübsch, jung - جوان (م) (فن)
- Kochen. - جؤشی ئاوردن (م) ههروهها: جؤش خواردن. جووشیدهن (فن) جووش

- Anstrengung (J. 122) - جهخت (گ). جههد (ئهه) (J. 122)
- Kleiner Steimhüsel. - جووگ (ز).
- چووک، چووق، چیکا، چیکات (ل).
- Reitkameel. - جومبایز (ز) جهمازه (ئهه)
- kurze Lamze. - جلید (م) پروانه: جریت
- die woche. - جوومه (م). جومعه (ئهه). جوومه (خ) (J. 118)
- Binse, weiches Rohr, zum Maltenflechten Verwendet. - جهگهن (م)
- Stellen in Morast und Wiesen mit Gras bedckt aber ohne festen Boden, man sinkt ein und kommt nicht wieder heraus^(١٥). - جهمجهمی (ز)
- Schühein, wackein. - جیمیاين (ك). جومبیدهن (فن)
- kleider - جوندین (گ)
- Dreschkarren mit kleinen Rädern ohne Reifen. - جینک (گ). جلك
- anders, auf andere Art. - جهنجایل (ز).
- Lunge, Weisse Leber. - جگهر بهندی بووز (تا)
- anders, auf andere Art. - جوور ههنی (گ). جوور (فن)

(١٥) نووسهر به ئەلمانی وتویهتی: مەبەست لەمانە چەند شوێنێکە لە زەلکاوا لە ئاو و قوور و لیتە پێکھاتوون. گێا لەسەریان شین دەبی ئەوی بەسەریاندا بڕوات نقووم دەبی و جارێکی تر نایەتەوه دەری. — وەرگێڕ—

- Gerste. - جی هی ه (ئا) جو (فن)
- dorniger Busch. - چالویك (م)
- Dachs. - چاپریكه (ز)
- Brunnen. - چالآو (م). جال (س)
- Fett - چهوری (گ. م. ز) چهبری (فن)
- gut, Schön (J. 125) - چاك (م)
- Kinn (J. 132) - چهناگهه (م)
- Fett (J. 125) - چاق (گ) (فن)
- Gesicht. - چاره (گ) چههره (فن)
- Hammer - چاقووی (گ) چهكوش (فن). چهكوش
- Federmesser - چاقوو (فن) (J. 125)
- niedrig. Tief. - چالّ (م. ز)
- Streuen, Säen. - چاندن (م)
- دهمی ئیستا: دهچیتم.
- دهمی رابوردووی تهواو: چاندم
- پارتیتسیپ: چاندرار
- تهفشاندهن (فن) (J. 126).
- Stachel - چزوو. (م)
- Weiss - چهرمی (ز. م) سپی.
- Korb. - چارگینه (س)
- Fleissig. - چووست (م)
- Ohrfeige. - چهپالی^(۱۶)
- was - چهت (ئا). چی

(۱۶) ئەم وشەیی نووسەر بەکاری هێناوه، مانای (زلله) دهگهیهنی. — وەرگیر-

- خوردەن (فن)
- Konchen - جۆشانین (م) جوشه‌نیدهن (فن)
- Antwort - جواو. (ز.گ). جهواب (ئه) (J. 119)
- Arznei - جووشاین (ز)
- Wassergraben. - جۆگه‌له (م)
- Ackerbauer. - جووتیئر (م). جونت (فن)
- له جووت وەرگیراوه که مانای das paar ته‌دات.
- جوتکار، جووتیار (J.)
- Bett,Bettzeug,Schlafkleider. - جوومه خاوو (س). جامه‌یی خواب (فن)
- Bett. - جی گهه، جی گوھی نوستن (م). یاگی ه (گ)
- جییا، خینگه (J) جاگهه (په‌له‌وی)
- Acker baner. - جووت به‌ندهه (م)
- Mitgift der Braut - جییا ز (م). جیهاز (ئه) جیهاز (ز) (J.122)
- Quecksilber - جییهه (م). ژیههه (فن) (J. 232)
- Theil - جیئاین (م)
- Halb - دوو جیئان (دوو جییان)
- Drittel - سی جیئان
- Zwillinge - جوویك (م) جوفتهك (فن)
- (J. 122) Paar - جووفت
- 1 jahr altes Fohlen. - جیهانی (ئا) جووانوو.

- eine kleine, vom Müller als weizen und Mehlmass gebrauchte Schüssel.
- Baumwolle.
- Schmutzig.
- wie viel.
- wie.
- Gehen.
- Grille.
- Löffel.
- Reis pflanze.
- Aufwelche Art, wie?
- Lärm
- Fluss, Strom (J. 120)
- Hirt
- rithe Rübe.
- Sperling
- kleine Pfeife.
- چنگاين^(۱۷) (ز)
- چووله (س). شيله (فن)
- چلك، چلك (م). چرك (فن)
- چەندتە (م). چەند تاه (فن)
- چوون (گ). چۆن. (J. 134)
- چگين (ك). روڤشت؟ (J. 134)
- چحچك (ئا)
- چحچك (گ). چحچه (فن)
- چەلتوك، چەلتوك (م)
- چەلتوك، شەلتوك (فن)
- چە لۆن (م). (J. 136a. 137)
- چيرى (ئا)
- چۆم (م)
- چووان، شوان (م. گ. ز) چيو (ف)
- چوپان (فن)
- چەوئەندەر (م). چوقوندر (فن)
- چووندر (ف). پروانه چونار
- چۆيله كه، چۆله كه (م)
- چووخ (ز). چبوق (ت). قەلون.

- Muster der Teppiche.
- Hammer.
- eichorium
- krumm
- Fledermaus.
- Warum? (J. 136)
- unbändig, wild.
- rothe Rübe.
- Pappel, Platane.
- Schielend.
- eine Art mit Butter gebackenes Brod
- Casserolle, Löffel
- Schlosser.
- چچيك (ز). چچيك (ت).
- چەك (ز) چەكووش (فن) (J. 129)
- چەقچەقى (ز).
- چفت (ز. گ) چەفت (J.). چەوت
- چەكچەكيله (م). پروانه: شەم شەمە
- چووما؟ (ئا)
- چەمووش (م)
- چوونەر (ز) چوقوندر (فن)
- پروانه: چەوئەندەر.
- چناير (ز) چنار (فن)
- عەربى خوزستان بەدارى Lotusbaum دەلین: کونار.
- چنار لە لای زەنگنه به مووچ ناوئەبرى. (J. 138)
- چەمگير (ز)
- چنگايل (ز)
- جۆره نايىكه بەرۆنه كەرە سوور دەكریتهوه.
- چانچى (ز)
- چەمچەه (فن)، كەوچك
- چلانگر (ز). چلانگر (J)

(۱۷) نووسەر بە ئەلمانى وتویەتی: ئەمە سەتلیکی بچووکە ئاشەوان بۆ پێوانی دەغل و ئارد بەکاری دەهێنێ. هەرودها ئەو ربهیه که ئاشەوان مزە ناشی پێ دەپێوی. — وەرگێر—

- Rasen, Wiese. (J. 131) چیمان (ز) چیمەن (فن)
- Wüste. (J. 134) چوول (گ. ل. ز) چۆل.
- Buchsbaum چیت (ل)، داری چیت.
- Kameelwolle. (پ) چووخە (خ) چۆق (ئا).
- Rosen strauch. چیمیند (خ)
- لەم ئەم گولە، گولە دروست دەکری گولە کە ی پێ دەوتری: - گولی گولنابی.
- Lampe. (J. 127) چرا (ئا). چراغ (فن)
- Sperling چووجک (ئا). چیغوک (خ) چرویک، چوک (J)
- Staar. چمچک (ئا)
- eine, jahr alte Ziege. چروش (خ)
- Bock چەپوش (فن)
- Korn (J. 139) حاسل (م) (ئەر)
- Hof (J. 142) حەسار (م. ز) حەس (س) حیسار (ئەر)
- Turban. حەلالی (م). میزەر
- Wünschen حەز لێ کردن (م)
- ich wünsche. حەزم لێ دەکا، یاخود حەزی لێ دەکەم:
- ich حەزم لێ کرد، حەزی لێ کردم:
- wünschte
- gewünschte حەز لێ کراو
- ئایا ئەمە لە وشە ((حظ))ی عەرەبییەو نەهاتوو؟ (J. 143)
- das Wiehern des Pferdes - حیلە حیل (م). حیلانندن.
- vom Europa importirtes - خام (م)

- Stock (J. 133) چوب (فن) (گ. س).
- Stachelschwein چویلە (ز) (فن)
- Hochzeitstanz. چووبی. (ز) چۆپی.
- ناوەکە لەو کووتەک و گۆپال و دارەووە کەوتۆتەووە کە لە زەماوەندی بووک
- هیناندا، شایى کاران لە کاتی هەڵپەڕیندا بە دەستیانەوێه. لە زەماوەندەکەدا
- هەڵپەڕکى کاران دارەکانیان لە یەکتە دەدەن، بەپێى ئاوازی تووزەلەو دەهۆل و
- زورنا هەڵپەرن. زۆرجار ئەم هەڵپەڕینە شەپۆ هەرای گەورەى لێ بەریا دەبێ.
- زۆربەى کۆچەر و خێلەکییەکانى ولاتى فارس ئەم جۆرە زەماوەندانە دەکەن^(۱۸).
- gehen چوون (ئا) چگین (ک). چوون (J)
- ich gehe دى چووم
- ich ging چووم
- بچوو! (فرمان) (J. 134). gehe.
- Fleissig. (J. 123) چاووک (گ). چابووک (ت)
- Laut rufen چیرین، چهرین (گ). (J. 129)
- Gebirge. چى ه (ئا). چیا.
- stern چک (ئا)
- die Pleiaden چک ی هەمت بەرى ه
- bunt, Scheckig چل (م)
- کەپکى چل: جۆرە کەوێکە لە ساوجبولاغ.
- Hügel. چیا (ز)
- بروانە: جووگ، چى (J. 136)

(۱۸) نووسین ئەو روونکردنەوێهە بە ئەلمانى نووسیوە.

- بروانه: خار
- Stanb, Asche. خایلی (تا) خۆلی (J)
 - Mutter der Frau, Schwiegermutter خاسی، خهسی (تا)
 - Abwesend. خووبایس (ز)
 - Schlecht. خهراب، خهرايب (م). (J. 153)
 - Schafwolle. خووری (م.ز) (J. 442)
 - jucken, Kratzen. خوراندن (م)
 - دهمی ئیستا: ده بخورینم.
 - پارتیتسیپ: خوراندراو
 - خوراندن (فن) (J. 162)
 - rund خپ، خیر (م)
 - Kleine Spindel für Bindfaden خارهك، خهپهك (م)
 - drehen. بروانه: خپ
 - Stelle hinterden Backen خڕینه (م)
 - zähne, wokeine Zähne. خهركویل (ز):
 - eine Pflanze, deren Blüthne dicht کری خار (فن)
 - beisammen auf einem Stengel Stehen. خهرن گهزه (ز) خهركهز (فن). کهرگهز
 - Schnarchen. خرخر (ز). پرخه
 - بهو خیزانانه دهوتیری که ناوه پاستی زستان (چله) دهخل و دان و ئارد و

- baumwollenes.
- Zeug خام (تهر) (J. 149)
- Traum, träumen. خهون (م). خهون دیتن (J. 165)
 - Muttermal, Tätto wirung خال (ز). خال (فن)
 - Tätto wirung. خال زه دین (J. 149)
 - Schwester خار (س) خوشك
 - بروانه: خانگ
 - Schwieger mutter خهسروو (س)، خهزوروه (ز) خهسروو
 - (J.م) خاسیی (تا)
 - خووشوو (فن)، خوش (خ)
 - Schwieger vater خهزور
 - خووسرووی (پههلهوی)
 - gastfrei خانهی شوویی (م)، خانه خوی.
 - Stube, Haus خانوو (م) خانێ ه (فن)
 - die als Schreibfeder benutzte خامی (ز). خامی ه (پههلهوی)
 - Binse.
 - Ei, Hode. خوو (ز). خایی (فن) هیلکه. (J. 150)
 - gut, pur, gewährt, nobel خاس (ز.گ). خاص (تهر)
 - dreschen خان کردن (گ)
 - Lachen حاینین، خهنین (گ). خهندیده (فن)
 - (J. 344)
 - بروانه: پیکه نین.
 - auslöschen. خاوه کرن (تا)
 - Schwester. خانگ (تا)، خوشك،

نازووقه‌ی ژیان ده‌کرن. واته شهو خیزانه له برسان مردنه‌وه نزیکه چونکه خیزانی
 ئاسایی له پایزدا پیدایستی زستان ده‌کری. (J) ده‌لی خرخر، راله له فارسی نویدا
 به پرخه پرخی نووستوو ده‌وتری. (154).

- ein Kleiner Gallapfel خرنوک (م)
- Eseldünger. خه‌رسا خوئل (ز).
- Staub, Asche بروانه: خایله، خوولی
- Esel له وشه‌ی ((خه‌ر)) وه‌رگیراوه: که‌ر سووکاله (فن)
- Wassermelone خه‌رویزه (ز) شووتی،
- خه‌ر بووزه، خه‌ربووز (فن). (J. 154)
- Asphodel. خرییش (ز): (وه‌ک میوه ده‌خوری) س‌ریش (فن)
- Thon, Erde, Schlamm. خارک (ک). هه‌پیی (گ)
- هه‌ردی (ئا) خرپی، هری (J.)
- dumm, Zweite Kindheit. خریفت (م. ز. گ). خریفت (فن)
- altersschwach. خه‌ره‌ف (ئه‌ر) (J. 155)
- Vater der Frau خه‌زوور (ئا) (J. 155)
- Dienst خزمه‌ت (ز.خ) خدمه (ئه‌ر) (J. 152)
- WERFEN خست (ک) (J. 156)
- ein aus Ziegenwolle خه‌شای (م)
- gewebter Szck.
- junges Lamm خیلامی (خ)
- drehen خولاندنه‌وه (م)
- پاشگری ((شووه)) به هه‌موو که‌س و

ده‌می‌که‌وه ده‌لکی:

- ich drehe ده‌خولیمه‌وه
- ich drehte خولاندمه‌وه
- gedret خولاندراوه‌وه
- Kreis, J. 146 وشه‌که له —خول—ه‌وه که‌وتۆته‌وه:
- Asche - خول (س). خۆله‌می‌ش (م). خولی، خۆل (J)
- der Abtritt. خه‌لا (س). خه‌لا (ئه‌ر)
- خه‌لا (فن، په‌هله‌وی)
- Sack - خیلته (خ) خه‌ریته (ئه‌ر) (J. 158)
- Asche - خۆله‌می‌ش (م). خوول (س) (J. 165)
- Gott - خولای (م). خودا (فن) (J. 152)
- بروانه: خوا
- Halsband eines Hundes - خالتي، خه‌لیته (ز)
- ب‌روانه: قه‌لیته. جو‌ره قایشیکه له ملی سه‌گ ده‌کری.
- Holzkohle - خه‌لوز (م) خۆل، خوول
- بروانه: ره‌ژوو، ره‌ژی
- Sinken - خنکان (م)
- ich Sinke ده‌می ئیستا: ده‌خنکیم
- ich Sank خنکام
- Gesunken. خنکاو (J. 160)
- Lawsonia inermis - خه‌نه (م) خه‌نه (J) حننا (ئه‌ر)
- Bräune - خه‌نازیر (م). خنازیر (ز). خه‌نازیر (ئه‌ر)

(J. 165)	- Schlafen
- Suchen, Wünschen, wollen.	- خواستن (م)
	تواستين (گ). خواسته (فن) (J. 161)
- anzünden.	- خوش کردن (م).
	(زۆر جار به مەبەستى چاککردنەو له نەخۆشى بەکار دیت)
Heilmittel	بروانه: دەرمان:
- bigen.	- خوار کردن (م)
Krumm	خوار:
	خار (ئا) (J. 160)
- Traum, das im Schlaf	- خۆدین (ز)
gesehne.	
	بروانه: خەودین.
- träumen, Schlaf sehen.	- خۆدین (ز)
- unten, unter	- خویر (ز). خار (پ)، خوار،
	بروانه: خواریزم، خوارزیم (زەمین)، واتە شوینی نزم، ناوچەیه که له باشووری زیی
	ئەرال (J. 160).
- Schafwolle.	- خوری (م) (ز) (J. 442)
- ich selber.	- خووام (ک) خۆم.
	خۆیت: Selbst
er, wir, ihr, sie, Selbst (J. 160).	خۆی، خۆیمان، خۆیتان، خۆیان:
- unten, unter,	- خوارەو (م) بروانه:
	خۆر
- Schweiss,	- خووه (ئا) بروانه:
	ئارەقە

- Schlafen	- خۆیدین (ز) بروانه: خەوتن
- essen	- خواردن (م)
ich esse	دەخۆم
ich ass	خواردم
gegessen	خوراو
	خوردەن (فن). بروانه:
geschmack	خوو، خوا (J. 163)
- Lesen.	- خۆیندن (م)
ich Lese	دەخۆینم
ich Las	خۆیندم
gelesen	خۆیندراو
Lesend	خۆینەر
	خاندین (J). خاندەن (فن)
- grosse Aprikose, Nektarine.	- خۆخ (م) (ئەر)
- Salz.	خوی (م). خوا (گ). خۆ (J). خیی (ئا)
	خیوا (پ)
- Schwester.	- خوا ئەر (م). خار (س) خوو (پ).
	خواهەر (فن)
- Sonne.	- خۆر (م. ز). خۆر (ل) خور (پەهلەوی)
	خورشید (فن) (J. 162)
- Schwein.	- خوو (ز) بەراز. خووک (فن)
	بەرازی سی سالاڤه.
- Schwester	- خوشک (م) (ز).
	برا وا بانگی خوشکی دەکات. ژن به خوشکی دەلی: دتی: خووه (پەهلەوی)

خو (پ). خو ده کا (ثا): er schwitzt

خو ديبه: er schwitzte (J. 160)

- خورئ (ثا)، خورئ (J). - Blattern, Pocken

- خيزاين (ثا). ثم وشهيه له وشهئ: - Kinder

((خزیده))ی فارسی نوئ وەرگیراوه، که چؤن منداڭ به گاگۆڭکه ده پړوات و ده خزئ. (J). خزین و خیزاین. پړوانه: منداڭ، زاروو.

- خيوهت (م) خهيمه (ئهر) (J. 168) - Zelt.

- خين (م)، خين، خوین. خون (فن) - Blut (J. 165)

- خيز (م) (خيز) (J) - Sand.

- خل (خ، فن) - Rotz.

- خهو (ثا)، خواب^(۱۹) (فن) (J. 160) - Traum.

- دار (ثا. م. گ، په هلهوی، ل. ز) - Baum, Stock Holz, (J. 170).

- داری جوفت (ز) - Pflug.

- داری ئونيشك (ز) - toder Baum, trochen
aussehender Baum mit Kleinen gelben Blähern.

- داری ستر: دره ختيځه، گه لاو بهر ه کهي بؤ شتي مردوو به کار ديت. پړوانه: مورتیک (م). سور (ئهر)

- داری کیکووم ههروه ها کیکووب - Buchsbaum

ئهمه له لای فارس و لور ((چیت))ی پئ دوتري

- داری مازوو (م). پړوانه: مازوودار - Eiche.

- داپروو (ثا) (م) واته ئهو دهرمانهئ - Arznei

(۱۹) له وه ده چئ نووسهر - خه و خهون - ليك جيا نه کاته وه. - وەرگیر -

پياو مووی پئ له خؤی ده کاته وه. پړوانه:

دارو - گهرم (ثا) Pfeffer. (J. 171).

- دايدا (س). داده - Schwester

- داوین (م). دامهن (فن) (J. 172) - Saum eines Kleides.

- دال (ل. گ. ز) پړوانه: - Geier.

دالاش (م)، دال، دالهه (فن).

- دايك، داک (م) تایی ه (فن) ئهمی - Mutter

داک (ثا).

- دايوو (م) داوو (J). دام (فن) - Netz.

- داقايل (ز) - Grossmutter. Die grosse

Muher

- دای کردن (ز)، پړوانه: وهرين. - bellen

گه ماڭ دادا مه کهره: der Hund belt.

- داس (م. ز) - Sense, Sichel

تاس (په هلهوی. داش (فن) (J. 171)

- دان (ثا. م) - geben

ده دهم (م) ich gebe

دام ich gab

دارو gegeben

بدهر (فرمان) gieb

ئمز ده ديم (ثا) ich gebe

ئمز دام ich gab

بيده gieb!

دائين (گ) geben

- an kleiden (J. 46)	- دهبەر کردن (م).
- Sieben	- دایینن (م). بروانه: دایبشتن، دایبژتن:
	ich Sebe دادهبیژم:
	ich Siebte دهم بیت:
	gesiebt دایبژراو:
	Siebend دایبژهر:
	(J. 64) بیخته‌ن: (فن)
- bedecken	- داپۆشین (م)
	ich bedecke دیده‌پۆشیم
	ich bedeckte دام پۆشی
	bedeckt داپۆشراو
	پووشیده‌ن (فن)
- Mädchen, Tochter	- دووت (س)
Jungefran	دووتی کییاه
Heirathsfähige Mädchen	دووتی وهقتی کار
	دیت (گ) دیته، دیت (ز). دۆخت (په‌هله‌وی). دوختەر (فن) دیته (ز) (J. 176)
- Spinnrad.	- دوخ (م). دوک (فن)،
- Ernte	- ده‌خل (م.گ)، ده‌خل (ئه‌ر)، J.
- Zahn. (J. 176)	- ده‌دان (م). ده‌نان (ز)، ده‌ندان (فن).
- Bruder	- دیده (س)، برا
- auskleiden.	- ده‌کردن (م)
- Arsenik und Quecksilber	- دارشکنه (م.گ. ز): - له هه‌موو
	فارسیا به‌کار دێت.
- Arznei, Medizin.	- ده‌رمان (م). بروانه:

دایین (ك)	
داده‌ن (فن) (J. 173)	
- داناین (م)، دانان،	- Wegschaffen, hinlegen
ich Lege hin - داده‌نیم:	
ich Legte - دامنا:	
دامراو، دانراو: hingelegt (J. 172)	
- دانیشتن (م)	- sitzen
ich sitze - داده‌نیشتم، داده‌نیشم:	
ich Sass - دانیشتم:	
gesessen - دانیشتوو	
نیشسته‌ن (فن) (J. 172)	
- دالک (گ) (J. 172)	- Mutter
- دا (گ). بروانه	- Mutter
دادا،	
داپیر (گ). (J. 169)	- Grossmutter
- داینده (س)	- Wespe
- داینده ئه‌سه‌ل (س) بروانه:	- Biene
هه‌نگ، می‌شه‌هه‌نگ، می‌شه‌هه‌نگوین.	
ئه‌سه‌ل (ئه‌ر) = هه‌نگوین. Hönig	
- ده (م)، بروانه: له	- in, an,
ده‌ستی ده‌گیرفانی ئه‌وی نا: er steckte die Hand in ihre Tasche.	
که‌وش ده‌پیم کرد: ich zog schuhe an	
هه‌میشه ئه‌م رسته‌یه به‌رگویی ده‌که‌وی:	
ده‌مانگی سه‌فه‌ردا	im Monat Safar (J. 169)

داروو (ئا)، دەرمان (فن)

دەرمانی دهشتیک:

Der in der Wüste Wachsende

Wermut

Brechmittel.

دەرمانی رشانهوه (م) (J. 180)

له زۆری ناوچهی فارس بهو دهنگه شقارتهیهی ناگری پی دهکرتیهوه، دهلین: دەرمان.

- trockene Reiser - دوور و مبه (س): پروانه: دەرمان:

- Dorn eines Baumes, - درک (گ). دیریک (ز)، دروو (م).

Sträuche.

درکی دارو دهوین له فارسدا بهخار ناودهبری.

- Dorn - دروو (م).

Fischgräte (J. 181) درووی ماسی، ته دوور (فن)

- Schuster pfrieme. (J. 179). - دهروشه (م). دیریفش (فن)

- arm, verlassen. - دهرمایین (ز). دهرمانده (فن).

- Lüge - درۆ (گ، م. ز) دروغ (فن)

- Lügner. (J. 180) - درۆزن (م)

- Nadel - دهرزین (ز). دهرزی (گ).

Schneider دهرزی (فن)

Naht. (J. 178) دهرزی

- nähen - دروون (م)

ich nähe دهرروم

ich nähte درووم

genäht درواو

دیرون (J) دۆرون.

(J. 181) دووراین (گ)

- Zerreißen - دراندن (م)

ich zerreisse دهرپینم

ich zerriss دراندم

zerrissen دراندراو

درانیدهن (فن) دیریدهن (J. 177)

- ernte - دهر ویدهن (م)

ich ernte دهردروم

ich erntete درووم

geerntet دراویی، دراوهیو

درودهن (پههلهوی)، دهراویدهن (پ)

درو کردهن (فن) (J. 181)

- Gewicht, viele batman - دریم، دیرهیم (م) (J. 180)

- Thür - دهرکا، دهرکه، دهرگا (م) (پ) (J)

- draussen (J. 176) - دهر (ئا)

- Spät - دهرنگ (م)، دهرینگ (پ)، دیر (فن)

دیرهنگ (ئا) (J. 180)

- Baum - دهرخت (س) (فن)

Wallnussbaum دهرختی یوز (گویت)

Mandelbaum دیرهختی وایووم (بادام) (J. 178)

- Riegel - دهروان (م). دهربان (فن) (J. 180)

- draussen - دیرهوا، دهرهوه (م) (J. 179)

- Verlobung. - دهرگیستن (ئا). پروانه:

- Handtuch (J. 184, 4) ده‌سمال (م). ده‌ستمال (فن)
- Führstange des pfluges (خ) ده‌ستمیاین (ئا. خ)
- Vogel (م). ده‌عبا (م).
- Dieser Vogel ist ein Geier: ئه‌و ده‌عبایه دالاشه:
- Fest, hart, steiniger. (خ) دهق (ئا). دهق (فن)
- Mit, gegen, (J. 187) ده‌گهل (م) له‌گهل،
- Er kampfte mit des Königs Heer. ده‌گهل له‌شکری پاشا ده‌وایی کرد
- Zahn. دگاین، دگان (گ). ددان.
- hohl, drinnen. دلی (گ)
- Weibchen, Hündin (J. 199) دهل (ز)، دیل (گ).
- viscum album (م) ده‌مکاینه (م)
- شله‌یه‌که له‌دار به‌روو پیدای ده‌بی ژنان خو‌شی ده‌کن و بو‌موو له‌خو‌کردنه‌وه به‌کاری دینن.
- Blasebalg, auch Athem. (م) دیه (س). ده‌مه‌ه (فن)
- grosse Pistole. (J. 175) ده‌مانچه (م). ته‌پانجی (ت)
- hinten, hinter (J. 195) دویم (ز. گ). دیم (م)
- morgen, morgen früh (ز) دوما — یاخود دووماسوو (ز)
- سو له‌و‌شه‌ی سو‌بی عه‌ره‌بییه‌وه هاتوو. هه‌روه‌ها به‌روانه:
- دوما: nachher, hinten.
- Mund (J. 189) ده‌م (گ، ز)، ده‌و (ئا). زار.
- ده‌مه — به‌روانه: دیمه.
- Rippe (گ). دینک (گ). ده‌ندی (فن) په‌راسوو
- ver lierne (گ). به‌روانه:

- ده‌زیران (ز). ده‌زگیران (م) (J. 180)
- Dieb (م. گ). دوزد (فن). (J. 182)
- Stehlen (م) دزین (م)
- ich stehle: ده‌دزیم:
- ich stahl: دزیم
- gestohlen: دزراو
- دزین (گ). دوزدیده‌ن (فن) (J. 182)
- Faden zum Nähen (ئا) ده‌زوو (م). ده‌زی (ئا)
- Verlobung. (م) ده‌زیراین (ز). به‌روانه: ده‌زگیران (م) (J. 183)
- Zügel (ز) ده‌زگین (ز)
- قولا‌ییکی ئاسنه، یاخود پارچه ئاسن‌ییکی درکاوییه، یاخود پارچه چه‌رم‌ییکی بزماراوییه وه‌ک درک له‌سه‌ر پشتی لوتی کارو به‌رخ و گو‌یره‌که قایم ده‌کری بو‌ئوه‌ی ریگای شیر خواردنی لی‌بگیردری. ئه‌و درکانه ئازاری مه‌ر و بز و مانگاکه ئه‌ده‌ن و نایه‌لی به‌رخ و کارو گو‌یره‌که که شیره‌که‌ی بمژن.
- grosses Sieb umkalk, kies. (م) ده‌ژگیر (م)
- Feind. (م) دو‌شمه‌ن (فن) (J. 183)
- Hand (گ). ده‌س (گ). (J. 183)
- Verlobung, das (م) ده‌ستگیران (م)
- Handnehmen.
- ده‌زیران (س)
- anfangen (J. 184, 20) ده‌ست پی‌کردن (م)
- Handtuch, Halstuch (م) ده‌سه‌سه‌ر،
- Führstange des Pfluges (ز) ده‌سته‌روم (ز)

دوندا (J. 190, 348)

- دهنگی ههور (م): له دوو کهرت
پیکهاتووه:

دهنگ: Stimme

ههور، هور: Sturm (J. 190)

- دهنك (م). دهنديك (J). دانی (فن)
- دانیشتن (م) دهنیشتن.
- دانیشتو (م)
- دینده (م)
- داریکه پتی له درهختی میوه دهری بۆ میوه لیکنده و بهردانهوه.

- دینگی (ز.ف)
- دندانی شکان (نا)
- دهو (نا). دهوول.
- دووکهل (م). (J) (گ).
- Rauch.
(دوخ- نارامییه)

- دهویت (م): ټو کهسهیه به پاره ژنهکهی خوی بۆ کهسانی تر بهریت! له دهیوت
(ټهر) وهرگیراوه.

- دوشین (م). دووشیده (فن).
دهدوشم: ich melke
دوشیم: ich melkte
دوشراو: gemelkt

- دوو (م. س. ز). دوود (فن) (J. 191)
بروانه: دووکهل.

- دووشك (م. نا). دوو پستك (J)

- Skor pion

وشه‌ی دووپشك، وهك بۆ من روون کرایه‌وه، له دوو بهش پیکهاتووه:

پشك: بهش. دوور نییه دوو یاخود دووم (فن) مانای — كلك- بدات و پشك یاخود
پشتك مانای — بهرهو پیښه‌وه- بدات چونکه دوو پشك كلكی ناراسته‌ی پیښه‌وه
دهكات، یاخود ری تیډه‌چی، پشتك له — پشته‌وه- وهرگیرا بۆ چونکه دووپشك كلكی
به‌سهر پشتییه‌وه راده‌گری.

- دوویچه (ز). دوودچه، دوودی (فن)
- دهوار (ل.ز)
- دیوه (نا) (J. 196, 10)
- دیوه (نا). حوشر
- دۆ (م. ز)، دوو، دوخ (فن)
- دهوا (م). (دهواء- ټهر)؟!
- aus Kuhfladen- Präpariertes
Brenn material.

- دوودنگ (ز)
- Schnee und Regen
Zusammen

- دووگ (م) دوونگ (J) دووبی (فن)
- دووك (م)
- دوزایم (م) گول، گه‌پی، جودام (ټهر).

نه‌خویشی پیسته چاره ناکری و ټه‌وی گرتی چاك نابیته‌وه. کهچی خه‌لکی
موکریان ده‌لین: له موسل سهرچاوه‌ی ټاوی گهرم هه‌یه ټه‌وی خو‌ی له‌وی بشوات
چاك ده‌بیته‌وه. بروانه: به‌ره‌س. (J. 115)

- دویك (ز) دویکه (J). دووکه (نا)
دوینی.

- دوینی (م)
- دوینی سو‌بجه‌ینی (J- 196)
- gestern
- gestern morgen.

(J.185)	
- hinaus, heraus, draussen	- دهشت، ديشت (ز)
	وشه‌ی پيشو به‌شيوه‌ی ناوه‌لکار به‌کارده‌يښی.
- I jahr altes Kamel.	- ديله‌ک (ز)
- Mutter's schwester. Tante	- ديش (ز). دش (٢٠)،
- irdener Topf (J. 199)- metallene Kasserolle.	- ديزه (م). ديزی (فن)
- Schmerz	- ديشی (م) (J. 30)
- Hahn	- ديك (ثا) (ثر) (J. 199)
- bequem	- دمع (م)
- nochmals	- ديسان (م) (J. 199)
- er giebt	- ديت (ك) (J. 174a)
- gefangener	- ديل (گ)
	- راو (م) رهو (J)
- Jäger	راوکر
- aufstehen	- راست بوتن (م)
- stossen, treiben	- راین (گ). پروانه:
	ره‌واندن (J. 208)
- Weg	- رایگی (گ) (راه، گه- فن) پروانه:
	سه‌یران گاه (J. 250)
	ریگا، ری.

(٢٠) دش له کوردستانی باشور مانایه‌کی تری هه‌یه، ژن به خوشکی می‌رده‌ک‌ه‌ی ده‌لی: دش.
ته‌لمانیه‌ک‌ه‌ی نووسر مانای پور و خاله‌ته. وەرگیږ

- Grille	- دوپکه‌ره‌ش (ز)
- gestern	- دووپکه (ك) دووپکه (J)
- Bergrücken- Bergabhang	- دوومینه (س). دامین، دیمه‌نه (فن)
- Ziegenbock	- دووبویر (س). تییری، سابریښ.
- Gesicht	- دوم (س) (J. 199)
- Schrank	- دۆلاو (س). دۆلاب، دولابچه (فن)
- Schwanz.	- دووچیک (ثا). دوو (J). دوم (فن). کلک
- blödsinnis, verrückt.	- دهن (ثا) (J. 200)
- Mund	- دیهون (س). ده‌هان (فن) ده‌هون.
	دهم. دهو
- Schnabel	- دیه‌نوک (و)؛ نوک، ده‌نوک، دندوک.
	ده‌هی (فن) ده‌هان، نوک
- gestern.	- دوه‌وو (ثا) دوینسی، دوو، دووه‌ی،
	دووین (J)
- Dorf.	- دیه‌که (گ)، دیه‌که‌ده (فن) دی،
	گوند، ناوایی.
- jungefrau Mädchen	- دویتته (ز). دوخت (فن)
	پیاو به‌م ناوه بانگی ژنه‌ک‌ه‌ی ده‌کات.
- Schwester.	- دویتی (ز). ژن ته‌م وشه‌یه به‌کار دیني.
- Sehen	- دیتن (م). دیدهن (فن). دیه‌ن (ك) (گ)
	ده‌بینم: - ich sehe
	دیتیم: ich sah
	دیتراو: gesehen
- Wüste	- دهشت (ز.گ). چۆل، دهشت (فن)

- Bind faden aus Haar	- ره سین (ز)، دیسمان (فن)
- giessen. (J. 216)	- رشتاینن (گ) رختن (فن)
- eine Art Wohlriechende Melone	- روسته مېوی (خ)
- faulen.	- ریژین (م)، رزین
	دهمی ئیستا: دهرزم
	دهمی رابوردووی تهواو: رزیم
	پارتیتسیپ: رزیو
	رزین. (J)
- Reihe	- ریز (ز). رز (J)
- Garten, Weingarten	- رهز (س). پروانه:
	رهزی نهنگور (تری) (J. 206)
- giessen	- رژاندن (م)
	دهریژم: ich giesse
	رژاندم: ich goss
	رژاو: gegossen
	رژانده: giessend
	ریختن (فن) (J. 216)
- Kohle	- رهژی، رهژوو (م) (J)
- Schildkröte	- رهقه (م). رهق (J)
- Ärger	- رق (م). رك (J)
- ärgern	- رق گرتن (م)
- Fest, trocken, hart	- رهق (م). رق (J)
له کتیبکی فارسیدا که سالی ۱۶۷۰ نووسراوه هم رسته یه بهرچاو کهوت:	

- vergehen	- رابردن (م)
	دهمی ئیستا: راده برم
	دهمی رابوردووی تهواو: رابردم
	پارتیتسیپ: رابردو (J. 201)
- Schlafen, Schlaf	- راکیتن (تا) (J. 204)
- Tanz	- رهخس (گ). رهقس (نهر) (J. 209)
- Schaf- und Ziegen- Dünger	- ریخ ^(۲۱) (ز)
Finte de vaches, buffes.	ریخ (J)
- Pflug baum	- رهخت (تا. خ)
- Fusstapfen, trace, vestige	- ریچ (تا). رچ (J)
- eine Saure Pflaume	- ریھیک (خ)
- Bart	- ردین (م)، ردین (J)
Weissbart, Greis.	ردین سپی.
- Schwarz	- رهش (م. ل. ك) (J. 207)
- Kleine Taucherente	- رهش بهش (م) پروانه: مراوی، بوره
	نایا وشه که له دووبهش پیکهاتووه؟:
Schwarz	رهش
	بهش، باش (ت): سهر Kopf
- erbrechen	- رشانهوه (م)
	دهمی ئیستا: دهپشیمهوه.
	دهمی رابوردووی تهواو: رشامهوه
	پارتیتسیپ: رشانهوه (J. 299)
(۲۱) وابزنام نووسر به هله له وشه که گه یشتووه. ریخ هی رهشه ولاخه و قشپیل و پشقل هی بز و مهره. -وه رگپر-	

((سابوونی رەقی)) دیاره مەبەست لە سابوونێکی رەق و سەخت و توندە.

- رکییو (ك)، رکیف، رکاب
(ئەر) (J.209)

- رەمک (ز). رەمەھ (فن)، رەو،

- رم (م.گ). رمح (ئەر)

- رەمایین (گ)

- رەمیدەن (گ) رەمییان (ك)

Weglaufen رەمیدەن (فن)

- die Flucht رەم (گ)

- krank رەنجور (ز) (فن)

- Schön, gut, klug رند (نا. J)

- Sonne, Tag رۆژ (م) رۆژ، رۆژ (ی. گ. ز)

die sonne geht aut رۆژ ھاتەدەری:

die sonne geht unter رۆژ ئاوابوو:

täglid رۆژ بەرۆژ:

Sonne روو: (نا)، خۆر،

die sonne ist aufgegangen روو، بۆلەند وویە

Tag. روو (س)

- anzünden روناك کردن (م)

- hell روناك (م). (رەونەق) (ئەر).

- Gesicht روومەت^(۲۲) (م)

- Nackt. رووت (م)، لوت (ف. ز) لوخت (فن)

(۲۲) ئەو وشە ئەلمانییەکی نووسەر بەرامبەر روومەت دایناوە مانای دەم و چاو دەدات. —رەگێڕ—

(J. 205)

- entkleiden, nackt machen - رووت کردن (م)

- Kleider ablegen, nackt erden - رووت بوونەو

دەمی ئیستا: رووت دەبەو

رابوردووی تەواو: رووت بوومەو

پارتیتسیپ: رووت بوونەو

- Ufer eines Flusses. (J. 212) - روویل (ز)

- Kleiner. - رووتە (ز)

بالەندەیهکی پەرسپییه لە چۆلەکە دەچی.

- Fluss. - رووخاینە (س)، رووخانە (فن) (J. 212)

- Eingeweide. - روویە (س). رووتی (پا) روده (فن)

- Garten - رووی لە (س): پروانە: باخ

Wachsen. رویدەن، روودلاخ (فن)

- Butter - روون (ز) روغان (فن) روان (گ) رۆن

- Fuchs (J. 213) - رووہیس (گ) روبہاھ (فن) رووہ (ز).

رئوی

- Kopftuch - روومایل (گ) (فن) پروانە: سەرپۆش.

- Pferdehere - رەوہ (م). رەمک.

رەوہ ئەسپ.

- Wachsen nur von pflanzen. - رووان (م)

دەمی ئیستا: دەرویم

دەمی رابوردووی تەواو: روام.

پارتیتسیپ: رواو... بۆ گیان لەبەر

دەوتری:

- Kulturfähiger Boden	- زهوی (م.گ) زهمین (فن)
- Bräutigam auch Schwester's Mann (J. 219)	- زاوا (م.گ) دوماد (فن)
- Verstehen	زوماد (پا)
	- زانین ^(۲۳) (م) (گ). (J. 219)
	دەزانیم ich verstehe
	زانیم ich verstand
	زانراو verstanden
- Zunge.	زار (م) (J. 218)
- gebären	- زان (م)
	دەمی ئیستا: دەزیم
	رابوردووی تەواو: زام
	پارتیتسیپ: زاو
	زادەن (فن). زاین (J).
- Akt des Gebärens, die Geburt	- زار ^(۲۴) (ئا). پروانه:
Kind	زارو:
Schmerz, Wehklage.	زار (پ) (J. 218)
- Akt des Gebärens	- زاچ (خ) زادەن، زادە (فن)
- Dünger.	- زبل (م) زبل (فن)
- Pinne, Papula	- زیپکە (م)

(۲۳) ئەو وشە ئەلمانییەیی نووسەر بەرامبەر- زانین- دایناوہ مانای تیگەیشتنی دەدات. -وەرگێڕ-

(۲۴) مەن وای بە باش دەزانم پەسپۆرانی زمان سەرئەنجام بەرکەڵەبەر و کەموکورتی ئەم نووسینەیی نووسەر رابکێشتن باشترە. - وەرگێڕ-

gross werden	گەورە بوون
	رویدەن: (فن)
- Schwarzes Zinkoxyd, Zink.	- روح تۆتیا (م)
- gehen.	- روین (م)
	دەرۆم: ich gehe
	رویم: ich ging
	روییو: gegangen
	رەختەن: (فن) (J. 209)
- Bart.	- رێ هی (ئا). ریش. (J. 215)
- sitzen	- روینشتن (ئا)
ich sass	روینشتەم
ich sitze	رودەنیم
Sitze	روونە (فرمان) (J. 214)
- Sand	- رخ (گ)، رگ (فن) (J. 217)
- Fuchs	- رییوی (م) رووی، روواس (س)
- Gedärme.	- ریخۆلە (م). لیخەروو (گ.ز)
- Weg	رێ (م.ز) (J. 215)
- Milchstrasse.	- رییە کاکێشان (م)
- giessen	- ریتن (ئا)
	ئەز دەرئێژیم ich giesse
	ریتەم، ھەروەھا مریت ich goss
	بریژ! (فرمان) (J. 216) giesse
- halbgar	- رچ (ك)، چبیر، نەکولاًو
- Alaun	- زاخ (م.ز). زاگ (فن). زاج (ئەر)

- Berberis. - زرك (خ). زريشك (فن)
 - Regen bogen. - زهړينه سمينه (گ). كولكه زيړينه.
 پروانه: زهرنجي، رهيي (J)
 - Zunge - زمان (م). زبان (فن) زوان (گ)
 (J. 224)
 - Ladestock - زمي (ز)
 -grosser Mörteltrog, wird von - زيمه (ز)
 zwei Leuten getragen.
 - Kleine Golcke. - زهنگوله (م). زهنگ گولي (فن)
 - Lebendig - زيندوو (م)
 Laben زيندوو بوون
 ژينده (س). زينده (فن). (J. 225)
 - Ehebruch. - زيناھ (م). زنا (نر) (J. 224)
 - Kleine Flöte - زونباره (ز). زهمبره (فن)
 - Kinn. - زنايق، زناقيون (س). زهغهخ (پ)
 - Ellenbogen - زهنگهچي ه (خ)
 - rauh - زهوور، زير (فن) (م)
 زمانى پشيله زهوره. (J. 222)
 - Sehr - زور (م)
 ناسمان نهوړو زور مهخوشه.
 - Schnell, bald. - زوو (م.گ)
 Komm bald زوو ودره
 Schön بهو زووه
 زود (فن) (J. 225)

- dünn - زيراو، زرافه (نا)
 - Kopfgrind. - زهرداريش (ز)
 - Kine - زيراني (ك). زيرانو (گ) ژنو (نا)
 نهژنو (J. 219)
 - Knien - زهرايندهن (گ)
 - Mais - زوپات (ز.گ). زره (نر). زورهك (س)
 - Hagel - زوراك (س)
 - زهرده ماسي (م)
 جوړه ماسييهكه (۵) پاوهند دهبى و له نارچهى ساوجبولاخ ههيه.
 - Schreien des Esels - زهړه كردن (J. 222)
 - Gefahr - زهرار (م)
 رابردنى چومي نهويستا زور زهرارى ههيه.
 وشهكه عهدهبييه.
 - Kleine Wespe. (J. 221) - زهرگهته (م)
 دهبى هم ناوه له وشهى زهر و كهبتى فارسسيهوه نههاتبي؟
 - Galle, Milz - زراو (م). زهرياد (فن)
 - Bauch, Magen (J. 222) - زگ، زن (م.گ.ل)
 - Warze. - زگيل (ز)
 - Ohrfeige. (J. 251) - زلله (م)
 - Kleine dünne Baumzweige. - زهل (ز)
 - Haar locke - زلف (ز). زولف (فن). (J. 223)
 - aus schafencrement - زگيبي (خ)
 zubereitetes Brennmaterial
 سووتهمهنييه له قشپلي مهر و بزى دروست دهكرت.

- زووتك (ز) - gerösteter Mais.
- زوورمشت (گ) - braz, tapfer
- وشه که له دوو بهش پیکهاتوو به ههردووکیان مانای مسته کوتهی بههیز ددهن.
- زیر، زیرهك (ز) زرينگ (فن) - Geschickt, Klug
- زیقاوهی (م) - Kleine Beiher,
- مهلیکی ناوییه، په‌هکانی سپی و بۆرن و قاچی دريژن.
- زیر (م). زه‌پ (فن) (J. 220) - Gold.
- زیسو (م)، زیو (ئا) (J. 227) سییم - Silber
- (فن)
- زیرده (ئا). زییاد (فن) (J. 227) - Viel, mahr
- ژار(ی.ز) پروانه:سوالکه‌ر
- ژار (گ، ز) پروانه: زه‌هر. زه‌هر (فن) - Gift.
- ژریش. پروانه: کهو، سویتسه - Rebhuhn.
- ژۆ ژوو (گ). ژووتری (ك). ژووژیک - Igel
- ژیشتك. جوجك (فن)
- ژن (م. گ. س) - Frau
- ژن هی‌نام: Ich nahm aine Frau
- ژنم هی‌نا، ژنم خواست؛ - Ich nahm eine Frau
- زه‌ن (فن)
- زه‌نگه سووره (م) پروانه: زه‌رده‌واله - grosse Wespe
- له‌وه ده‌چی وشه که له دوو بهش
- پیکهاتی: پیکهاتی:
- زه‌نگ وشه‌یه‌کی ئارامییه واتای بالدار ده‌گه‌یه‌نی.
- سووره، سورخ (فارسی) Roth

- زینده. پروانه: زیندوو - das Innere des Hauses.
- ژوور (م) Drinnen
- oben - ژوور (که‌هور)، ژووروو، ژووری (J) زیر
- (فن)
- ژنوو (ئا). ئەژنو. پروانه: زرانی - Knie
- ژۆ (س) - Gummi
- ژۆ گونه. Tragekant Gummi.
- گوین، گوان، پروانه: ژاژیک.
- ساینن (گ)، ستاندين (فن) ئەستاندن - nehmen
- ساورین (گ) سابیرین (ز). نیتری - Ziegenbock
- سالتیکی دی (م) (J. 233, 327) - im nächsten Jahre.
- ساموورته (م). ئەو قه‌لیدیه‌یه - وه‌ك ملوانكه‌وايه - زه‌نگوله‌ی پیوه‌یه ده‌کریتته
- ملی تانجی - تاژی (سه‌گی پاو)
- سان^(۲۵) (ز) - Mühlstim
- ساریش (ز) پروانه: برین هه‌روه‌ها: - wunde
- سه‌ریه‌شه. (J. 238)
- ساق (ز. گ. ج) (ئه‌ر) - Wade.
- سان (ئا)، سه‌گ - Hund
- سار (ئا). ساردی (J. 232) - Kalt, Kälte
- سپلیسانیک (ز)، په‌ره‌سیلکه - Schwalbe

(۲۵) سان یاخود هه‌ساپ به‌ردیکی سه‌وز و بۆره تیغی پی تیژ ده‌کرێ له‌وه‌ده‌چی لای زه‌نگنه‌ی کرماشان به‌رداش بی‌ت. - وەرگیر-

Baeumes.	- سەما (ئا). ئايا ئەم وشەيە لە
- Tanz.	سەماعى غەربىيەو نەكەوتۆتەو؟!
- Schnurbart.	- سەمىل (م). سەبىل (فن). سەبەلەت (ئەر)
	سەمىل (گ). (J. 245)
- Huf	- سەم (م). سەم (فن) (J. 244)
	- سەم (م). كۆن كۆر.
	دەسم ich bohre
	سەم ich borte
	سەم (J. 248) gebohrt
- Huftknochen.	- سەم (م). سەمەت (ئەر)
- Milz	- سەل (خ). سەل (فن)
- Sagapenum	- سەنگ بەنجىك (ز)
- kissen	- سەنەر (م)، سەرىن
- die Frucht des Sanjed Baumes	- سەنجو (م)
	دارى سەنجو
- Korb	- سەوەتە (م) سەبەتە. سەبەد (فن)
- Leicht	- سەووك (م). سەبووك (فن) (J. 242)
	سەووك (ز) سەو - وك.
- Masern	- سەوورە (م.ز). سەورخى جى (فن)
	سەورخى جى، كەوى جى (خ)
- Rot	- سەور (م). سەورخ (فن). (J. 246)

- undankbar	- سەلە (م)
- Klee.	- سەلە (ز). سەلە، سەلە. سەلە.
	سەلە (فن)
- Weiss	- سەلە (م)، سەلە (فن). سەلە
	دەسەلە:
	سەلە، سەلە، سەلە.
- Zeigefinger	- سەلە باوى (خ) سەلە (ئەر)
	سەلە (م). سەلە شەلە.
- breiter Gürtel für Pistolen	- سەلە (م). سەلە (ز)
	سەلە: كەلە دەسەلە
- Morgen	- سەلە (س) سەلە (ئەر) (J. 268)
- Blei.	- سەلە (گ.ز) سەلە (فن)
- elaeagnus angustifolia	- سەلە (ز). سەلە (فن)
- eine Art Baum	- سەلە (ز). سەلە دەسەلە
- Kypresse	- سەلە (م). سەلە (ز). سەلە (فن).
- grosse Sieb	- سەلە (م.ز) سەلە: سەلە
- Eseldünger	- سەلە (ئا) سەلە: سەلە
- Ruf, Stimme.	- سەلە (ئا) (J. 232)
- Lutra vulgaris.	- سەلە (م). سەلە (ئا) (J)
- Gewinnst. (J. 244)	- سەلە (م). سەلە (ئەر)
- grosser Krob. (J. 244)	- سەلە (م. ل. ز. گ)
- Teich	- سەلە (ز). سەلە، سەلە، سەلە
	(فن)
- Gummi des Anzerut	- سەلە (م). سەلە (ئەر)

- سوین (ئا)، سوگه ند (فن) (J. 248)
- Grün سهوز (ز.گ) (J. 247)
- Säule, Zeltstange سوون (ز)، شهستوند، ستون (فن)
- سوسك (گ). سیسكا (J) بروانه:
- سوسرك (ز)
- Kypresse. سوول (گ) (J. 244)
- Höhle. سونب، سومب (خ). سونبیده (پ).
- Eis سههۆل (م)
- das Eis Schmilzt. سههۆل دهبیته ئاو (J. 248)
- Kaufen سهنن (ك). بروانه: کرین
- Eichhörnchen سمۆره (م). سهموور (J) (فن)
- Brust. (J. 251) سینك، سینگ (م). سینه (فن)
- Nagel سینگ. سینك (ئا) بزمار.
- die Grille سیسره (م)
- Schatten سیبهه (م). نیسی
- Staar, Lerche. سایدیه (م)
- Scharz, Schatten سی (ز). سیا
- Ziege سیاونه (ز)، بز، سیاون
- vide bullbul سییه (ز)
- Ein Drittel سییهك (م)
- Biene سیرامویز (ل)
- Ente. سیقای، مراوی، بروانه: هه مان گۆقار:
- ژماره - ۲۲ - ۲۱۴. DMG. سیکا، سهوکه.
- سیل (ئا) ساج (فن).

- Bolnd سووری (م)
- Salzиг سویر (م). شور (فن) (J. 263)
- Zinsen سووت (م) سوود (تهه)
- Ente, hübsch. سۆنه (ز) (م)
- Konchen سووقان (ز) سوخان (گ) ئستوخان (فن).
- Kleine Schafherde. سهوایل (ز)
- Schuh سۆل (ئا) بروانه: پیناۆ
- Frauen schuh سۆلی گورجی، پیناوی ژن (J. 248)
- Esist sehr Kalt سووز (ز). ههوا سووز دارد
- Kleines Rebhuhni سووسیرك (ز) سورسیارك
- Bach stelz سیسالیك (فن)
- Baumwollen kapsel سیوی (ز)
- brennen سووتهن (م)
- ich brenne: دهسوتم: سوتام: ich brannte: سوتهو: gebrannt سوخته (فن)
- سوژ یان (ك). سوتان. (J. 246)
- Verbrennen سوتاندن (م). سوزانیده (فن)
- Bettler سوالتكهه (م). سوال (تهه)
- Grosse Eidechse سیسهه مار (م)
- Eid. سویند، سویند (م)
- Schwören سویند خواردن

نانی له سهر ده برژینری

- سیخه (ئا). مهر (J. 237)
- سیخور (ئا). سیخور (فن)
- شافک (ز)، شاف. سابوونه له جوړیکی تاییه تی ورد و پارچه پارچه ده کری بو هه لگرتن له دواوه.
- شاهین (ز). شیهن (م)
- میلی تهرارزوو
- شاخ (م). پروانه: قوچ.
- شاره زا (م)
- شاه ره

شارپی Hauptstrasse, grosser Weg

- شایی (م)، شادی (فن)
 - شایی کردن، پروانه: ژن هیټان.
 - شاه مه گهز^(۲۶) (فن)
 - شار (م) (گ)، شهر (فن) (J. 252)
 - شایه تی (گ) شه هادوت (نهر)
 - شایی یچان (م)، شادی (فن)
 - شه بنیم (م)، شونیم (گ) شیونیم (س).
 - شه ونم: شه بنه م (فن) (J. 254). ئاورنگ.
 - شهبهک (ز). شهبه (فن)، نووشته
- بهردیکی ره شه وهک ملوانکه، ده کریته مل. نهو که سهی هه لگریه تی خهونی

(۲۶) وشه ته لمانیه که ی نووسر وا ده رده خات، که نووسر مه گهز و ههنگ بهیهک شت داده نی. - وهرگیتر -

ناخوش نابینی، یاخود دهستی لی ناوه شیټری. پروانه:

- شهوه (م). شهوه بردیهوه. شهوه منداډ ده باتهوه. پروانه: (DMG 31. 492. J)
- شه تال (ز)
- شه تایو (ز) شهت (نهر)
- ئاودانی زهوی و زار به ناریکوپیکي.
- شتل (م)
- شارندهوه (م)
- ده می ئیستا: ده شیرمهوه
- ده می رابوردوی تهواو: شاردهوه
- پارتیتسیپ: شاراوه (J. 300)
- شهرپ (م). پروانه: جهنگ
- شهرپ (نهر)
- شیشیش (ز) پروانه:
- چلهی زستان. واته نهو روزهی ده که ویتته چلهی وهرزی زستانهوه
- شیش بهند (ز)
- شوش (خ.س). سوس (پا) شوش.
- (J.264)
- پروانه: سی، سیپه لاک.
- شه هید، شه هیدی (ئا) پروانه: تینو:
- شیکار (ئا). شکار (فن)
- شکستن (م)، شکان
- ده شکینم: ich breche
- شکاندم ich brach
- شکار gebrochen

دهسته دووم (ز)	
- Rübe.	- شیمیله (م). شلغم (فن)
- Mauerschwalbe.	- شمشیربال (ز.ل)
- Lange Flöte.	- شمشال (م)
- eine Kleine Flöte.	- شمشاد (ز)
- Fledermaus	- شهمشه مه (ز)
- Kerze. (J. 262)	- شهم (گ) شهمع (نهر)
- Wohlriechende Melone.	- شهمام (تا)، شهمامه، شهمام (نهر)
- Gemüse.	- شینایی (م) (J. 267)
- Gemüse	- شینگ (ز). شنگ (فن)
- Acker land	- شیناورد (م) پروانه:
	جیی شیناورد
- Säbel	- شور (تا). شیر (م). شمشیر (J. 263)
- Weidenzweige für Körbe.	- شوو (م)، شوول، لقی داری
- Licht von weiten.	- شهوق (م. ز.گ). شوق زهدن (ز)
- Fusstapfen. Narbe.	- شووین (م).
- Glass.	- شووشه (م). شیشه (فن) (J. 264)
	به گشتی به جزئیکی تاییه تی دهردری بؤ شهوی له په نجه ره بگیری.
- Wasser melone.	- شووتی (م) (J. 258)
	شووتیک (ز). شوتک (فن). دوودک (ت): جوړه بلویر و شمشالیکه له گل دروست ده کری.
- Krank, Kameldorn	- شور (ز)
- waschen.	- شوشتن (م)
	ده شوم: ich wasche
	شوشتم: ich wusch

شکستهن (فن) (J. 259)	
- Zucke	- شه کهر (م). قهند
	له موکریان قهندی سپی به شه کر ناوده بهن و قهندی بؤر به شه کری مازنده رانی
	ناوده بری. نه کهر چی چه ندین ساله شه کر له مازنده ران نایه ته به ره هم. (J. 259)
- müde. (J. 253)	- شه کهت (ز.گ)
- Zweifeln.	- شک لی بوون (م). شک (نهر)
- brechen.	- شکاندن (م)
	ده شکینم: ich breche
	شکاندم: ich brach
	شکاندراو: gebrochen
	شکستهن (فن) (J. 259)
- Zwei jahre altes Schaf.	- شهک (م.گ) شیشهک (فن)
- Hosen	- شه لوال (س). شه وار (گ). شه لوار
	(فن)
- hinleen	- شه لین (م) شهل.
	ده می نیستا: ده شلم
	ده می رابوردوی ته و او: شه لیم
	پارتیتسیپ: شه لید
	شه لیدهن: (فن)
	- شلیوه (م): به فر و باران پیکه وه
- Fusstritt	- شیلایق (م). شهللاق (نهر)
- einLiederliches	- شلیته (ز). سلپته (نهر)
Frauenzimmer.	
- Führstange des Pfluges	- شمشیره (م. ز) پروانه:

کۆلکه زیږینه. شیعہکانی تیږان هندی
 جار به کۆلکه زیږینه دهلین: شمشیری
 تیمامی عه‌لی.

- غوزاك (س). گوزەك (فن)، پروانه:
 پاژنه‌ی پی.

- غه‌لییف (ئا) له زاری سیماندا هه‌مان
 وشه هه‌یه

پروانه: گۆفاری DMG. 32. 536

- غه‌سیل (م). غه‌سیال (نهر) نه‌و كه‌سه‌یه مردوو ده‌شوات.

- فروج (م) فیروك (پ). فیرك (ت)
 - فرمیسك (م)

- فریستایده (م). فریستاده‌ن (فن)

- فره (گ)، فره‌تار (J. 292)

- فروژتن (گ) فروژشتن، فروخته‌ن (فن)
 (J.291)

- فرایه‌تی (گ). زه‌به‌نده. (J. 292)

- فیرمای (ئا). په‌رمه (فن)

- فیت فیت (ز) (J. 289)

- فاتیق (ئا) (J. 288). پروانه: سپل.

- فیله (ز). فیل (م). فه‌ریب (فن)

- فه‌له: کریست و عیسانی و نه‌رمه‌نی ده‌گه‌یه‌نی.

- فیکه‌نه: مه‌به‌ست له‌و لق و چله سه‌وزانه‌یه زارو و سه‌بیل و بلویری لی‌ دروست ده‌که‌ن.

- فیکن، واته بلویر ژه‌نین

- فه‌نیڤ (م): مانای جوړه چرایه‌ك

- Laterne.

ده‌به‌خشی

- فنتیق (م) فوندهق (نهر). فندهق و
 فستهق

- فه‌ندار (م). فه‌ن (نهر) زانست.

- فوو لی‌ کردن (م). فوت (فن)

- فیږبوون (م)

- فیږکردن (م)

- فیتوکردن (م)

- قابوخ (م). قاپ (ت)

- قاش (ز) پروانه: خانه‌دان:

- قامك (م) پروانه: نه‌نگوست

- قامکی گه‌وره (م)

- قامکی شاده (م)

- قامکی نیوی (م)

- قامکی چکۆله (م)

- قاوه‌لشی^(۲۸) (م)

- قالوجی (م)

- قالب (م): مه‌به‌ست له‌ له‌شی مروّقه. به‌لام به‌ده‌گمه‌ن به‌کار دیت.

قالب (نهر). Form, Hülle, J. 304

- قالمه‌قال (م)

- قه‌ق (ز) پروانه: وشك

(۲۸) نه‌و وشه نه‌لمانییه‌ی نووسه‌ر به‌رامبه‌ر به‌ قاوه‌لشی نووسیوویه‌تی مانای خواردن و نانی نیوه‌ږ
 ده‌دات. -وه‌رگیږ-

- قهیری (ئا): نهمامیکه له ئاودا شین دهیی و دهخوری.

- قاپ (گ)، کهعب (ئه). - knöchel
- قایش، قیش (م) (J. 226): - Riemen
جوړیکه له پشتین له پشت ده به ستری.

- قالینگ (ئا)، قالین (ت) - dick
- قاین (ئا) قهیم (ئه) - hart.
- قازانج (م). قازانجیش (م): - Gewinn.

- له دبی تو سالی چهند قازانج دهیی؟
- قامیشه (م): جوړه ماسیه که له ناوچهی ساوجبولاغ له ناوی سازگادا دهژی. جاری وا هیه ماسیه که ۵۰ کیلو دهیی.

- قاز (ز): میوه کی به هارییه گه لا پان، له سه به ردو که تر و تاشه به ردی زه به لالاخ شین دهیی.

- قه برغه (خ). قه بورخه، قه پرخه، پروانه: - Rippe
په راسو

- قه بوور (ک) قه بوولی (م) قه بویل (ز) - Pistolentasche
قه بیلک. قه بوا (فن): نهو کیفیه ده مانچهی تیده خری.

- قه بووت (ز)، قه بووت (ت) - Mantel.

- قه ره مورک (ئا) - Berberis

- قه رغو، که رغو (ئا) - Binse.

- قه رقه روچکه (م). غه رغه (ئه) - Knorpel

- قه رتیق (ئا) - Kehle

- قرژال (م). که رهت جال (ف) کلینجار - Krabbe.

(فن)

- قه رتاله (م). گرد (فن) - runder Korb.

- قه راغ (م). که ران؟ (پ). - Ecke, Kante.

- قه رواقه (م.ز). قه رواق (گ) گورباغه - Frosch.

(ف)

- قه رباغه (ت). (J. 53b)

- قه رری (ز). قه رری تیرایق (ف). - Donner

قه ریش (ئا)

پروانه: گورین، گورینین. (J. 368)

- قه رهچی (م). قه راج (J)، قه راجی (فن) - Zigeuner.

- قه ر (م). پروانه: - feuchte Erde, Erde, Schmutz

هه رری، خه ریک.

- قه رم (م) - Russ

- قه رس (م) - Schwer

- قه ره بینا (م.گ.ز): ده مانچه کی - Karabiner

که ورهیه.

- قه ور قه ور (م): دهنگی گه دهی به تاله.

- قه ور قه ور (ز). کوور کووری (م) - Wachtel

- قه زوان. (م). که زوان. که زوان (فن) به ری داریکه بیستاسیای پی دهوتری.

- قه سیر (گ.م). قه سیر (خ)، قه سیر (ئا). - Steril

پروانه:

زهوی قه سیر. نه زوک

- قه ت (م). - nie

قه ت نهو کاره نه کردووه. So etwas habe ich nie getan

- (جوانووی یهك سالة). جوانووه شهسپ.
- Podex - قنگ (گ). قن، كن (ل). قوون (م).
- كون (فن)
- gebrochenes Rohr für Matten - قه میش (ز). قامیش
- قه متیق (ز): داریکی کونکراوه له ناو شووشه ناوی نیږگه له دا.
- Oberarm - قول (م) (ت)
- Rebhahn - قیویخ (س). کهو (م). کیبک (فن)
- Rock - کهو (م). قهبا (فن) (J. 316)
- Teller - قوشقاب (م). بوشقاب (فن). قاپ
- Tief - قول (م) (ز). کور (پ). قول (فن)
- hässlich - قوتی (تا). کوتی (J)
- Löffel - قه وچیک (م). قاشوق (ت). که وچک
- قوبی (م):
- چهند شوینیکه له زه لکاودا ته گهر مروژ بکه ویتته ناوی نقوم ده بی و جاریکی تر نایه ته وه دهره وه.
- Zucker - قهند (تا). کهند (فن) قهند (نهر)
- gross, Fett - قالین، کالین (ز). کیلان (فن). خالین
- (J)
- Ziege - کاهیر (س). کار، کاریک (گ). کایویر
- (تا). کاوړ
- Fluss. - کال (خ). کیل (تا)
- Melone - کال (تا). کالهک. گندور.
- Löffel. - کاشوک (س). قاشوق (ت).
- Scheideeiner - کالاین (م). کالان

- Teil - قوت (م). قهت. قیت. قهت (نهر)
- Ein Drittel - قوت سی یومی
- Windel - قومار (خ)، قیما (نهر)
- Spalten, Platzen - قه لشین (م)
- دهمی نیستا: ده قه لیشم
- رابوردووی ته وواو: قه ل شتم
- پارتیتسیپ: قه لیشراو. هه روه ها قه لشین، ده قه لیشیم، قه لشیو
- Fett. - قه لایو (م). پروانه: قه لینگ، کالین
- Ferstung, Burg - قه لای، قه لات (م). قه لعه (نهر).
- قه لا (گ) (J. 314)
- Hunde halsband - قه لیده، قه لده دی (م) (له ملی گه ماڼ)
- ده کری
- pfeife - قه لنه (م)، قه لیان (فن):
- قه لنه ی من پر بکه.
- Pappel - قه له مین (س). پروانه: دره خت.
- Zinn - قه لایی (م). قه ل (نهر)
- Dienst. - قولوینق (تا). (J. 318)
- eine kurze Lanze - قه له پرم (م). رمح (نهر):
- رمیکی کورته.
- unehrlich, (J. 315) - قومار باز (م)
- grosse dickbäuchige - قوم قوموکه (م). قوم قومیک (گ).
- Eidechse. - گوم گومیک (فن)، خوم، قوم، قوم قوم
- ein Jahr altes, weibliches - قوناجی (تا)
- Fohlen

- كهوش (م). كهفش (فن)
- كاله (م). كهلاش (ز) (J. 356)
- كاكه (ز) (ف) (J. 338)
- كامه (م). كى هه. (جوړيکه له پاناو)
- كهوگير (م) کيفير (گ). کيفگير (فن)
- كاينه (ز). کيندهن (فن). كولانه
- كاسيمسای (ز) بړوانه: دراوسى:
- كاولى (م). كولى (من)^(۲۹).
- تایا له وشه‌ی کابولیه‌وه هاتووه که مانای قهره‌ج Zigeuner ددهات؟
- كانى (م) کاهنى (ز). كانى (تا) قه‌نات
- (نهر)
- كهو (م) قتيوخ (س) کيښك (فن)
- كا (م). كاه (فن) (J. 321)
- كاويژكردن (م) (J. 349)
- كتيب (م). كيتاب (نهر)
- كيڼكپوكهره (ز). كوڅهه (فن)
- كوڅوڅه
- (جوړه كونده‌به‌بويه‌كى بچووكه).
- كيپير (ز) (م) (فن): نهم وشه‌يه دوو مانای
- هه‌يه: تاغه‌لى مهر بزن- گهوړ ياخود:
- نيستقانى شكاو نه‌گهر باش نه‌گيرايه‌وه چاك هه‌لنه‌به‌سترايه‌وه له جيگا

(۲۹) نه‌و وشه‌يه‌ى نووسهر بهرامبه‌ر به‌كاولى نووسيوپه‌تى: Hure له نه‌لمانى نويدا به‌و ژنه ده‌وتري
كه به‌پاره له‌شى خوى بفروشى. — وه‌رگير-

شكاوه‌كه‌دا گرييه‌ك په‌يدا ده‌بى مه‌به‌ست له‌و گرييه‌.

- کوتان (م)
- Schlagen, Klopfen
- ده‌مى نيستا: ده‌كوتم، ده‌كوتيم
- ده‌مى رابوردوى ته‌واو: کوتام.
- پارتيتسيپ: کوتراو. كوفته‌ن (فن).
- (J. 345)
- كه‌پوو (م). كوپ (فن). بړوانه: گوب:
- كاتهن (گ) كه‌تين (J). كه‌وتن.
- كاوپ، كاوير (تا). بړوانه: كوور.
- کوچيل (ز)
- (مه‌به‌ست له‌و گرييه‌ به‌سهر ديره‌گى خيوه‌ته‌وه‌يه).
- كوخه‌كردن (م). كوخين (J)
- كيژ (م). كچ (J). كيژه. قز (ت)
- كيچيك (تا) بړوانه:
- Heiratsfähiges Mädchen. كيچيك‌گه‌شتى.
- Reif گه‌هشتى
- كه‌فچى (تا). قاوچيك، كه‌فچه (فن)
- (J.33)
- كوپ، كور، كوپه (م). كورهه (گ.ز) (ل)
- كوورى (گ.ز). كورري (ل) كورى (فن)
- بړوانه:
- (جوانووه نه‌سپ).
- كوركى (م). خوروه (فن) بړوانه:
- ميتكه، قيتكه.
- Klitoris.

- Igel. - کیسهل^(۳۰) (م)
- Reiher - کولینگ (م) کولنگ (J). بولبول
- gar, gekocht: speise - کولاو (م)
- Hahn - کهلهشییر (گ. ز. ل). کهلهباب (م)
- Hüfte, weiche - کیلهکه، کهلهکه (م)
- Finger - کلک (ز. گ) پروانه: قامک، نهنگوست
- کلک قووته - کلک (فن): der kleine Finger
- کهلانه (م): جوړه خواردنیکه بهم جوړه سازدهکړی:
- نان، پیاز و روڼه کهره تیډهکړی و دهبرژیڼی.
- Kollyrium - کل (م). کوحل (نهر)
- Bulle - کهلهگا: گایهکی ۱ - ۴ ساله
- Büffel - کهل
- Schlüssel - کیل (س). کلیل (ز). کلید (فن)
- Sieb - کولیگیر (س) پروانه: بیژنگ
- Hut. - کیلاه (س). کلاو (م). کولاه (فن)
- Schwanz - کلک: دوو مانای هییه بهپی زار و
- ناوچه:
- لههندی زار (بهمانای نهنگوست و
- لههندی شوینی تردا بهکلک
- وهک بلایی: کلکی ولاخ، کلکی
- گه مانا.. هتد.
- کلاش، کلاش (م): پیلایکی تاییهتییه له جاوو لوکه دروست دهکړی

(۳۰) وشه Igel که نووسه بڼ کیسهل دایناوه مانای ژیشک ددات. — وەرگیر-

- گرامهوه: geöffnet.
- کورتان (م) (J. 308)
- کراس (م). کیراس (J). کیر پاس
- (په هلهوی)
- کیرباس (فن) گیراس (نا)
- کورت (م). کوورت (J)
- کینفیر: پروانه کهوگیر
- کاسپی (م). کاسبی (فن - نهر)
- کوژاندینهوه (م)
- دهکوژاندینهوه: ich Lösche aus
- جوړی تری رهگ و چاوگم لهم وشهیه
- نه بیستوه.
- کهشکی زانو: پروانه: نهژنو
- کیشایل. پروانه: ناوچه
- کزن (م):
- وهک نالیک ددهری بهگا و مانگا.
- کوشتن (م).
- دهمی ئیستا: دهکوژم.
- دهمی رابوردوی تهواو: کوشتم
- پارتیتسیپ: کوژراو.
- کیشان (م) کشیدهن (فن)
- وشه که بڼ جگهره و بڼ شت راکیشان
- بهکار دیت.
- Packsattel
- Hemd.
- Kurz.
- Geschäft.
- Knie
- Hüfte.
- Erbsen
- Töden.
- Ziehen, rauchen

- Blasebalg.	- كوره دهم (م.ز). ده می كوره، كوره (فن)
- Hund.	- كویی (س)
- der Hund bellt	كویی پارس ته كهروو (وه پین)
- der Hund heult	كویی دووله ته كهروو (قوراندن)
- der Hund knurrt	كویی ته غورومبو (حه پاندن)
- Schildkröte.	- كوسه، كوسی (تا) پروانه: کیسهل:
- Schuh	- كوش (س. گ. ف. ز). كهفش (فن).
- Taube.	- كوفتهر (س). كوتر (م). كهوو د(تا)
	كهفتهر (فن) كه بوتهر، كه بووده -.
	وشه كه له ((كه بوود)) وه هاتوه كه
	مانای رهنگی شین دهدات
- Fallen	- كهوتن (م). كهوتن (J. 325)
	ده كهوم: ich falle
	كهوتم: ich fiel
	كهوتوو: gefallen
	له ته سپی كهوت er fiel vom Pferde
- Säule, Stütze, Balken	- كۆله كه (م). (J. 354).
- grosser Topf für Weizen,	- كووپه (م). كوپ (فن). كوپ (J. 345)
Wein, u. s. w.	
- Wo	- كوی (م)
	بو کوی: wohin?
	له کوی: woher
	کوجا (فن) (J. 344)

- packsattel	- کووهاین (ز)
- Pleiaden.	- کۆ (ك). کوی (ز)
- Rücken	- کوول (خ. ز. ف). کۆل
auf d. Rücken tragen	کوول کردن
Dorn's Abdurrahim's Sayen, Nr. 9.	پروانه:
auf der Schulter.	به کوول:
Schulter	کوول (فن)
- Stock, Prügel.	- کووتهك (ز)
	(داریکه بو لیدان به کاردیت).
	- کۆیوور (ز) بهرخی یهك سآله. پروانه:
	كاوپ
- Kleiner Pfad	کووره پۆ (م). کووره راه (فن):
Blinder weg	بهو جزره ریگا دهوتری كه ناکاته هیچ
	جینگایهك
- Regenbogen	- كۆلكه زیپینه (م)
- nasturtium officinale.	- کووزه له (م)
- Hund	- کوی چك (تا) پروانه: گه مال، سهگ
- Loch	- کونا (گ). کون (م). کون (فن)
- Stein	- کوچك (گ. ز) پروانه: بهرد
- bucklig	- کوور (م) پروانه:
	Krumm خوار
- krumm	- کۆم (م)
- Bogen	- كهوان (م)، کیمان (فن) (J. 337)
- Blind.	- کویر (م) پروانه: نابینا. کور (فن)

ich zog	کیشام:
gezogen	کیشراو:
	کەشیدەن (فن) (J. 335)
- Berg	- کیتو (م). کوو (فن) (J. 337)
- Rücken, Felsen.	- کەمەر (س). کەمەر (فن)
- Gürtel.	کەمەر بەند
- Stube.	- کییاه (س). کد (پ)
	کەدە. بڕوانە: ئامارەت (س). ئەمارە (ئەر). Haus
- Floh	- کیخ، کیخ (م) کیخ (فن) (J. 352)
- Grab stein (J. 338)	- کیل (م): تاشەبەردیکی قیتە
- Eule.	- کف (نا). کوف (فن)
- Stroh	- کى، کا (گ). کاه (فن) بڕوانە:
	پا، پى، کا، کى، را، رى
- reich, gross	- کیخای (گ). کیخای (پ). (J. 352)
	(b22)
- Messer	- کیرد (م). کیر (J). کار (فن)
- Igel	- کیسەل (ز)
	زەنگنە بەژیشک دەلێن: کیسەل
	- کیلە، کیلە (ل) بۆ پێوانی دەخل و دان لە رۆژئاوای ئێران بەکار دەهێنرێ.
	(J. 354)
- Vielleicht	- گاهاین (نا). گاهی (فن)
- pflugeisen	- گاسن (م). گاواسن (ز.گ)
	- گاهویر (ز): واتە درێژترین رۆژ.
	- گاودانە (ز). ئولوفە (فن): دەدری بە مانگا و رەشە و لاخ وەک ئالف.

- Baum wollenstaudekapsel.	- قۆزاخ (م) بڕوانە: پەمۆ
- graben, aushöhlen.	- کۆلین (م)
	ich grabe دەکۆلم:
	ich grub کولاندم:
	gegraben کۆلراو:
	کۆلیدەن (فن). بڕوانە:
- Loch, Fluss, tief, kamin, Grube.	- کول، کەل، کور، قول، کولانە.
	- کون، کان، کانه، کونا (J. 350)
- Pflücken, abreissen	- کۆکردن (م)
- Husten.	- کۆخین (م)
	دەمی ئیستاستا: دەکۆخم.
	دەمی ئیستای تەواو: کۆخیم
	پارتیتسیپ: کۆخیو (J. 347)
- Haus, Nest.	- کەه (گ)
- Zu Hause.	- ناوکەه، کەدە (پ)
- Sack	- کیسە (م): بەگشتی لە جاوو لۆکە
	دروست دەکری
- wer	- کى (م)
	Wer was es کى بوو:
	Wessen مالى کى:
	بە کیتیدا: Wem (J. 352)
- Ziehen	- کیشاین (م)
	ich ziehe دەکیشم:

	(گ.نا)	
	گوردهه (فن) (J. 359)	
	- گورچیک: کوردی قووچان بو گوی	
	به کاری دینن.	
	- گرده: جوړه برنجیکى دهنك خپه.	
	(م.ز.گ)	
- Wandeln, gehen	- گهړان (م)	
	ich gehe ده گهړیم:	
	ich ging گهړام:	
	gegangen گهړاو:	
	گهړان، گهړیان (J).	
	گهړیده، گهشتهن (فن) (J. 358)	
- Weinen	- گریان (م)	
	ich weine ده گریه م:	
	ich weinte گریام:	
	geweint گریاو:	
	گریان (J. 361 b)	
- donnern	- گرمه گرم کردن (م) پروانه:	
	(خوړونډ، خوړونډه)	
- umkehren	- گهړانه وه (م).	
	ich kehre um ده گهړیمه وه:	
	ich kehrte um گهړامه وه:	
	umgekehrt گهړانه وه:	
	گهړیده (فن) (J. 361)	

- Kopulare	گان کردن (م.گ). گادهن (فن) گایدهن
- Gurgel, Kehle	- گای ثوره (گ) (تا)
- Kuh	- گا (م). گاو (فن)
- Käfer.	- گانزیک (گ). کازولوک (ز)
- auslachen	- گه پ پی دان (م)
	ich lache aus گه پی پی ده ده م
- Champignon	- گه ب بالیک (خ) پروانه: فارچک و
	دومه لآن
- Backe.	- گوپ (گ). کوپ (فن)
- zusammen	- گه دییه ک:
	- گهرو: پروانه: گایوره (س)
- Hühnerauge	- گورایب (ز)
	- گورد (س): زهوی چاندر او.
Garten	له باشووری کرمان دهوتری: گهر د، گهرت
- grindig	- گووره (تا). گر (J)، گهله
- gross.	- گر (تا)
- greifen	- گرتن (تا)
	ich greife نه ز ده گرم
	ich griff مگرت یان گرتم:
	greifen گرتن (م):
	gegriffen ده گرم، گرتن، گپړ او یان گراو
	ich greife میرایم (گ)
	ich greife گپړوین، گرم: (ک)
- Niere	- گورچيله (م). گورده لی (ز). گورچک

- Lunge, Lsber	- گزە پچيك (نا) (J. 363)
- Jader	- گى كەسى (گ)
- Blatt	- گەلا (م)
	- گەلوان ^(۳۱) (م): جۆرە درەختىكە بەرەكەى لە جۆرى مازوو دەچى.
- Filzteppich	- گولايىف (نا) (J. 339)
- Spiel.	- گالتە (م).
	گالتەکردن: Spielen
- Schafstall	- گەلەخان، گەلەخاين (ز): پروانە:
	ئاغەلەمەر:
- Augapfel	- گوللارى (گ)
- Hirse.	- گول (گ) (پروانە: ھەرزى)
- rund	- گولوير (نا)
- Hund	- گەمال (ز) - پروانە: سەگ. گەمبول
	(J)
- Weizen	- گەنيم، گەنم (م). گەندوم (فن).
	(J. 366)
- Zecke, wanze.	- گەنە (م). كەنە (فن)
- Hode.	- گون (م. ي. گ. ز). پروانە: باتوو
- wespe	- گونج (ز). پروانە: زەرگەتە:
grosse wespe	گونجى كافرە
- Astragalus	- گووينى (م). گوەن (ف) گونى (J).

(۳۱) گەلوان، بەرەكەى ئەوئەندەى گۆيىزىك دەبى. دانىشتوانى ناوچەى پشەدەر دەيكوتن و پىستى
ئازەلى پى خوش دەكەن. — وەرگىر —

- worf	- گور (نا). گورگ (فن) (J. 368)
- kater, katze.	- گورپە (م). گوربە (فن): پروانە: پشیلە كتك.
- Tasche	- گىرفان (م) (گ)
- grosses Sieb	- گورگىر (گ). پروانە: كۆلگىر (س).
- Spaten	- گەراويز. گوراز (فن).
	- گوزرە. گوزرى (خ). گرگاز. گيزرى (نا)
	بنەكەى وەك سەلكە پىواز وایە بەھاران پەیدادەبى و دەخوړى.
- beissen	- گەستن (م)
	دەگەزم: ich beisse
	گەستم: ich biss
	گەزراو: gebissen
	گەزیدەن: (فن) (J. 363)
- hungrig	- گووشتە (ز). گورسەنە (فن) گوشنە.
	برسى
- eine Art Tameriske.	- گەزى چار (م)
- drücken.	- گوشين (م):
	دەمى ئىستا: دەگوشم.
	دەمى رابوردوى تەواو: گوشيم.
	پارتيتسىپ: گوشراو (J. 364)
-alle	- گشتى (گ). پروانە:
	گى، گيشك، گيش، گيسك
- alle zusammen	- گشت وەيەك (گ)
Allein, einzig	گشتك يەك

گهوزیم	
گهوزین	
- Sperchen, Reden	- گوتن (م)
	دهمی ئیستا: دهلیم، دهلی، دهلی، دهلییم، دهلین، دهلیین.
	دهمی رابوردوی تهواو: گوتم.
	پارتیتسیپ: گوتراو
	گوفتهن (فن). فرمان: گوو
- Kleine Hirse.	- گویری (ئا)
- Rasier messer	- گویران (م)
- Dorf	- گووند (ک). جوند(پ). گوند (J)
	بروانه: لادی، ئاوی، دی.
- Kalb.	- گور (گ). گوهر (ز). گویلک.
- Knöchel	- گوینگ (م). گوزه (فن)
- Pilz	- گویرگ، گوارک (ئا). بروانه: کارگ.
	گهبهلک (خ)
- Ziehen	- گشن (ک) گستن (گ): راکیشان:
- überall	- گیاگه (گ) بروانه: له ههموو جیهه
- Laus.	- گیاندار (ز). جاندار (فن) بروانه:
	ئهسپی
- Magen	- گهیه (ز). گهده
- Mohrrübe.	- گیزهر (م)
- Schwindel	- گیزتی، گیزی (م) گیزی (فن)
	ئاوهلناو: گیز
- Better	- گهیا (ز). گهدا (م) (فن) بروانه:

گوان (ز)	
گونه (س) گون (فن)	Pflanze
- گوپ (م). کوپ (فن)	- Backe.
- گوان (م). (ئا)	- Zitze
- گواندن (م)	- Kuheuter.
- گهوره (م) گورا (گ)	- gross, Häuptling
- گویلک (م) گولوک (ئا) گویلک	- kalb
- گزیرویش کهنه (ز) بروانه: (گۆر)	- Dachs
ههلهکهنه	
- گویر (م). گوز (ئا). گوز (فن)	- Muskatnuss
- گوئی (م). گو (J). گوش (فن)	- Ohr
- گۆرهوی (م). گوری (ئا). جوراب (فن)	- Strumpf
- گواره (م). گوش واره (فن)	- Ohrring
- گۆزه (م). کوزه (فن)	- Wassertopf
- گۆل، بروانه (ستیلک و گۆلاو)	- Kleiner see
- گینۆژ (م). گویوج (ز)	- Frucht des Zizyphus jujube
- گوی سیله (س). گوساله (فن)	- Kalb
بروانه: گویره که، گویلک.	
- گهور (ئا) کهفر، بروانه:	- Stein
گهور ئهستی	Feuerstein
ئهستی: ئاسنیکه پیتی له بهردیکی تاییهتی ئهدری، پڕیشکی لی ده که ویتتهوه و	
ئاگر ده که ویتتهوه.	
- گهوزین (م). گوزین (J.)	- Wälzen
ده که وزم	

- سوال و دەر وازه کردن

- گه‌یشتن (م)

دەگەمى: ich komme an

گه‌یشتمی: ich kam an

گه‌یشتوو: angekommen هه‌روه‌ها: rief

میوه گه‌یشتوو: reife Frucht

- گێره کردن (م)

- گیسک (ئا): کاروگیسکی یه‌ک ساله.

- له، لى (م)

له‌به‌ر شه‌وه: darum

له‌کوی: woher

له‌پیشدا:

- له دهره‌وه:

- له‌بیرکردن:

- له‌پشت:

- له‌وه‌تى:

- له‌ژێر:

- له‌دوور:

- له‌وینده‌رى:

- له‌ دوایی:

- له‌ مالى خوى

- لاناك (م) پروانه: بیشك:

- لاوك (ئا). لاو (J)

- لاسور (م): جوړه هه‌رمییه‌ که له

موکریان.

- لاواز (م) (J. 376)

- لاق (م) پروانه: قاچ

- لولاك (م)

- لاس (م): پروانه:

ته‌رس و ته‌پاله

- له‌ر، لار (ز). لآخر (فن)

- لافاو (گ). وشه‌که دوو که‌رته:

لاف: بى‌که‌لك unnutz

ئاو wasser پروانه (J. 375)

- لاژناین، لاژنانه (به‌خ) (ك.ل)

ته‌نده‌رون (فن) پروانه: حه‌ریم

- لامه‌رداین، لامه‌ردانه (به‌خ، گ، ل)

- لاپچین (ئا)

- لباید، لباد (م) (ته‌ر)

- له‌ت (م). له‌ت (ته‌ر)

له‌ت کردن

- لوتکه^(۳۲) (م). لۆدکا (روسی)

- له‌جیک (ز) له‌چک.

- له‌چیر، له‌چیری (م) پروانه: پیسکه و

ره‌زیل

له‌چیر (فارسییه و مانای پیس و پۆخلی

(۳۲) وشه‌ ته‌لمانیه‌ که‌ی به‌رامبه‌ر به‌ لوتکه‌ دانراوه‌ مانای به‌له‌م ده‌دات. — وه‌رگێر—

-Stöckelknecht, Schlagend	لی دەر:
- Wickeln	- لیک ئالان (م)
	دهمی ئیستا: لی ده ئالیم، لی ده هالیم.
	رابوردووی تهواو: لی هالام، لی ئالام
	پارتیتسیپ: لی هالراو، لی ئالراو
- Decke	- لیفه (م). له حاف (نهر. فن)
- dumm, blödsinning	- لویر (ز. ل) پروانه: حۆل، گه مژه.
- Schlagen	- لیخستن (ئا)
- Rotz	- لیک، لك (ئا): پروانه: لونج
- spielen	- لیستن (ئا)
- bleiben	- مانین (گ). مینین (ك). ماندن (فن)
	مان (م).
	دهمیتم: ich bleibe
	مام: ich blieb
	ماو: geblieben (J. 388)
- Mondfinsterniss	- ماه بیگیراته (س). پروانه: مانگ
	گیران
- Grossmuher	- مامه ی (س). مامه ی (فن)
	پروانه: نه نك
- sperling	- ماردهنجی (س) پروانه: چۆله كه، چویل كه
	چیشكه
- Haus, Hof eines Hauses	- مال (ئا. م. ك. گ)
	وه ره مال (ئا): komm herein
Segnen	مال ئاواکردن (م)

- dort	- لهوی (م) (J. 379)
- danach, nach	- لهوی پاش (م). له پاشی (J. 375)
	- لهویك (گ. ز) له بیك (فن): کلیلی دار.
- Liederlich.	- لوده (خ)
	زهنی لوده Hure
	ئایا ته مه له لوتی عمره بییه وه نه هاتووه؟
- von Sinna, Tanz.	- لاز (ك). لیز (J).
- Kochen	- لی نان (م)
	- چیشته لی نان، بار لی نان. هتد.
	لی ده نیم: ich koche
	لیم نا: ich kochte
	لی نراو: gekocht
- hier.	- لی ره (م). (J. 29b)
- Schlamm	- لیته (م) (J. 382)
- Schlam	- لیگین (ز). لۆین (فن). لشان (کرکان)
- Schmecken	- لیچیشتن (م)
ich Schmecke	لی ده چیژم:
ich Schmeckte	لیم چیشت:
geschmeckt	لی چیژراو:
	چه شیده (فن)
- Schlagen	- لی دان (م)
	دهمی ئیستا: لی ده ده م.
	دهمی رابوردووی تهواو: لیمدا
	پارتیتسیپ: لی دراو.

خانه آباد کردن (فن) (J. 386) Glück wünschen

- مایپر، مامر (گ) - Huhn
- مامر مائی: مریشکی مائی. Haushuhn.
- مازوو (گ.م) - Kallapfel (J. 386)
- مانگاو (گ) مانگا. ماگاو (ز). - Kuh.
- مایهگا (س) مادیگاو (فن).
- مالستان (گ). مالییان (ك). مالیدهن (فن) - reiben
- ماموو (گ.ل). مام (م) - onkel, vater's Bruder
- ماه (م) - Abgrund
- مارهیی (م). مهر، مهریگاه (J) - Heirat
- ماقوول (م). مهعقول (نهر): سهرهك خیل - Hauptling
- مانگه شهو (م): له دوو كهرت - Mondschein
- پینكهاتوو
- مانگ mond
- شووق، شهوق: Licht رووناکی.
- مانگی چارده (م) - Vollmond
- مارماسی (م) - Schlangenähnlicher Fisch.
- مارماهی (فن)
- ما (ز.گ.ل). می (م) - Weiblich.
- ماشی (م) ماشیک (J) - Feuerzange
- مازویك (ز). مازوك (م) پروانه: نهزوك - Steril
- مایشته (ز) پروانه: پهچه و سهرپوش - kopftuch

- ماندوو (م) - müde.
- ماندوو بوون: ermüdet werden
- ماندی ه (فن)
- ماین (م. گ. ز) ماهین (ئا). مادیان - Stute.
- (فن)
- مهتال (م)، میرتال، مهتال (نارامیییه) - Schild
- مهتایع (م) (نهر) (J. 389) - Waare
- مهتکدهب (م) (ت). مهتدهب (نهر) - Drillbohrer
- مهتی (ئا). پروانه: پور، خوشکی باوك - Tante
- مهچیر (گ) پروانه: دهزوو. داو. - Zwirn zum Nähn
- دهزووی درومان
- موجودل (م). موژگان (گ) بیژهنگ - Augenwimpern
- (ئا)
- میژه (خ). میژانك (J) میژی. موژهنگ (پ). بیژولك
- مجری (م) - Kleiner mit Blech bedeckter
- مدبهق (م). مهتبهخ (نهر) - Küche.
- مارمولوك (گ). مارمیلک (م) - Kleine Eidechse
- مردیک (گ). موردده (فن) - todt
- مرادی (م) مورغی ثابی (فن) - Ente
- (J. 394)
- مورمه‌ند (م). پروانه: بره‌ند. مه‌بره - Feile
- (نهر)
- مریشك (م) مریشك (ئا). مریشك (J) - Haushuhn
- مردوو (م). موردده (فن) - tidt

- Scheere - مه‌قه‌شت (م). مه‌قه‌س (ئه‌ر) بڕوانه: قه‌یچی
- Gesang - مه‌قام (م) (ئه‌ر) بڕوانه: به‌سته‌و مه‌قام مه‌قام گوتن: Singen (J. 403)
- مه‌قره‌ز (ئا): بڕوانه: مه‌قه‌شت. مقررده‌ض (ئه‌ر)
- Salbe. (J. 405) - مه‌له‌م، مه‌له‌م (م). مه‌ره‌م (ئه‌ر)
- Heuschrecke - مه‌لۆی (ز). مه‌له‌خ (فن) بڕوانه: کولله
- Katze - مه‌لوی (س) بڕوانه: پشی، پشیلله. katze miaut مه‌لو موو ئه‌که روو
- Bulle - میله‌ه (س). بڕوانه: گا، که‌له‌گا
- Geistlicher - مه‌لا (م) موللا (فن)
- Schwimmer - مه‌له‌وان (م). مه‌له‌واين (گ).
- Schwimmen ئه‌م وشه‌یه له (مه‌للاح) ی عه‌ره‌بییه‌وه که‌وتۆته‌وه.
- Nackten - مل (م.گ، ز) بڕوانه: ئه‌ستو (م)
- dicknackig - مل ئه‌ستور: گه‌رده‌ن کولوفت (فن)
- sperling - مه‌لوی چک (گ.ز)
- Brüste - مه‌مه (گ.ز). مه‌مک (م)
- Antilope - مه‌مایر (ئا). بڕوانه: مامز
- Wespe - مونج (خ). گونج (ز). مونج (فن). (زه‌رگه‌ته‌)
- Kind - مندال (م) بڕوانه: زاروو. مینال (گ)
- gebären - مندال بوون:

- sterben - مردن (م)
- ich sterbe - ده‌مرم:
- ich starb - مردم:
- gestorben - مردوو:
- مورده‌ن: (فن) (J. 396)
- Schnarchen - مرخه مرخ کردن (م) بڕوانه: پرخه
- Knurren - مپه‌مپ کردن (م)
- Auktion - مه‌زاید (م) (ئه‌ر) مه‌زاد (J. 396)
- Turban eines Geistlichen - مه‌زار (ز) (م)
- Saugen - مژین (م)
- ده‌می ئیستا: ده‌مژم
- ده‌می رابوردووی ته‌واو: مژیم
- پارتیتسیپ: مژراو
- مژانین (گ). مکیده‌ن (فن). متینی (J)
- Nebel - مژ (م). موژ (پ) (J. 397)
- بڕوانه: ته‌مومژ.
- Rinde - میشک (م). بڕوانه: توئیکل، توئیک.
- Säge - موشار (م). منشار (ئه‌ر) (J. 399)
- Faust (J. 398) - مست (م). موشت (فن)
- Zeigerfinger. - موسایییحه (م) سه‌بابه (ئه‌ر)
- Maus - مشک (ئا). موش
- Biene, Fliege - مه‌گه‌س (ز). مه‌قه‌س (س). مه‌گه‌س (فن)
- Langwolliger Teppich - مافوره (م) (ئه‌ر)

- Schafherde. - مینگەل (م). پروانە: رانەمەر
 - ميل ثاو، ميلو (م). میلی تاب (فن)
 میلیکە دەخړیتە ناو ناوی نېرگه‌له‌وه.
 - Tante - میمک (م). میمی (ز) (خوشکی باوک)
 - Warze, Pinne, Nagel - میخەکه (م) میخ (فن)
 - Weinstock, Wachs - میو (م). می ه (فن) (J. 412)
 به‌دوو مانادیت: داری میوه که تری ده‌گری. یاخود میو که له شانە‌ی هه‌نگوین
 ده‌گیری.
 - Klitoris. - میتکه (م). له موکریان سوننه‌ت
 ده‌گری.
 - میرکوی (ز). میخ کوب (فن). جۆره چه‌کوچیکه له دار دروست کراوه سینگی
 خیه‌تی پیدا ده‌کوتری. (پروانە: J. 409 a). به پروای من ئەو نیمۆلۆجییه‌ی له‌ویدا
 باسکراوه هه‌له‌یه).
 - Mann - میړک، میړک (ثا). میړد (س). میړ.
 - Mann, maritus - میړه (س). میړد (م). میړه (پ)
 (J. 392 - ئەو فۆرمانه‌ی پیتی - د - یان پیوه نییه پیده‌چی کوردی ره‌سەن بن).
 - Urin - میز. میزکردن. میزتن (J). میخته‌ن
 (فن)
 گومیز (پا). میز (پ). (J. 411)
 - Rasen - میړک، میړگ (م). مه‌رک (ز)
 له سولدوس ده‌گوتری: میړگ. له چه‌ندین ناوچه‌ی ولاتی فارس ده‌وتری:
 مورگاب یاخود مورخاب. له ناوچه‌ی پیرسی پولیس ده‌وتری: میړو ده‌شت.
 له‌مه‌رگه‌وه‌ری باشووری ئورمیه‌ی ده‌لین: میړک (J).
 Lager Platz - مییه (ز)

- Kessel - مه‌نجیر (م). مه‌نجەر (J)
 - Gewicht - مه‌ن (ز)
 یه‌ک مه‌ن = ۱۲۸۰ مسقال
 ۹۸ مسقال = نیوکیلو (یه‌ک پاوه‌ندی
 ئینگلیز)
 ۲/۱ مه‌ن = ۲۰ سیر
 - Linse - موژی (ثا). منژو (فن) مه‌نجو
 - Feile - مۆیری (ز) پروانە: پرپه‌ند
 - Hausmans - موشی کییاه (س) (J. 400)
 - Feldmaus - موشی گۆرد (س)
 - Ameise - مویرچنه (س). مورچه (فن). پروانە:
 میړو
 - Mutter - مووی نه (س) پروانە: داک، دایک
 - Zobeltier - موسویره (س) موسوره‌مردر (فن)
 - Siegel - مۆر (م). موور (فن)
 - Platane. - مۆژ (ز). مۆژ (فن) له‌وه ته‌چی وشه‌که
 هیندی بیت!
 - مویرتک (م). داری ستر (ز): جۆره دره‌ختیکه گه‌لایه‌کانی ده‌خړینه سه‌ر لاشه‌ی
 مردوو بۆ ته‌وه‌ی لاشه‌ی مردوو‌که خیرا بۆن نه‌کات.
 - Rückgrat - مویری پشت (ثا). مویره‌ی پوشت
 (فن)
 - Nelke, Nelkenfarbe. - میخه‌کی، میخه‌ک (م). میخه‌ک (فن)
 - Gastmal (J. 412) - میوانیی (م). میهمانی (فن)
 - Schaf - می (ز). ما (ثا)

- Seufzen	- نالین ^(۳۳) (م)
	دهمی ئیستا: ده نالم
	دهمی رابوردووی ته واه: نالیم
	پارتیتسیپ: نالیو
	نالیده: (فن). (J. 416)
- Ulme.	- ناربیند (ز). ناروهن (فن): (جۆره
	دره ختیکه)
	- نانی تیری (م). خویز (ئه): جۆره نانیکی ته نك و گه وریه. (J. 416)
- dünn	- ناسك (م). نازوك (فن) (J. 414)
- hässlich	- نا ناشیرین، ناشیرن (م)
Hübach	شیرین (م)
Süss	شیرین (فن)
- Kehle, Gurgel,	- نا (س)
	نام — ژیرکه (س). ich verschlucke.
	نا: قورگ، ئەوك: kehle
	م: پاناو
	ژیر = زیر: hinunter
	که: له کردنه وه هاتووه: machen
	نای: (فن)
- Kennen	- ناسین (م) (J. 414)
- Leich nam, sarg	- ناش (م). نه عیش (ئه)
- Krank	ناویش (گ). ناخوش (فن) بروانه: نه خۆش

(۳۳) وشه ئەلمانیه که مانای (ناخ هه لکیشان) دهدات. — وەرگێڕ —

- Schwester	- می می (ز). میمک (J). (خوشک)
- Färse.	- مینگۆین (م)
Weiblich	می:
	بروانه: گاو: مانگاو (J. 388)
- Leichman	- میت (م) مهییت (ئه) (J. 410)
- Ameise	- میروو (م). مور (فن) مورچه
	بروانه: مورچینه (J. 388)
- grosse fliege	- میش (م). میش (J)
	میشه نگۆین (م) بروانه: ههنگ
- Mücke, Kleine Fliege	- میشوله (م)
- Gehrin, Mark.	- میشک (م). میژی (نا). مهغز (فن)
- Tal	- میدویم (س)
Offner platz (J. 411)	میدان (فن)
(J. 307 b, n)	- میخهک (گ) دوو مانای ههیه:
Nelke	- قهره نغول
Nasenring	- لووته وانه
Weinstock.	- مایم (نا) بروانه: میو:
- Roh. Nicht gekocht	- نه کولاو (م)
- Steril	- نه زوک (م). مازوک (م) نازا (پا)
- Krank	- نه ساغ (م). ناچاق (فن). بروانه: نه خۆش
Schicken, Senden	- ناردن (م)

دهمی ئیستا: ده نیرم

دهمی رابوردووی ته واه: ناردم

پارتیتسیپ: نیردراو (J. 451)

- Nabel	- نافه (گ). ناووک (م). ناوی
	(په هله وی)
	ناف (فن): die Mitte
- zwischen. Mitte	- ناو (گ). ناف (فن) پروانه: نیو، نیوان
	- ناو (گ)، نیو، نام (فن) (J. 415)
- Schmied, Hufeisen (J. 421)	- نالډن (گ). نعل (نهر)
- Sinken	- ناوچگن (گ)
	ناو: mitte
	چگن: چوون: gehen
- werfen	- نایت (گ) (J. 414)
- Brief, Bech	- نامه (گ)
	- کاغهز: Brief
	کاغهز (فن) papier (J. 416. 322)
- Verweigern	- نابیستن (م)
	دهمی ئیستا: نای بیه م.
	دهمی رابوردووی ته واک: نهم بیست.
	پارتیتسیپ: نه بیستراو (J. 62)
- Pflug	- نه خ (نا): (گاسنی جووت کردن). گاسن
	نه خ (فن): Pflugschar
- Leiter	- ناردواین (م). ناردوبان (فن). (J. 418)
- auslöschen	- نیشاینن (گ). نیشاندن (فن)
- Linse	- نیسک (م). نسک (پ). نوژی (ز)
	(J. 420)
	- ناچه (م): جزره ماسییه که له رووباریکی ساوجبولاغدا هیه جاروبار (۹۰)

	پاوه ند ده بی. بهروسی پییده لیتن: لوکو (Loko)
- brüllen	- نه عره لیدان (م). نه عره (نهر)
- mentha	- نانه (م) نه عنا (نهر) پروانه: پونگ،
	پنگه
- Sperling	- مه لویچیک (گ. ز) (J. 405)
- Zweig	- نه مام (م) (J. 423)
- zeigen	- نه مانستن (م)
	تایا شم وشه یه له راناوی کردار: (نومایان) ده نه هاتوه؟!
- Querholz des Spatens	- نه ثلی، نه علی (نا)
- eine Saure Pflaume	- نلک (خ) (فن)
- Fingernagel	- نوونیک (نا). نینوک (J).
- Schreiben	- نوویسیان (ک) پروانه: نووین.
- Erbse	- نوینه (گ). نوک (م. J) پروانه: نوک
	ناخود (فن)
- Junge kuh	- نوین (گ). پروانه: نینگوین، گویره که،
	گولک
- neun	- نوو (گ). نو (فن) (J. 424)
- Zeug, Kleider	- نو- وین (م)
(J. 422) Bett	نو- وینی نووستن
Schlafzeug	نو- وینی خهوی
- vorn	- نوای (ز)
- Schnabel	- نووک (م. گ) نوک (فن) (J. 425)
	پروانه: دهنوک، دندوک، دهنووک.
- Schlaf	- نووست (م) نوویست (J). پروانه:

- Einwohner. - نيژته ژى (گ). بړوانه: نيشته جى
 - Mitternacht - نيوه شهو. (گ) (J. 428 a, 10)
 - drinnen, inder Mitte - نيو (م). ناو (گ. J)
 له هندی شوین وشه ی: نيو مانای هریم ددات.
 بړوانه: (ته ندر وون) (فن) ههروه ها، نیم
 (فن)
 - نيوک، بړوانه: نافه ه
 - Fast, beinahe, nah - نيژیک، نژیک (م). نه زدیک (فن)
 Es waren 1000 leute نژیک به هزار کس بو
 - Name - نيو، ناو (م). نام (فن)
 - wie heist du نيوی تو چیه؟
 - Mittay, Nachmittay - نیمړ دهمای، دهمی نیمه پړ
 نیمرو: halbe Tay
 دهما: دوما: پاش، پشت nach که واتا دوانیمه پړ.
 - نيوه پړ (م) Mittag. (J. 428)
 - نيوچاوان، ناوچاوان (م)
 واته له نيوان همدوو چاودا (J. 428 a. 14)
 - Ziegenbock - نيړی (م) بړوانه: سابرين. نيړی، نيهری
 - das wild, Jagd. - نيچير (م). نو چير. (J. 418)
 - Schatten - نيسي، نسا (ف) بړوانه: سيبر:
 نوس (پ). نوسوم (قه زوين)
 دهستی نيسي (ف). دهستی نيسا، تاروم، تهره فی نوسوم: واته: ته ولايهی
 سيبره، سيبري لييه، لايه نی چيايه ک ياخود خانويک که رووی له لای باکوور بيت.
 ثایا دهکری وشه تهم و مژاوييه که ی ((دهسته نه سا)) ی کارته که ی ژورتيلوس و

خهوت
 - نوويستن، نوستن (م)
 ich Schlafe دهنوم:
 ich Schliefe نووستم:
 geschlafen نووستوو:
 نوويستن (J)
 - نووين (م). نوويشتهن (فن)
 دهمی نيستا: دهنوسم.
 دهمی رابوردوی ته واه: نووسيم
 پارتيتسيپ: نووسراو. (J. 425)
 - نوکیل (ز). له دوو بهش پينکها تووه
 نو: نو: neu
 کيل: که ل: گا: Bulle
 - نومای (ز): ته سپی يه ک ساله.
 نوایي (س). غاد (فن) (J. 423) بړوانه:
 لباد، لمده.
 - نو به تي (م) ته بی نو به تی (فن) نو به ت
 (تهر) بړوانه: له زرووتا. تا.
 - نویر (م). نیاز (ک) نماز (فن) نمیز (J)
 - نو ی (م) (J. 424)
 - نالی (خ). نه هالی (س)
 - نه ای، نه ی (گ) بړوانه: نيستا (J. 426)
 - نیم قوت (ک). نیم کوت (J. 428)
 - مرگايو (گ) واته: گوړه که يه کی ۱-۴ سالانه (J. 427)

میرکارتۆز، له سهفید روود، روژتاوای تهپرستان، وهك ((لای باکووری ئەلبورز))
 روون بکریتهوه؟ Dorn, Kaspia, 82 کاتیك من، مانگی کانوونی دووهمی
 رابوردو له جووتیاریکی تورکمانستانم پرسی: ئەوه بۆچی لهقه د پالێ چیاى بهتاو،
 که بهرامبەر به ترکمانستانهوه، ئیتمه ئیستاکه لهقه دپالێ باکووری ئەم چیاىیهن،
 ئەوهنده بهفری زۆر و زه بهندی پیوهیه، لهوه لāmدا جووتیاره که وتی: ((چوون تهرهفی
 نیسه نهست)). واته: چونکه ئەو لایه نه نیسی و سیبه ره. نهسا (فن) (J)
 - واله (م) بروانه: خوشک. خاهەر (فن) - Schwester
 بروانه: زهزه وارهزه (J. 161)
 - وایی (س) باد (فن) با (J. 32) - Trank
 - وام (س) واته: ئەوهی دهخوینریتهوه
 - واریاین (گ). په ریدهن (فن) (J. 292) - Fliegen
 - وایرک (گ): بروانه: بارۆکه. (J. 292) - Hühchen
 - وا (گ). با (فن) (J. 32) - mit
 - وایتن (گ) وتن، گوتن، بویتز - Sprechen, Sagen
 واتمون (پا). وا (ک) وایتن.
 هه ندیک لهو باوه رهدان وایتن و گوتن یه ک شت نین. بروانه: ئەم گوڤاره ژماره- ۳۲ له
 - ۴۰۴ ههروهها (یو: ۸۳)
 - وا (ئا) بروانه: - dieser, Jener (J. 24b. I)
 ئەو و ئەم.
 - وارین، واریین (ک.گ). بروانه بارین - regnen
 باریدهن (فن) (J. 34)

- واز (۳۴) (ز) - Maulwurf
 - ویتهن (گ). بروانه: نووستن - Schlafen
 - وییتاین (گ) - Liegen
 - وتووی (م). وتوو (فن) - Plätteisen
 - وه خه به رهینان (م) بروانه: - auf wecken
 (J. 452a, 11. 151 a, 18)
 - وهچه ها (س). بهچه (فن) بروانه: منال، - Kind
 مندال، زاروو
 - وه دو اکه وتن (م). بروانه: - verfolgen
 رهدو وکه وتن (J. 195a, 1)
 - ورسی، ورسگی، ورسیتی، بروانه: - hungrig
 برسی، برسیتی.
 - ورچ (م)، هرش، هرچ (ک) (J. 441) - Bär
 - وەرگرتن (م) - greifen
 وهرده گرم ich greife
 وەرگرتن (J) ۳۰۱-۴۳۱
 - وهرکه وتن (م) بروانه: پالکهن وتن، - Liegen (J. 431)
 راکشان.
 - ورد کردن (م) بروانه: هارپرین. - mahlen (J. 4)
 - وهرپین (م) - bellen
 دهوهرم، وهپریم، وهپریمو. (J. 217)

(۳۴) وشه ئەلمانییه که مانای جرجیکی گهوهی کویره، شپوهی له مشکیکی گهوه دهچی زهوی
 دهدری و وهك كه نال له کوتاییه کهیدا تهپولکهیه کی بچوک دروست دهکات. - وەرگیر-

- Steuern - وستاین (گ)
 - Werfen - وهشاین (گ). وهشاندن
 مه‌شنه مه‌شینه ich werfe
 تاویش: erwarf، هاویشتی...
 تاویش: له: تاویشنه‌وه: که‌وتۆته‌وه
 (J. 16)
- hübsch, schön, wohl - وش، وهش (گ) وشپوو (گ) پروانه:
 جوان
 خوش، خوشوو (فن) (J. 433a.11)
 - وه‌سنی (خ) پروانه: هه‌وی:
 ته‌گه‌ر پیاویک دوو ژنی هه‌بی، ژنه‌کان به‌یه‌کتری ده‌لین: وه‌سنی!
 - وه‌سنی به‌ فارسی مانای رقه‌به‌ر
 ده‌دات.
- Wem - وه‌کی (گ) پروانه: ئی‌کی، هی‌کی
 - Blatt - وه‌لگ (س). به‌لگ (فن) په‌لک.
 - Schnee - وه‌رف (س.گ) وه‌فره (په‌هله‌وی) به‌فر
 به‌رف (فن) (J. 45)
- وه‌نوی (ز) جوړه دره‌ختیکه، وه‌ن (په‌هله‌وی) دارو دره‌خت.
 - Begräbniss, begraben - وین (م) وین کردن^(۳۶):
 - trocken - وشک (م). خوشک (فن) (J. 446)
 - verlieren - ون کردن، ون (م):

(۳۶) ته‌و وشه ته‌لمانیه‌ی نووسه‌ر به‌رامبه‌ر به‌ وشه‌ی ((وین))ی موکریان به‌کاری هیناوه‌ مانای له چال‌نان و له‌گۆر خستن ده‌دات. - وه‌رگێڤ-

- hoch, hoher Grund (J. 44) - وه‌رز، وه‌راز (ز). به‌رز، به‌راز
 - Lamm - وه‌رک (ز). به‌رۆ (فن) (J. 43): به‌رخ
 - Wolf - وه‌رگ (س). گورک (فن)
 - Bulle, Kalb - وه‌رزا (س) ورسا (J): گا، که‌ل
 - Ackerbauer - وه‌رزیر (گ). وه‌رزیر، وه‌زیگر (پا)،
 به‌رزیگه‌ر
 پروانه: جو‌تیر، جو‌وتیار
- wehen - وازه‌ینن (ک)، وه‌زیده‌ن (فن) (J. 37)
 - وز پروانه: بووز
 - Frosch - وزاق (س). وه‌زه‌غ (فن - J). پروانه:
 قورباقه، بۆق
 - وه‌رین، پروانه: وه‌رین.
 - Strick - وه‌رس، وه‌ریس (تا). رسامین (فن)
 (J. 431)
 پروانه: گوریس، په‌ت.
- hungrig - وایشه (س)، ورسی، برسی،
 - Färse. - وشتر^(۳۵) (س)
 - hübsch - وه‌شپوو (گ). خوشپوو (فن). پروانه:
 رووخۆش، خوشپوو
- Stehen - ویساین، ووسان (گ) وستان، وه‌ستان
 ئیستاده‌ن (فن). راوه‌ستان به‌پیوه‌.

(۳۵) ته‌و وشه ته‌لمانیه‌ی نووسه‌ر به‌رامبه‌ر وشتر دایناوه، مانای گوێڤه‌که و گۆلکی ساواو جوانه‌گا ده‌دات. - وه‌رگێڤ-

- Sommer	- هاوین (م) بپروانه: تاووسان. هامین (په هله وی)
- Schlüssel	- هاچیر، هاچیر (م). کلیل. شهچیر (ت).
- Wilke	- هه ور (م) نهر (فن) (J. 25)
- Waise	- هه تیوو (م). یه تیم (فن). (J. 28)
- soeben	- هائیسه (گ). ئیسه (فن)
- bringen	- هاوردن (ك). ئاوردن (فن) (J. 23 b)
- Esel	- ههر (گ). خهر (فن). بپروانه: گوی دریتز. کهر
- Säge.	- ههیری (گ. ز). نهرری (فن)
- Thon	- ههړی (گ. م). خهریک (ك) ههړی (J)
- Hase.	- ههروویسه (گ). ههرویش (س) بپروانه: کهرویشک:
	- ههر (م) پشگری کرداره بۆ پیداکرتن و دوویات کردنه وه به کاردیت:
	ich gehe, ich werde gehen ده پۆم:
	ich werde sicher gehen ههر ده پۆم:
	زۆرجار ((ههر ده پۆم)) وهك دهمی دادی به کاردیت.
- nur	- ههر نه وهنده (م)
- Erde.	- ههرد، ههرده (ئا). زهوی، خاك، نهرز(نهر)
- Birne	- ههرمی، ههرمی (م)، هۆرمۆد (په هله وی)
	بپروانه: نهرمو، نهرمود (J. 442)
- billig.	- ههرزان (م). نهرزان (فن) (J. 5)

Weg verlieren verirren	- ری ون کردن:
- Braut	- ژوی، ووی وی (گ) ویوهك (په هله وی)
	بپروانه: بووك
- Wespe	- ژوه ژایللی (گ) بپروانه: زهرده والئه، زه رگه ته
- anzünden	- ویخستن (ئا)
- Zufällig	- وهها هه لکه وت (م)
- Weide (salix)	- وی (س. گ) بپروانه: له وهر (J. 65)
- Wald	- ویشه، ویشه (ز) بیشه (فن) (J. 66)
- Furt	- ویشایر (ز). گودار (فن)
	(J. 58) بپروانه: بوار
- grosse Sieb.	- ویشینگ (ز) بیشینگ (م)
- Gurke	- هاروی (م)، ئاروی
- Geschrei	- هاوایر (ئا) هاوار (م). هاوړ (J) ٤٥٤
- Onkel	- هایلو (س). خالو (فن) بپروانه: خال (نهر) (J. 149). برای دایک
- Tante	- هاله (س)، خاله ه (فن) بپروانه پوور:
	خوشکی دایک
- Kommen	- هاتن (م)
	ich komme دیم:
	ich kam هاتم:
	gekommen هاتووه:
	فرمان: وهره، وهرن
	هاتن: ئا، گ، ی، ك (J. 437)

	هه‌لده‌بژیرم: ich wähle
	هه‌لّم بژارد: ich wählte
	هه‌لبژیراو: هه‌لبژیردراو: gewählt
- Fetter käse	- هایلە، هاله (ز). هه‌لییاک (فن) جۆره په‌نیریکه له شیر و تویتۆ دروست ده‌کری.
- Adle.	- هه‌لۆ، هالۆ (م) (م). تۆلو (س) ناله (J)
- aufwecken	- هه‌لستاندن (م) هه‌لی ده‌ستینم: ich wecke auf هه‌لّم ستان: هه‌لمه‌ستان: ich weckte auf هه‌لستینراو: auf geweckt بروانه: هه‌لستان: (J)
- auf hängen	هه‌لّواسین، هه‌لّواسین (م) ده‌می ئیستا: هه‌لده‌واسینم ده‌می رابوردووی ته‌واو: هه‌لماواسی، هه‌لماواسی؛ پارتیتسیپ: هه‌لّواسراو. هه‌لّواسەر: aufhänged (J. 449)
- Ei	هیلکه (م) هیلکه (م) بروانه: خایی، هیلک (J)
Das Huhn hat heute ein Ei gelegt	ئوړۆ مریشک هیلکه‌ی کرد (م):
	هیلکی (گ)
- Flucht	- هه‌لّات (م)
- Fliehen	- هه‌لّاتن (م)

- Hirse	- هه‌رزن (م). ئه‌رزن (فن)
- Wolle	- هیره، هیڤه (ئا). هیری (J): خوری
- Geschrei	- هه‌رای (خ). هه‌وار. هاوار (ئا)
- er verdaut (J. 446)	- هه‌زم ئای کەر و (س). هه‌زم (ئەر)
- gestern	هزییکه، هیزییکه (گ) هیزه (س): دوینی:
	بروانه: (J. 432. Tomaschek, Pamir-Dial-18) (واته زاراوه‌ی زمانی په‌میر)
- Leicht	- هاساین، هاسان (م). ئاسان (فن) (J. 8)
- Eisen	- هه‌سن (ئا) ئاسن، ئاهن (فن) (J. 439)
- Pferd.	- هه‌سپ (ئا)، ئه‌سپ، ئه‌سپ (فن) بروانه: ولّاخه به‌رزه
- Knochen	- هیستی (ئا). بروانه: ئیسک. ئیسقان (J. 444)
- Pflug	- هه‌ش هه‌ش (س). خه‌ش (فن)
- Weintraube (J. 26)	- هیشوو (م)
	- هیفته، هه‌فتی (م): واته هه‌شت یه‌کی باتمانیک که ده‌کاته ۵ پاوه‌ندی روس. بروانه: مه‌ن
- Suppe	- هه‌لیمایووم (م). هه‌لیم (ئەر). ئاو:
- täuschen	- هه‌لیخه‌لّه‌تاندن (م) ده‌می ئیستا: هه‌لی ده‌خه‌لّه‌تینم ده‌می رابوردووی ته‌واو: هه‌لّم خه‌لّه‌تایند پارتیتسیپ: هه‌لّخه‌لّه‌تینراو (J. 158. 287)
- Wählen (J. 50)	- هه‌لبژاردن (م)

ده می ئیستا: هه لێم، هه لێم
 ده می رابوردووی تهواو: هه لێم
 پارتیتسیپ: هه لێم
 - anschwellen, aufschwellen
 ده می ئیستا: هه لێم
 ده می رابوردووی تهواو: هه لێم
 پارتیتسیپ: هه لێم
 - rupfen
 ده می ئیستا: هه لێم
 ده می رابوردووی تهواو: هه لێم
 پارتیتسیپ: هه لێم
 - es geschieht, es fällt vor
 ده می ئیستا: هه لێم
 - auf nehmen
 ده می ئیستا: هه لێم
 - wiege
 - Schaukel
 - Baumwollenreiniger
 - Neumond

ده می ئیستا: هه لێم، هه لێم
 ده می رابوردووی تهواو: هه لێم
 پارتیتسیپ: هه لێم
 ده لێم، هیلاتن (J. 448)
 - brach
 (J. 272,b) braches Feld
 - Loch
 - gleiten
 ده می ئیستا: هه لێم
 ده می رابوردووی تهواو: هه لێم
 پارتیتسیپ: هه لێم
 - reiben
 ده می ئیستا: تێ هه لێم
 ده می رابوردووی تهواو: تێم هه لێم
 پارتیتسیپ: تێ هه لێم
 - aufstehen
 ده لێم
 ich stehe auf
 ich stand auf
 ده لێم
 - Stolpern
 ده می ئیستا: هه لێم

- Bienenkönigin - ههنگ (٣٧) (م)، هینگ (J) ههنگوی. ههنگوین.
- Hönig ههنگوین:
- Feige - ههنجیر (م). هژیر (J). نهنجیر (فن)
- Schafstall - هۆل (م) پروانه: هۆله مهر. ئاغهل
- blond - هول (ز)
- Luft. Wetter - ههوا (م).
- (J. 454) das wetter ist Schön ههوا چاقه:
- Joch - هوو یا (ز). پروانه: نیروئاموری جووت
- weben - هۆندنه وه (م)
- دهمی ئیستتا: دههۆمه وه.
- دهمی رابوردووی تهواو: هۆندمه وه
- پارتیتسیپ: هۆندراوه وه.
- Flechten - هونان (J. 456)
- Wachtel - ههواره (م) (J. 430) پروانه: بالنده
- Blut - هوین، هوون (گ). پروانه: خوین. خون
- خون (فن) (J. 165)
- هۆر (گ.م.ز): شپوهی تیپرو کیسه و جهواله له موو دروست دهکری.
- پروانه: جیهور (J. 122 ?)
- anstrengen - ههول دان (ک - سهقر). هۆله کی (فن)
- Hof - باولی (ئاخ) ئاولی (ت) (J. 146)

(٣٧) وشه ئەلمانییه‌که‌ی نووسەر مانای — شازنی ههنگ ته‌گه‌یه‌نی.

- dreschen, Lärm machen, Schreien هولا کردن (گ)
- پروانه: گاله‌گال، قه‌قه‌قه، قه‌قه‌قه‌ش. (J. 449b)
- grosser Lärm - هه‌لا هه‌لا (م): دهنگه دهنگ
- Pflaume, Pfirsich. (J. 450) - هه‌لوی (م.گ). ئالو، هۆلو (فن)
- Anstrengung - هایلله په‌لای (گ)
- Ellenbogen - بوونشک (ئا). ئانیشک (J. 23)
- Stirn - هه‌نیی (ئا). پروانه: ته‌ویل. (J. 23)
- aus Haut - هه‌نباینه (گ، ل، ز، م). ئه‌مبان (فن)
- پروانه:
- هه‌مبان، هه‌مانه. (J) Verfertiger Sack
- له شپوهی تووره‌که و کیسه‌یه له چه‌رم و پیستی ئاژه‌ل دروست ده‌کری.
- Senden - هه‌نایردن، هه‌ناردن (گ) پروانه: ناردن
- Wessen (J. 439) - هانی کی (گ) پروانه: هی کی، ئی کی.
- alle. - هه‌موو (م). هه‌مه (فن) پروانه: گشتی
- Überall (J. 451 a) - هه‌موو جییه (م)
- wenig. (J. 452) - هه‌ندیك، هه‌نده (م). ئه‌ندهك (فن)
- dort - هه‌ندی ه (ئا): له دوو به‌ش پیکهاتوه:
- هه‌ن+پاشگر (ئاوه‌لکاری) شوین
- Stimme - هی نا، هه‌نای (ز). (خونیا - فن -، خوناك، په‌هله‌وی)
- Fett - هه‌ملیک (ز): پروانه: - وه‌کی هه‌ملیک:

رۆنی مهر

- dieser - يه (ز) پروانه: ٺه مه، ٺه وه، يي (ك)
- waise - يه ٽيم (م)، يه ٽيم (ٺه) پروانه: هه ٽيوو، هه ٽيم
- Leim - يه پچكه (م) (ت). J
- Gott - يه زدان (گ)
- Gott dein Freund يه زدان يارت: خوات له گهل:
- Oder Adieu يا خود خوا حافظت بي
- der Wallach. - ياخته (م.ز). ناخته (فن)
- پروانه: يه خته: ٺه سپي خه سينراو (J. 3)
- Gerste (J. 121) - يو (گ). يه (س). جو (فن)
- grobes baumwollens Zeug - يو مه (س). جامي (فن)
- ein Kleiner Jagdhund - يوو (م). يوز (فن)
- پروانه ي: سه گي ږاو.
- der das Joch am Pfluge - يوزين (ٺا). يوج، يوخ (ف)
- befestigende Lederriemen واته (قايشيکه له چه رم دروست کړاوه کاتي جووت کردن و زهوی کيټلان نيرو ټاموري پي د به سترى).

- Wiedehopf - هوپ هوپي (ٺا). پوپو (فن)
- به فېرهنسي دهوترى: huppe.
- (جوړه بالنده و مه ليکه)
- Teig - هه وير (ٺا). خه مير (فن) (J. 448)
- Lagerplatz, Lager - هو ي وه (ٺا) (J. 24)
- Ei - هيک (ٺا) پروانه: هيلکه، خايي (J. 458)
- hinlegen - هشتن، هه شتن (گ) (J. 445)
- werth sein, kosten - هينان (م)
- ده مي ټيستا: د ټيم
- ده مي رابوردووي ته و او: هتد و هک هينان: bringen
- Mond - هيو (ٺا). پروانه: مانگ (J. 457)
- morgen - هيا (س) پروانه: سبه يني
- Butterschlauch, Haut - هيزه (ز) پروانه: خيگه
- holen, bringen - هينان (م). ټاينن، هاوردن
- ده مي ټيستا: د ټيم
- رابوردووي ته و او: هينان
- پارټيتسيپ: هينراو
- پروانه: ژن هينان: heiraten, Faru nehmen
- Nest - هيلينه، هيلانه (م) (J. 450)
- Sieb - هيلهک (م) ټيلهک (فن)
- Hüfte - هيت (ٺا) (J. 146)
- eilf - يانزده (گ) پروانه: يازده، يانزه، يانگزه

بهشی دووهر

چهند تییینییه کی زمان و ریزمان

یو: پهره گرافی: ۶۱ Ju. Para. 61

ناو:

له ناوچهی موکریاندا، بۆ پیکهینانی کۆی ناو: (نان) به کار دیت:

- دار: داران Baum, Bäume (م)

- پیاو: پیاوان Mann, Männer

له زارو دیالینکته کانی تردا: - ها - (فن) به کار دیت له گه: گهه:

- پیا: پیاگه Mann- Männer (گ)

له ناوچهی سنه^(۱) دهوتری:

ئاده می گه: Menschen (Ju- 123)

یو: پهره گرافی: ۶۲ Ju. Para. 62.

(۱) سنه پایتهختی ناوچهی کوردستانی فارسه. کهوتۆته باکووری ههمه دان و کرمانشاه. پیتی

دهگوتری: سه نه ندج، ناوه کهی کورت - کراوه تهوه بۆ: سنه، سه حنه شاره دپییه که (گونديکی گه ورهیه)

کهوتۆته نیوان ههمه دان و کرمانشاههوه. دوو قوناخه ری له یه کهوه دووره. ه. ش.

Bildung der Kasus: پیکهینانی ده م:

دراوه پال Genitiv له موکریان به یارمهتی شهو راناوی گهیه نه ره^(۲) ((ی)) پیتک دیت که کهوتۆته نیوان ناوو شهو وشهیهی تر که به دوایدا دیت له رسته کهدا بۆ نمونه. شهو راناوه به م شیوهیه ده رده کهوی:

ی، ی، ئی، هتد:

seiner Kopf سهری من:

mein Pferd شهسپی من:

in sein eigenes Haus له مالتی خوی:

پاشگری (را) بۆ بهرکاری به یاریده ده دative ههروهه بۆ بهرکاری بی یاریده ده د Akkusativ به کارناهیتری.

تاک کو

Der Feind دووژمن die Feinde دووژمنان

des Feindes ئی دووژمن ئی دووژمنان der Feinde

dem Feinde به، وی دووژمن به، وی دووژمنان den Feinden

den Feinde دووژمنه که له دووژمن vom feinde

die feinde دووژمنه کان له دووژمنان Von den Feinden

لیره دا ده می بهرکاری بی یاریده ده به هوی به کارهینانی که یاخود ك داده ریژی. لهم زارواه و له زاری گۆرانیشدا ههروایه. بروانه: رسته ی: ۲۹، ۳۷، ۵۳.

یو: پهره گرافی: ۵۳، ۱۶ Ju. Para. 53, 16

پاشگری بهرزکردنه وهی ئاوه لئاو Komparativaffix: به: (تر) ده بی، به لام له زمانی کوردیدا سۆیه رله تیف نییه و بهرگویی ناکهوی. بۆ نمونه:

klein: بچوو کتر: kleiner

gross: گه وره تر: grosser

(۲) راناوی گهیه نه ره له جیاتی وشه ی ئه لمانی: - Relativpronomen به کارهاتوه.

یو: پەرەگراف: ۶۴ Ju. Para. 64.

ژماره‌ی کوردی وه‌ک فارسی وایه جگه له‌م ژمارانه‌ی خواره‌وه:

دوو: کوردی	دۆ	فارسی
چوار: کوردی	چه‌هار	فارسی
پینج: م	به‌نج	(فن)
حه‌وت: م	هه‌فت	(فن)
نۆ: نوو: کوردی	نوه	(فن)

ئه‌وی سه‌رنج راده‌کیژی ژماره‌کان به‌گشتی به‌ پیتی ه: H کۆتاییان دیت:

چوارده‌ه	چه‌هارده‌ه
حه‌فده‌ه	هه‌فده‌ه
چل، چیل	چهل
شیست، شه‌ست	شست
سه‌ت	سه‌د
دووسه‌ت	دوو‌یست

هه‌زار و دوو سه‌ت و نۆ ۱۲۰۹

- ۱- ئه‌وه‌ل، به‌ری (ئا).
- ۲- دووه‌م. دوویه‌م.
- ۳- چوارووم.
- ۴- پینجه‌م (م).
- ۵- هه‌وته‌م (م).
- ۶- نۆیه‌م (م).
- ۷- دهبه‌م (م).
- ۸- هه‌فتاهه‌م. هه‌فتادووم (فن)

- ۸۰- هه‌شتا دووم (م).
- ۹۰- نه‌وه‌دووم (م).
- ۱۰۰- سه‌ته‌م (م).

یو- پەرەگرافی: ۶۵ Ju. Para 65.

راناهه‌ که‌سییه‌کانی که‌سی یه‌که‌م:

تاک	کۆ
ناو: ئه‌من. من	ئیمه، ئه‌مه
دراوه‌پال: ئی من، ئی من	ئی ئیمه، ئی مه
به‌رکاری به‌ یاریده: له‌من. له‌ ئه‌من	له‌مه
به‌رکاری بی یاریده: ئه‌من	ئیمه

یو: پەرەگراف: ۶۶ Ju. Para. 66.

که‌سی دووه‌م- راناهه‌ که‌سییه‌کان

تاک	کۆ
ناو: ئه‌تو	ئیه
دراوه‌پال: ئی تو، هی تو	ئی ئه‌نگۆ، ئی ئیه
به‌رکاری به‌ یاریده به‌تو، به‌تۆ	به‌تو، به‌ئیه
به‌رکاری بی یاریده ئی توو	ئیه

یو: پەرەگرافی ۶۷
کەسی سییه م.

Ju. Para. 67

تاك	كو	
ناو: ئەو	ئەوان	Nom.
دراو پال: ئى ئەوى	ئى ئەوان	Gen.
بەرکاری بە یاریدە: بە ئەو. لەوى	بەوان، لەوان	Dativ.
بەرکاری بى یاریدە: ئەویان	ئەوان	Akk

یو: پەرەگرافی ۶۸:

Ju. Para. 68.

راناو کەسییەکانى بە پاشگرهوه بە دەگمەن لە ناوچەى موکریاندا
بە کار دەهێنری:

م. ت. ش. مان. تان. شان.

- ئەگەر مالم بوو: Wenn mir ein Haus ware

Wenn ich ein Haus hätte.

چ - خەبەریتە؟ Was ist dir? Was machst du?

مەیلش نەشود (فن) er wollte nicht es war nicht sein wunsch

یو: پەرەگراف: ۶۹ Ju. Para. 69.

لە موکریان، راناوى خواوێهەتى بەم جۆرە پێک دەهێنری:

۱- راناو کەسییەکان لە دۆخى دراو پالدا.

۲- پێشگری راناویەکان. وەك: م. ت. ی. مان، تان، بیان،

- کتیبم، کتیبت، کتیبى، کتیبمان، کتیبتان، کتیبیان.

- mein, dein, usw. Buch:

ئەمانە لە موکریان بەم جۆرە دەگوێنن: mein, unsere ihre Buch, Bücher,

کتیبەكەم، کتیبەكەمان و، کتیبەكەتان. ناو دۆخى بەرکاری بى یاریدە.

یو: پەرەگرافی: ۷۰. Ju. Para. 70.

راناوى خۆیى	Reflexivpronomen	
موکریان (م)	گۆران (گ)	فارسی نوێ (فن)
ئەمن، خۆم، بۆخۆم	ئیشتهنم	مەن خود، خودەم
ئەتوو، بۆخۆد	ئیشتهنیت	توو، خود، خودەت
ئەو، بۆخۆى	ئیشتهنیش	ئو، خود خودەش
ئیمە، بۆخۆمان	ئیشتهنمان	ما، خود، خودمان
ئەو، بۆخۆتان	ئیشتهنتان	شوما، خود، خودتان
ئەوان، بۆخۆیان	ئیشتهنشان	ئیشان، خود، خودشان

یو: پەرەگراف: ۷۱ Ju. Para. 71.

راناوى نیشانداان Pronomina demonstrative

واتە: كۆ و تاك: diese, jener, diese, jene

لە موکریان: ئەو:

جاریکیان گویم لى بوون یەكێك وتی:

- ئەو ئەسیان diese pferde لە جیاتى ئەوێ بلی:

- ئەو ئەسپەکان jenepfere

لەو دەچی ئەمە هەلەیک بووی!

یو: پەرەگراف: ۷۲. Ju. Para. 72.

راناوى گەیهنەر Pronomen relativum

لە موکریان دەوتری: ئەگەر و:

Spät	- درهنگ، دیرهنگ، دیر (فن)
dieser Tag	- ئه‌ورۆ، ئه‌مروۆ، ئه‌مروز (فن)
(J) gestern	- دوینه، دوینن، دوی، دۆنن
Voriges	- پاره‌که، پار (J).
Schliesslich	- ته‌واب، ته‌واو
damal	- له‌و وه‌قتی، ئه‌و وه‌خته، جاران
warum	- بۆچی، بۆ چه (فن)
Ja.	- ئه‌ری، به‌ئێ، ئا، ئه‌ری (J)

یو: پهره‌گراف: ۷۷. Ju. Para. 77.

ئامرازه‌کانی په‌یوه‌ندی Präpositionen

zu	- به:	به‌رکاری به‌یاریده
bis, zu	- تا:	
in, innerhalb	- نیو، ناو:	
mit	- پێکه‌وه، به‌یه‌که‌وه:	
ohne	- بی، بێ:	
unter	- خوار، ژێر	
innerhalb	- ژوور	
über	- جور	

چهند تیئینییه‌ك ده‌باره‌ی: یو: پهره‌گرافی ۸۲. ل ۱۸۱. وه- كه وهك كلك وايه و
سه‌ر له‌پیاو ده‌شیوینن هه‌موو كرداره‌كانی له‌زاری موکریاندا ده‌کری به‌-وه- یاخود
به‌بی- وه- گه‌ردان بکرتن Konjugation ته‌نیا هه‌شت کردار نه‌بی که ده‌بی
هه‌میشه‌ پاشگری -وه- یان پێوه‌بی:
- خولاندنه‌وه: drehen

naktwerden, auskleiden	- رووت بوونه‌وه:
brechen	- رشانه‌وه
verbergen	- شارده‌وه
weben	- هۆندنه‌وه
auslöschen	- کوژاندنه‌وه
umkahren	- گێرانه‌وه، گه‌رانه‌وه:
Lecken	- لستنه‌وه
ئهم کلکه (وه) له هه‌موو دهم و له‌لای هه‌موو که‌سیک ده‌رده‌که‌وی.	
Verba.	کردار:

۱- فارسی نوی: کردن: machen

- ده‌می ئیستا	موکری (م)	گۆزان (گ)	سۆ (س)
-	ده‌که‌م	مه‌که‌رم	ئاکه‌ران
-	ده‌که‌ی	مه‌که‌ری	ئاکه‌ری
-	ده‌کا	مه‌که‌رۆ	ئاکه‌رۆ
-	ده‌که‌ن	مه‌که‌رام	ئاکه‌رم
-	ده‌کیی	مه‌که‌رید	ئاکه‌رید
-	ده‌که‌ن	مه‌که‌رین	ئاکه‌ره‌ند

- رابوردووی به‌رده‌وام ده‌می ئیستا

- ده‌مکرد (م)	-	بمکه‌ه (س)
- ده‌تکرد (م)	-	بدکه‌ه (س)
- ده‌یکرد (م)	-	بیشکه‌ه (س)
- ده‌مانکرد (م)	-	بمونکه‌ه (س)
- ده‌تانکرد (م)	-	بتونکه‌ه (س)
- ده‌یانکرد (م)	-	بیشونکه‌ه (س)

۳- نویسن:

نویسن (ثا)	نویسن (م)	نویشتنه (فن) Schreiben
دهمی ئیستا		رابوردوی تهواو
ئهزنویسم (ثا). دهنوسم (م):		من نهویساند (ثا). نویسم (م)
تهنویسیه (ثا). دهنوسی (م):		ته نهویساند (ثا). نویست (م)
تهنویسیه (ثا) دهنوسی (م):		ئهو نهویساند (ثا). نویسی (م)
ئهزنویسیام (ثا) دهنوسین (م):		ئهز نهویساند (ثا). نویسیام (م)
تهن نویسیه (ثا) دهنوسین (م):		تهن نهویساند (ثا) نویستتان (م)
قان نویسیه (ثا) دهنوسن (م):		قان: نهویسانه (ثا) نویسیان (م)
ناکردن: نانوسم:		ناکردن: نه نویسی

دۆخی ناو- بکه	Subjektiv
(م) بنوسم. ناکردن: ناینوسم	
- (م) کاشکی (کاشکی) نویسیام:	Hätte ich doch geschrieben
بهت، بامان، باتان، بایان.	
- (م) کاشکی ^(۳) نه نویسیا، کاشکی نه نویسیوو:	
	Hätte ich nicht geschrieben.
- بۆچ نه نویسی:	
	Warum habe ich nicht geschrieben.

۴- فارسی نوی: بوودهن:

دهمی ئیستا: (م) دهیم. دهیای. دهی. دهبن. دهبن.
فرمان: به، بن، (گ): بۆ. (ک). بو.
پارتیتسیپ: بویه
رابوردوی بهردهوام: (م): دهبوم. (ثا) دهبیم.
رابوردوی تهواو: (م) بوم. (ثا) بوومه. بیم. (گ) بیم. (ک) بیم.

(م) بوی	(ثا) بوی. بی	(گ) بی	(ک) بیت
بوو	بوو، بی	بین	بی
بوین	بووین بین	بیام	بیما
بووین	بووید، بیید	بییه	بیتمان
بوون	بوویند بییهند	بیین	بین

(۳) وشه تهلمانیه که نویسه بهرام بهر به کاشکی- کاشکه- مانای خۆزگه و پریا دهوات. -وهرگیر-

فرمان

(م) دهمنوسی. (ثا): مهدهنوسی	(م) بنوسه. (ثا) بنویس
(م) دهتنوسی. (ثا): تهنوسی	(م) بنوسن. (ثا) بنویس
(م) دهنوسی. (ثا): ئه نویسی	ناکردن: مانوسه. مانوسن

رابوردوی بهردهوام	پارتیتسیپی رابوردوی تهواو
(م) دهماننوسی. (ثا) ئه نویسی	
(م) دهتان نویسی. (ثا) تهن نویسی.	نوسراو (م). نهویسی (ثا)
(م) دهیان نویسی. (ثا) قان نویسی	ناکردن: نه نوسراو

دهمی رابوردوی دور Plusquamperfkt

(ثا) من نهویسیوو. (م) نویسیوو. ناکردن: نه نویسیوو:-
تهت، نه، نه مان، نه تان، نه یان نویسیوو.

۵- فارسی نوی: هسته‌ن:

دهمی نیستا:

(نا)	(گ)	(ک)	(م)	ناکردن
هه‌یه	هه‌م	هه‌م	هه‌م	نیم
هه‌یی	هی	هی	هه‌ی	نی
هه‌ییه	هییه	هییه	هه‌ییه	نییه
هه‌یین	هه‌ییه‌م	هه‌ییم	هه‌یین	نین
هه‌یید	هه‌یی	هه‌یین	هه‌یین	نین
هه‌ییاند	هیین	هیین	هه‌ن	نین

رابوردوی ته‌واو:

دهمی نیستای بی یاریده‌دهر

(م) هه‌م بی

هه‌ت بی

هه‌ی بی، هه‌ی بی

هه‌مان بی

هه‌تان بی

هه‌یان بی، هه‌یان بی

(نا) هه‌نیم

هه‌نی

هه‌ن

هه‌نیم

هه‌نی

هه‌نان

۶- شوه‌ن-ی فارسی نوی له زاری (س) (پ) (گ) (پا) دا وه‌ک: warden,

gehen به‌کاردیت

دهمی نیستا:

(س)	(گ)	(پا)
ته‌شن	ماووم.	هیشه‌ه
ته‌شی.	مه‌وی.	-

Konditionalis

دهمی نیستای بی یاریده‌دهر:

(م) ریم ^(۴) .	(گ) بووم	(ک) بووم
ده‌بی	بووی	بت
ده‌بی	بووت	بووت
بن	بوویم	بوویم
بن	بووین	بووین
بن	بوون	بوون

Futurum.

دهمی دادی

(م): ده‌م، ده‌بی، ده‌بی، ده‌بین، ده‌بین. ناکردن: نایتم.

(فن): بوده، باشیم. (م) بووم.

(۴) له شوه‌ندا (Sein, Werden) هه‌ر به‌م جو‌ره‌یه. له زاری (گ. پ. س. پا) دا مانای رویشتن ده‌دات. بۆ نمونه کرداری ره‌فته‌ن: gehen, له جیاتی warden به‌کاردیت. لو‌ره‌کان ده‌لین:

- هه‌وا سارد مه‌ره‌د (مه‌ره‌ود. فن). Das Wetter wird Kalt.

- هه‌وا سارد ره‌فت. ... ist Kalt geworden

له زاری موکریان - ریم - له جیاتی ich würde به‌کاردی و وشه‌که له فارسی نوییه‌وه هاتوه.

له زاری (خ) دا تم فورمانه به‌رگویی ده‌که‌ون: مه‌ره‌م. مه‌ریت... هتد. بۆ نمونه: نه‌خۆش مه‌ره‌م ich

werde Krank. یاخود نابوت مه‌ره‌ es wird Schlecht. هه‌روه‌که له زمانی ئینگلیزی‌دا

ده‌گوتری: he has gone bad: تم دوو وشه‌ی دوایی له‌لایه‌ن تورکه دی‌وه‌ره‌کانه‌وه به‌کاردین.

نابوت (فن): نا- بوود = بی‌که‌لک، بی‌سوود، خراپ مایه‌ پووچ. هتد. واته‌ unnütz,

unbrauchbar, Schlecht

ته گه لوو.	مه ویت.	-
ته شم، ته شیم	مه ویم، مه ووم، مه شوو	-
ته شید، ته شد	مه وید، مه وود	-
ته شه ند	مه وین، مه وون	-

ته شوو له زاری (س) دا به مانای: تهو ده چی، ده پروا ergeht. له (پا) دا ده بی به هیشوت.

ده می رابوردوی ته و او نه بوو: Imperfektum

بیشان (س)

بیشویه

بگله، بیگیله: بیشوو: واته: ده پروا: ergeht

بشم، بیشیم

بیشووید، بشووید

بشووینه ند

فرمان:

(س) بشوو، بیشو ویشو (پا) بیشو، بشو (گ)

۷- فارسی نوی: دادهن: دهن (م) مانای geben

ده می ئیستا

(م) دهیده م	ناکردن: نایده م	(س) هه دان
دهیده ی		هیده، هه ده
دهیدا		هه دوو
دهیده یین	ناکردن: نایده یین	هه دم، هه دیم

دهیده ن	هه دید
دهیده ن	هه ده ند

پارتیتسیپی رابوردوی ته و او:

(م) دام، دهت (دات)، دای، دامان، دهتان (داتان)، دایان.

(م) ناکردن: نه مدا، نه تدا، نایدا، نه مان، نه یان

ده می رابوردوی ته و او نه بوو:

(م) ده مدا.	ناکردن: نه مده دا	(س) هیمدا، همدا
-		هیدا، هشدا، هموندا
		هتوندا، هشوندا

فرمان:

(م) بیده، بده، بدن. ناکردن: مهیده. (س) هه دی

پارتیتسیپ:

م: دراو.

ناو:

ده می رابوردوی دوو

م: بیده م، بده م دابووم. ناکردن: نه مدا بوو

ده می ئیستای بی یاریده ده ر: Konditionalis

م: ده مدا ناکردن: نه م ده بی. نه م دابی.

دابم. دابیم ناکردن: نه م دابی.

۸- فارسی نوی: ئامه ده ن: هاتن: Kommen

ده می ئیستا:

(س) منایه م، ئاییم، ئایی، ئاییو، ئایید، ئایند

رأبوردووی تهواو نه‌بوو:

(س) بووی مایان، بووی مایه، بووی مه، بووی ماییم: ید، یند

فرمان:

(س) بوویره.

۹- فارسی نوی: خووردهن: خواردن: Essen

دهمی ئیستا:

(س) ئایخوردان ئایخوره، ئایخوروو، ئایخورد، ئایخوره‌ند

رأبوردووی تهواونه‌بوو:

(س) بم‌خاه، بد‌خاه، بش‌خاه، بیم‌خاه، بت‌خاه، بیش‌خاه

فرمان:

(س) بخور، بیخور.

۱۰- فارسی نوی: فروخته‌ن: فروشتن.

دهمی ئیستا:

(س) تهی هروشیان-ی، یو، یم-ید، هه‌روه‌ها: (م). ده‌فرووشم.

رأبوردووی تهواونه‌بوو:

(س) بموی هیروت، بیده‌یروت، بش-به‌موون- به‌توون- بیش‌ووین- هروت.

فرمان:

(س) به‌یروش.

رأبوردووی تهواونه‌بوو:

(م) دهم فرویت، ده‌ت، دهی، ده‌مان، ده‌تان، ده‌یان فرویت.

پارتیتسیپ:

فروی توویه.

۱۱- فارسی نوی: گوخته‌ن: Sprechen

(س) ئاوه‌ژان-ی، یو، یم، ید، هه‌روه‌ها (پا): هه‌وه‌ژی.

(ز) مووشین: Sie sprechen

رأبوردووی تهواونه‌بوو:

(س) بموا، بت، ته‌ش، بموون، بتوون، بشوون، - وا (پا). ثموات.

فرمان:

(س) بیوه. (پا): وا

۱۲- فارسی نوی: ره‌سیده‌ن^(۵): ankommen

دهمی ئیستا:

(س) تهی ره‌سان- ئی، یی، یو، یم، ید، ته‌ند.

رأبوردووی تهواونه‌بوو:

(س) بی ره‌سایان، بیر‌ه‌سای، بیر‌ه‌ساهر، بیر‌ه‌سایم، ید، ته‌ند.

فرمان:

(س) بره‌سا.

۱۳- شانندن (ئا). Senden

دهمی ئیستا:

(ئا) ته‌ز ده‌شینم

رأبوردووی تهواو:

مشایند

(۵) ته‌و وشه ته‌لمانیه‌ی به‌رام‌بهر (ره‌سیده‌ن) نووسراوه مانای- هاتن- ده‌دات. -وه‌رگیتر-

پارتیتسیپ:

شاندهو

رابوردوی ته‌واونه‌بوو:

شاندهو

فرمان:

بشیوو

۱۴- ئانین (ئا). Bringen.

ده‌می ئیستا:

(ئا) ئەز تنم، تینیم. بپروانه:

(م) ئەز دینیم.

رابوردوی ته‌واو:

میایینی.

فرمان:

واینه

	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
چاووگ (م)	گریان	لەرزین	هینان	جوون	شوشتن	مردن
	weinen	zittern	bringen	kauen	waschen	sterben
پارتیتسیپ	گریاو	لەرزییو	هینراو	جوواو	شۆراو	مردوو
	نەگریاو	نەلەرزییو	نەهینراو	نەجوواو	نەشۆراو	نەمردوو
ده‌می	ده‌گریه‌م	ده‌لەرزیم	دینم	ده‌جووم	ده‌شۆم	ده‌مەرم
ئییستاو	ناگریه‌م	نالەرزیم	ناهینم	ناجووم	ناشۆم	نامەرم
دادی						

رابوردوی	ده‌گریام	ده‌لەرزیم	ده‌مهینا	ده‌جوو	ده‌م شوشتن	ده‌مەرم
ته‌واو نه‌بوو	نه‌ده‌گریام	نه‌ده‌لەرزیم	نه‌م ده‌هینا	نه‌م ده‌جوو	نه‌م ده‌شوشتن	نه‌ده‌مەرم
رابوردوی	گریام	لەرزیم	هینام	جووم	شوشتم	مەرم
ته‌واو	نەگریام	نەلەرزیم	نەم هینا	نەم جوو	نەم شوشتن	نەمەرم
ناو-کردار	بگریم	بلەرزیم	بیهینم	بیجووم	بیشۆم	بمەرم
	نەگریم	نەلەرزیم	نەبیهینم	نەبجووم	نەبیشۆم	نەمەرم
ئییستای بی	گریایم	لەرزیم	هینا یم	چوو یم	شوشتم	مەردبام
	نەگریایم	نەلەرزیم	نەم هینایمی	نەم جووبمی	نەم شوشتمی	نەمەردبام
ده‌می	گریابووم	لەرزیبووم	هینابووم	جووبووم	شوشتبووم	مەردبووم
	نەگریابووم	نەلەرزیبووم	نەم هینابوو	نەم جووبوو	نەم شوشتبوو	نەمەردبووم
فرمان	بگری	بلەرزە	بیهینه	بیجوو	بیشۆ	بمەره
	مەگری	مەلەرزە	مەبیهینه	مەبجوو	مەبیشۆ	مەمەره
	بگرین	بلەرزن	بیهینن	بیجوون	بیشۆن	بمەرن
	مەگرین	مەلەرزن	مەبیهینن	مەبجوون	مەبیشۆن	مەمەرن

یو: پەرەگراف: ۸۵ Ju. Prara. 85.

له زاری موکریاندا کۆ به — هه‌موو ده‌بی:

alle Aghas - هه‌موو ئاغایان

alle Staaten هه‌موو مەملەکەتان

هه‌میشه ئاوه‌لئاو له‌گەڵ ناو ته‌بایه.

یو: پەرەگراف : ۸۶ Ju. Para. 86.

Genetiv دراوه‌پال

دراوه‌پال به (ی، بی، ئی) پیک ده‌هینری:

- ۸- هه‌ندیک ئاوی سارد له سه‌ری من ده‌پێژی.
- Er giesst ein wenig Kaltes Wasser auf meinen Kopf.
- ۹- هه‌لگره‌ بێنه: ویردار بیار (فن).
- Nimm und bringen
- ۱۰- بێگره‌ بێنه.
- ۱۱- ده‌ستی ده‌گیرفانی ئه‌وی نا.
- Er steckte die Hand in ihre Tasche.
- ۱۲- که‌وش ده‌پیم کرد.
- Ich zog die Schuhe an
- ۱۳- خۆم به‌ده‌ستی خولای ده‌ده‌م.
- Ich ergebe mich in Gottes Hand
- ۱۴- دلم به‌و جوانه‌ی ده‌سووتا: - Ich habe Mitleid mitdem JüngLing
- ۱۵- له‌گه‌ڵ له‌شکری پادشا ده‌عوای کرد.
- Er Kämpfte mit des königs Heer.
- ۱۶- ئه‌گه‌ر من بکوژریم ئه‌نگۆ ده‌عوا بکه‌ن.
- فارسی: ئه‌گه‌ر مه‌ن کوشته شه‌ویم شوما ده‌عوا کونید
- Sollte ich getödtet werden so kämpft ihr.
- ۱۷- ئه‌گه‌ر ئاقل بوای ده‌چالاک نه‌ده‌که‌وتی:
- Wärst du klug, so wärst du nicht in den Brunnen gefallen.
- ۱۸- ده‌یزانی له‌ وینده‌ری دزه‌ک بوو.
- Er bemerkte, dass dort ein Dieb war.
- ۱۹- فکرم کرد بۆ ئه‌و رۆژانه که‌وا رام بردوووه.
- Ich gedachte an jene Tage, welche ich verlebte (Passirte).
- که‌وا: (فن): هه‌میشه له‌ دۆخی به‌رکاری بێ یاریده‌ ده‌درا ده‌بی.
- ۲۰- هه‌رچ و ده‌ده‌ستت ده‌که‌وی ئی تووه.

- برایی توو dein Bruder
- بابی توو dein Vater
- له‌ مائی خۆی aus Seinen Haus
- ئه‌توو قازی دێیه‌ مه‌ی ihr seid Qadi unseres Dorfs.
- بۆ مائی نۆکه‌ری قازی ده‌رۆیی
- er ging in das Haus des Dieners des Richters.
- دارشتنی دراوه‌پال به‌هۆی (مال)ی فارسییه‌وه له‌ زاری موکریانیدا به‌رگۆی ناکه‌وی.
- رسته‌کان له‌ زاری موکریانیدا:**
- ۱- ده‌مانگی سه‌فه‌ردا: ئامرازی په‌یوه‌ندی Präposition دووباره‌ کراوه‌ته‌وه.
- Im Monat Safer.
- ۲- پێی راسته‌ له‌ پێی چه‌په‌ گه‌وره‌تره:
- Der rechte Fuss ist grosser als der Linke.
- ۳- مانگ له‌ ئه‌ستێره‌ی گه‌وره‌تره, له‌ رۆژ کچوکتر:-
- Der Mond ist grosser als ein Stern, Kleiner als die Sonne.
- ۴- سرکه‌ی موفت له‌ هه‌نگوینی کرپاو شیرینتره. (په‌ند)
- Geschenkt Essig ist Süsser als gekaufter Hönig.
- ۵- ئه‌سپی ته‌عه‌روفی ته‌ماشای زاری ناکه‌ن. (په‌ند).
- Besieh nicht den Mund eines geschenkten Pferdes.
- ۶- له‌وی ئه‌لبه‌ته‌ ده‌پرسم.
- Ich werde ihm fragen.
- ئه‌گه‌ر ده‌می ئێستا- ئه‌لبه‌ته‌-ی له‌گه‌ڵ هات ده‌بی به‌ ده‌می دادی.
- ۷- له‌و کاره‌ی خه‌به‌ری هه‌یه.
- Er weiss von dem Geschäft.

- Alles was in deine Hand fällt ist dein.

۲۱- هەرچ وە دەست ئەنگۆی پکەوی خوا پیاو خواژن بکوژن.

- Alles was in eure Hände Fällt ob Mann ob Fran tödtet.

۲۲- دڵم دەخوازی دۆستی من بێ:

- Ich wünsche mein Freund käme.

۲۳- ئەگەر ئەمن دەکوژی بۆ توو چ خێر.

- Was gewinnst du indem du mich tödtest?

رسته کانی زاری گۆران و کەلھۆر: (گ. ک)

۲۴- هەم ئینا (گ).

- Ich bin hier. هەم یارە (ک).

۲۵- ئەو کا ڕەفت (گ)؟

Wo ging er hin? ئەو کوو چیی (ک)؟

۲۶- بایست ئەو بەرگی ه ڕەفته بوو (گ).

۲۷- Er muss in das Haus gegangen sein. - بایە ئەو دەرمال چوویت (ک).

۲۸- هەر تیمەن دە هەزار نەفەر هەن. (گ).

هەر تمەنیک دە هەزار نەفەر دیرەت (ک).

- Jeder Tüman hat 10.000 Mann.

ک: دیرەت: فن: دارەد.

۲۹- دز نامە ه پوولەک ئیمیش بەرد (گ).

دز هات پوولەکم برد (ک).

Ein Dieb Kam und nahm mein Geld.

۳۰- ئاشپەز خاس خووراکش دروست کرد وە فەرەهش ورد.

ئەژ ئا باوێت ئی نەوێشت کت. (گ).

ئاشپەز خورایک خاسیک و وروت کەردووی وە فەرە خوارد. مەزەننە بوو باوویت ئی

نەخووش بی (ک).

- Der Koch hat ein gutes Essen zurecht gemacht und viel gegessen, wahrscheinlich ist er deshalb Krank geworden.

G: viel er gegessen, krank gefallen.

۳۱- وەختیک ئایەم مرد قەورش ژیر داریک مەکەنن وە ماسە پەرونیش. (گ).

وەختیک ئایەم مردگە ه لەو قەوری کە ه زیری دار کەنن سپارینی. (ک).

- Wenn ein Mann gestorben ist, so graben sie ein Grab (G: sein Grab.) unter einem Baum und begraben ihm.

۳۲- هەر چ ملکش بی فیروتنش وە ئیسە هیچش نییە (گ).

هەر چ ملک داشت فیروت وە ئیسە هیچ نیروت (ک).

- Alles was er besass, hat er verkauft und jetzt hat er nichts.

ک: نیروت= نەدارەد (فن).

۳۳- رەخنە کاینم گشتش بیشور (گ).

رەخنە کاینم گشتی بیشور (ک).

- Wasche alle meine kleider.

۳۴- قومایر ئەرای ئی کەسی ه کە بەختش هەی خاس چ شتیکیە (گ).

قومار ئەرای ئەو کەسە کە بەخت دیریت خاس چشتیکە (ک).

- Das Hazardspiel ist Für Jemanden der Glück hat (G: DER Glück erhat). Eine gute Sache.

۳۵- ئەگەر ئەو دیای مەیمەنی ئیحتیمایلش هەی کە ئەو مەنزل نەرسە (گ).

ئەگەر ئەو دیای بییمین ئەیتبایر دیریت ئەو مەنزل نارەسین (ک).

- Wenn er zurückbleibt, so wird er höchstwahrscheinlich die Station nicht erreichen.

٣٦- ئەگەر کوشتی بوو تەقسیر ئیشتنیش یی. (گ).

ئەگەر بمریت تەقسیر خۆ یی.

- wenn er getödtet wird so ist es seine Schuld.

- stirbt er, so, ist es seine Schuld.

٣٧- شەخسێکم دی رووژ پەنج مەن نان وە پەنج مەن شەراو مەورد ئەژ دلی شوو

ئەواریش بی (گ).

شەخسێک دیم کە هەر رووژ پەنج مەن نان وە پەنج مەن شەراو خواردیت. نیمە

شو و هەم وورسگی بی (ک)

- Ich habe eine Person gesehen, die jeden Tag fünf Man Brot und fünf Man wein ass (und trank) und doch um Mitter nacht hungrig war.

٣٨- مەواژین کە سولتان رووم^(٦) ئیشتینش کوشت ئەما فرە هەی کە مەواژین

کووشته بی (گ).

ویشن سولتانی رووم خۆی کوشت ئەما فرە کەس هەس کە ویشیت کوشتیا (ک).

(هەس=هەست: (فن).

- Man Sagt, dass der Sultan der Türkei sich umgebracht hatte, aber viele sagen, dass er getödtet worden sei.

٣٩- مەیتەنێ هەزار تیمەن سوویی وە من بتن (گ).

تەوانین هەزار تەمن سووب وەمن بتن (ک).

- Könnt ihr mir morgen 1000 Tüman geben?

میتون: (خ) ich gebe. میدەهین: (فن).

(٦) ئەوی لیڤەدا سەرنج رادەکێشی نووسەر بەرامبەر بە وشە ی (رۆم) ی کوردی لە ئەلمانییە کەدا

وشە ی (تورک) ی داناو. - وەرگیر-

٤٠- ژنی قازی شەربەتی ئاوی لیمۆ ورد وە دوو سەعات هەنی مرد، قازی ژەهرش

وە ئاوی دان. (گ).

ژنی قازی شەربەتی ئاوی لیمۆ خوارد وە دوو سەعات دیتەر مرد، قازی ژەهر وە

ئاوی دی.

- Des Richters Frau trank Limonade und Starb zwei stunden spatter, der Richter hatte sie vergiftet.

رسته کانی زاری گۆران (گ)

٤١- ئیشتەینیم مەنزلم نییه، یایگت میهمانیم. (گ).

- Ich habe kein eigenes Haus, ich bin irgendwo Gast.

٤٢- چوون ژن وە منایل ئی مە ئەژ ئاینا مەنلێشان کرتی بی، ناچایر ئەژ ئاینا

ئەو وایر نامایم.

- Da unsere Frauen und Kinder dort Wohnung genommen (gemacht) hatten, So Stiegen wir nötigerweise auch dort ab- (kamen nieder).

٤٣- یاینی پی یوی لازمەن، چ ه مەکەری؟

- Sie brauchen ein Haus, was werden sie tun?

٤٤- ئیسە فرە کارم هەی.

- Jetzt habe ich viel zu tun.

٤٥- مەیلی قەلیانت هەن؟

- Willst du eine Pfeife rauchen?

٤٦- ژایی زوویی بیارین تا سەرد نەوی.

- Bringt den Tee Schnell, dass er nicht kalt werde.

۴۷- يېك سەعات لە خۆرئاوا گوزەشت.

- Es ist eine Stunde nach Sonnenuntergang.

۴۸- وه خۆرئاوا دۆ سەعات نیم مەنبیه.

- Es ist zwei und halb Stunden vor Sonnenuntergang.

۴۹- من ئەوانییه گیماین میرەم کە ئیوه هیزی شوو سەعات کووک نەیکەرۆ:
ئەوانە: چەنین (فن).

- Mir Scheint es, dass sie ihre (her gestern Abend nicht
aufgezogen haben.

(من گیمان میرەم) یاخود (من گیمان میریت): es kommt mir der Glauben

۵۰- چرایی لازم نبیه ماه شایب ئەست.

- Ein Licht ist nicht nötig, es ist Mondschein.

۵۱- سوێح کەى هەومزى؟

- Wann stehst du morgens auf?

۵۲- خەبیم ئای. فارسی نوێ: خەبیم ئامەد

- ich bin Schläfrig.

۵۳- دەرۆایزە کە بکیشە و دەر کە کەیس نەبێ.

- Mach die Tür zu, dass keiner hinein kommt.

۵۴- قەریر ئى من ئاوينن ئى، هەر شوو دۆ سەعات وه سوێح میمانوو
هاومیزیم نایمە مێ وانیم.

- Meine Gewohnheit ist so, jede Nacht Stehe ich Zwei Stunden
vor Soinnenaufgang auf und lese ein Buch.

۵۵- وه چ ه مەیلە (میلە) هەن؟

- was wünschst du?

۵۶- ئیمروژ سۆاير میوم، ئەسپە کە تیمایر^(۷) بیکەر.

- Heute werde ich ausreiten, strigle das Pferd.

۵۷- ئى ئەسپ مەشەلوو.

- Dieses sagst du den Preis drieses braunen Pferdes?

۵۸- قیمەتێ ئا ئەسپێ ئال چەند مەیاوێ؟

- Wieviel sagst an dem preis dieses braunen

وشەى (ئال) مانای قاوہی کال یاخود رەنگی چەقەل دەدات.

۵۹- فرەه چت وینەن:
- Es ist sehr mühsam.

۶۰- ئى کەسە کییە؟ ئینە بە گزادەى روومییە.

- Wer ist dies? Ein türkischer Edelmann.

۶۱- ئەگەرچی روومییە ئەما وه نەمسای وه فەرەنسەوی وه ئەنگلیزی فرەه
خاس قسە مەکەروو.

- obwohl er Türke ist, spricht er Sehr gut deutsch, französisch und
englisch obwohl- aber= ئەما

۶۲- ئاین فرەه سیاحتش کەردەن.

- Er hat viel Reisen gemacht.

۶۳- چ ه گەرەکتە بیکەری؟

- Was wirst du tun? (möchtest du tun?)

۶۴- گەرەك بینوویسم، بایدە نامەه نەویسا.

- Ich werde Schreiben, ich muss einen Brief Schreiben: (ich
möchte Schreiben).

۶۵- کامیک گەرەکمى بینیشم.

- Ich möchte ein wenig Sitzen.

(۷) نووسەر وشەیکى ئەلمانی بەرامبەر (تیمار)ى گۆرانى بەکارهێناوه کە مانای ڕنە کردن دەدات.

"Dictionnaire Kurde de Jabe" و له نووسینه کە ی مندا نین که له ژماره- ۳۸ ی سالی ۱۸۸۴ ی گوڤاری DMG دا بلاوم کردوه.

کرداره وازو ئاساییه کان

Sich befreien	ره ها شوودن	- بهرە ئا بوون
vergehen, vorbeigehen	گوزەشتەن	- بێگرتن
arbeiten	فەلیگی کردەن	- بێگارکردن
entgegen gehen	ئێستقبال رەفتەن	- پیری رووین
- treffen, scheiben schissen	نیشانە زەدەن	- پیکان
- galoppieren	رەوانیدەن	- تاودان
- satt werden	سیر شوودن	- تیربوون
- bewegen	هەركەت دادەن	- جۆ وائین
- Schlucken	فوروو کەردەن	- چەقانن
- Schreien	سەدا کەردەن	- چیرانن، چرانن
Wachsen	روویدەن	- هەراکردن
Vacciller	کیلی شوودەن	- هەرگیی بوون
Springen	جشتەن	- هەلپەرین، هەلپەرین
aufstehen	بەرخاستەن	- هەلسان
Stöhnen	ئاو وە خەمی یازەکیشیدەن	- هەناسە کێشان
angreifen	هەملە کەردەن	- هەلمەت دان
absteigen	پیادە شوودەن	- داوەزین
verlieren	باختەن	- دانیان
Verdauen	تەحلیل بووردەن	- دا بێردین

بەشی سییە

نامیلکە کە ی پیشخەمەت

ماوێهەکی کورت لەمەوبەر^(۱) ئەبۆل حەسەن پیشخەمەت، کە دانیشتووی ئەردەلانە، قامووسی ((کیتابی لۆغەتی کوردی)) بلاوکردووە. نووسەر لە پیشەکییەکی کورتدا دەڵێ:

زمانی کوردی گرینگترین و دەوڵەمەندترین زمانی ئەم وڵاتەییە، ئەگەرچی تائێستا کتێبیکی لەسەر نەنووسراوە، بۆیە ئەو بە پێویستی دانا، ئەم کتێبە ی لەبەر دەست دایە، بنووسی:

نامیلکە کە ۳۳۴ وشە و چەند نمونە و ۱۹۲ رستە ی کوردی تیا دایە.

بۆ ئەوێ دەرفەتی هیچ هەڵە یەک نەدەم، یەكەم ئەو وشە فارسییانەم دووبارە نووسییه و کە نووسەر بەرامبەر وشە کوردییەکان دایناون و دووهم، لەبەر ئەوێ نامیلکە کە روون نییە، لێل و تەموومژاوییه و نیشانە جیاکەرەوێ کانی لە ژۆر شویندا بەهۆی چاپی بەردیی خراپەوێ ناخوێنرێتەوێ یاخود بە باشیی دیارن، ناچاربووم دەست لە چەندین رستە و وشە یەک هەلگرم. من تەنیا ئەو وشە و فۆرمە وشانەم دووبارە کردووە کە لە نووسراوە کە ی یوستیدا:

(۱) ئەم بەشە سالی ۱۸۸۸ لە ژمارە ۴۲-ی هەمان گوڤاردا بلاوکرارهتەو.

- Krümmen	خەم کەردەن	- دا تەوانین
Zurück bleiben	عەقەب ماندەن	- دورامان
Finden	پیدا کەردەن	- دووزین
stehlen	ئەبۆل حەسەن وشە (دیزین) بە مانایە دەنوسی:	
Schimpfen	فۆحش دادەن	- دووژین دان
	دوشنام دادەن	
Rennen machen	دووانیدەن	- ریغانین
		لە کرداری: رەوین، رەواندین-هەهاتووه.
Frieren, gerinnen	مەنجومەد شوودەن	- ریچیان
sich verbeugen	تەعزیم کەردەن	- سەر دانەوانین
	نەمیدەن (فن)	
verstecken	پەنھان کەردەن	- شاردين
reiben	مالیدەن	- شیلان
mischen	بەهەم زەدەن، مەخلوت کەردەن	- شیوانین
- leicht galoppieren (pferd)	چەهار ئال کەردەنی ئەسپ	- غارکردن
- wegwerfen	دوور ئەنداختەن	- فۆپۆ دان
Schreien, rufen	سەدا کردن	- قاوکردن
Wehklagen, schreien	فەریاد زەدەن	- قیپرانین

چیرانن = خوریدەن (فن) برۆانە: خەران

Husten	سورفە کەردەن. کۆخ (پا)	- قوو زین
		(کۆخە) ئەو وشە کوردییە لە گەڵ کۆخەک هەمیشە بەرگۆی دەکەوی.
- kehren, mit Besen.	جەروب کەردەن	- گیزک دان
- Singen	ئەواز خوندەن	- گوورانی چرپین
		چیرانین فارسییە (ی) بە ژرین نووسیویەتی: چیرین.

- auslöschen.	خاموش کەردەن	- کوژانن
	لە موکریان دەگوتری: گوژاندنەو. برۆانە: ئەم گۆقارە: ژ-٣٨، ١٠٠	
Säen	کاشتەن	- کیلان ^(٢)
Begleiten	هەم راه بوودەن	- لە تەک بوون
ausschlagen (pferd)	لەگە ئەنداختەن	- لە ققە خستن
tragen	بارکەردەن	- لی نییان
	(ی) دەلی: لی ئینان واتای: apporter دەدات.	
- grasen, kaus.	چیرانیدەن	- لە قەرپرانین
- grasen	چیریدەن	- لەقەرپین
- im Ambusch liegen	کەمین کەردەن	- مەلازبوردین
- sotlpern	سەک سەکەھ کەردەن	- نزگە رەکردن
	ولاخەبەرزه (ئەسپ) ئەگەر بە ناریک و پیکى برۆات: بەپێچەوانەى (راه وار)هوه: ئەز کاهیلی کە بود ئەه سەک سەک نە راه وار (ئەنوەری).	
- beten	نیمازکردەن (وضوء - ئەر)	- وژکردن
gleich sein	موساوی بوودەن	- وەک یەک بوون
verarmen	فەقیر شوودەن	- هەژار بوون

* * *

(٢) وشەى ئەلمانى نووسەر بەرامبەر بە کێلان یاخود کیلان مانای تۆ وەشاندن و تۆ چاندن دیت. - وەرگێڕ-

چه ند نمونه يهك

چه ند كرداريكي واز و ناسايي ودهك ليسته كه ي پيشو

- دانيشتن

كيلان

(فن) نشيسته ن

(فن) كاشته ن

دهمي ئيستا: من داينيشم ههروهه داينيشه م

من ته كلیم، ئاكيلم

توو داينيشت، دانيشت

توو ته كيلی، ئاكيلی

ئو داينيشت، دانيشت

ئو ته كيلی، ئاكيلی

ئم داينيشن، دانيشن

ئيو ئاكيلن

ئهوان داينيشن، دانيشن

ئهوان، ئاكيلی

رابوردووی تهواو:

داينيشم

كيلام

داينيشتی

كيلات

داينيشت

كيلای

داينيشتين

كيلامان

داينيشتن

كيلاتان

داينيشتن

كيلايان

دهمي رابوردووی دوور:

من داينيشته كوم

كيلاگووم

توو داينيشته کی

كيلاگهت

ئو داينيشتهك

كيلاگی

ئم داينيشته کين

كيلاگيمان

ئوو داينيشته کين

كيلاگيتان

ئهوان داينيشته کين

كيلاگيان

دهمي دادی:

يکيليم

يکيلي

يکيلي

يکيلين

يکيلين

فرمان:

دانيش

دانيشن

ناکردن:

من دانانيشم

بکيله

بکيلن

من نايکيلم

ich werde nicht säen

ich sitze nicht

چه ند كرداريکی ناواز: Unregelmässiges Zeitwort

وتن، گوفته ن sprechen

دهمي ئيستا:

من ييژم، ييژي، ييژيت، ييژين، ييژين، ييژين.

رابوردووی تهواو:

وتم، وتت، وتی، وتمان، وتيان، وتيان

رابوردووی دوور:

وتیکمه، - کيته، - کی، - کيمان، - کيتان، - کيان.

فرمان:

بيژ، بيژهن، بيژين.

grassen	چاریدەن	- لەوە پڕین
	چەرید	لەو پری
	میچەرید	ئالەو پری
	چەرین	لەو پریك
	لەگەد ئەنداختن	- لەققە خستن
schlägt aus		لەققە ئاخا
schlug aus		لەققی خیست
hat ausgeschlagen		لەققی خیستیک
Nahrungsmittel	خوراکی (فن)	خار دەمەنی
Birne		- حەرموو گولابی
		ئارموو، هەرمی، هیرمی، هەرمی، هۆرمۆد (J. 442)
Wassermelone	هەندەوانە (فن)	- هاننی برۆانە:
		شووتی
Aprikose	زەردالو	- شیلانە
		برۆانە: قەیسسی (شەلیل؟ فن - J. ۲۶۷. شیلان: Hegerose)
Rübensuppe	ئا شینەلغەم	- شیلن (شیلن)
die Rübe		شەلەم، شیلن
Fleischippe	ئاب گووشتی تورش	- خالو

	ئەو کردارانە ی گەردان ناگیرین	
regnen	بارین. باریدەن (فن):	
es hat geregnet	باریک	
es regnet	ئەواری	
es regnete	باری	
frieren, gerinnen	ریچیان. مەنجومەد شوودەن	
	ئەمە لە لیستە ی کردارە ئاساییە کاندایە.	
es gerinnt	ئەریچی	
es gerann	ریچیا	
es ist geronnen	ریچیاک	
- reifen	- گیین (بۆ میوه) رهسیدەن (فن)	
reife	لە لیستە ی کردارە ئاساییە کاندایە:	
reife, ist reif, wird reifen	گەیی، گەییك، ئەکی:	
wieder kauen	- کاویژکردن	نشخوار کردەن (فن)
	کاویژ دەکا	نشخوار میکۆنەد (فن)
	گاویش (تورکییه)	
fliegen	- فپرینم	پەریدەن (فن)
wird fliegen	ئافیرر	
Flog	فیری	
hat geflogen	فیریک	

بروانه:	خهل (ئەر) Essig.	ئاو: Wasser
- چىشت	پوختهنى	gekochtes (S. 92)
ههشتانو	هۆلوو	Pfirsich
(له وشه‌ى فارسى: شەفتالوو وەرگىراوه يان نا؟) بروانه: هه‌لۆژه		
- سىياووله	سىياھ دانه	Koriander

زىنده‌وهر - ئازەل

جووړه	کاکولی (فن): دوور نییه ئەمە هه‌له‌بى و کاکولی کوردی بىټ. جووړه له فارسي‌دا جوړه هه‌لویه‌که. کاکولی که‌وابى ده‌بى هه‌لویه‌کی سه‌ربه‌کلاوبى.
- واشه	قوورقى Lerchenfalke
واشه له فارسيیوه وه‌گىراوه، قورقى تورکيه. وارشى (په‌هله‌وييه)	
- سه‌قەر	چەرخ Der Saker Falke
شه‌کره (په‌هله‌وييه).	
- قيش قهره	زاخى که‌سه‌ک، Rabe
	که‌شه‌ک
قهره (ت): ره‌ش Schwarz. قه‌له‌رەش. برپوانه:	
قىژىک، قىژاک	Rabe, krähe
قش قش کردن	krächzen
قوش (تورکى)	Vogel (بالتده)
قهره قووش:	Adler (هه‌لۆ) (J. 309)
- بارر	قهره‌کيبک Schwarzes Rebhuhn
برپوانه: پۆر، پۆرپۆر (فن)	(J. 75)

- قۆلنگ	ده‌رما	
قۆلنگ، قۆلنگ،		Der Reiher
كوولنگ		
ده‌رما:	Hase كه‌رويشك. من به‌دوورى نازانم لى‌ره‌دا هه‌له‌يه‌ك هه‌بى. (J. 351)	
- سووسك	كه‌پكى چيل	graues Rebhuhn?
ئايا ئەمە كوردىيە؟ سووسك (فن) وه‌ك تيهو وايه amnoperdix		
- گه‌وانى، سارى خالدار		
گاگه‌ل- له فارسدا دوو جوژه ره‌شه‌ولاخ به‌رچاو ده‌كه‌وى جوړى يه‌كه‌م ره‌ش و خالى سپى پى‌وه‌يه، جوړى دووهم ره‌ش و سپى و به‌رسنگى و گوانى سوورن. ئەمەى دواييان -ئابلان-ى پى ده‌وترى و هەر له باكوورى خۆرئاواى ولا‌تى فارس هه‌يه.		
- مش سى، مش مورى		die Trappe
سى = به‌رد: stein		
- فىسىي‌قه، سووسك		Eine Art Rubhuhn
(سويسك)		
- په‌پوو سۆلايمانە	هودهود	Wiedehop
بروانه: دىكى سيليمان، پىپۆ (J)		
- قنگ هه‌ل تىكه‌نه، قنر هه‌لته‌كىته، دوم جومبانەك (ف) Bach stelze		
قنگ = Podex. (فن: خنج، خىنج) هه‌ل تىكانىن = Wackeln		
تك = Zusammen، نانين: هيتان Bringen		
دوم: فن: كلک: Schwanz. جومبانيدەن، جومبيدەن = wackeln		
- سووره مووزه	زه‌مبورى قرمز	Wespe
سووره = سورخ	ژابا له فەرهنگه‌كه‌يدا وتوويه: موزى مەبه‌ست له	

سەرە مووزە^(۳)

- چووخە بازىلە بەچەبى خوك
Junges Schwein
وہش = بەراز. وەش سالە وەك گوسالە = گویرەكە؟ Kalb. (چوكە = بەراز بەرووسى).

چوشكە = Ferkel بەرازى كىوى (بچوك).

- تابەخى تازى: پروانە: تانجى، تاژى: Windhund

(تانجى ياخود تاژى جۆرە سەگىكى بارىكى پاوشكارە)

- چوتوور و كىسك. چەپىش؟ واتە كار (بەچكى بزى) يەك سالە. چەپش (فن)
(تشتور، چور، كىسك. 100. 133. 374. J.)

ئەندامانى لەش

- لىچ لەب (فن) Lippe
- چەناكى چانى Kinn, (J. 132)
- كوچەكى ھ گوش Ohr
- قورك گەلوو Kehle (J. 368)
- لووت دەماخ؟ Nase
- قنگانىك مىرفەق Ellenbogen

پروانە: ئەنىشك، ئانىشك J. 23

- كلك تووتەلە ئەنگوشتى
Kleiner Finger
كوچك
پروانە: كلك تووتە، پەنجە تووتە. (J. 104)

(۳) بە تەواوەتى ساخ نايىتەو نووسەر مەبەستى لەمە چىيە؟ ئايا مەبەستى مازوى بەرى دارمازوو سەرمازووە يان شتى ترە؟ - وەرگىر -

- برژانىك مژە Augenwimper

پروانە: مژەنگ، برژانگ، بىژۆلك J. 397

- جەرگ جگەر Leber

- گدەك. گەدە شىكەمەبى Magen

پروانە: وەرگ، گەير.

- سى جگەرى سەفید Lunge

شوش (فن). سوش

(پەهلەوى؟)

چەند چەمكىكى تر

- سووزى فەردا (فارسى) morgen

دۆسو پەس فەردا über morgen

سى سوو پەس دار فەردا Tag nach übermorgen

(سوو لە سووچەو ھاتووە J. 268-269)

- ھووجەمە بەندى زىرى Hosenband

جامە

- گوروا جوراب Strumpf

پروانە: گۆرەوى (تارامى: گورپەى J. 369)

- بەرپر، گلىم، جاجم: جۆرە رايەخىكە لە خورى دروست دەكرى.

پروانە: بەر، بەرەك، بەرە.

- توورەكە تۆ برەھ (ف) Hafersack (J. 107-109)

- ووزەنگى رىكاب Steigbügel

پروانە: ناوژەنگى

- كوپان پالان Packsattel

Thal	دەوئل	دیری
	بروانه: دۆل، شیو، نشیو. (J. 189)	
Kleines	- تریشتی	تیشه
	ئامیتریکه وەك: تەور-	
	بیور وایه	
Sesam	- زیل	بەزریك
	بروانه: كوخی	
- dunes weiches Brod	- نانێ شاتی	نانی لەواش
blan	- گووك	کیبود
	(گوک، گووك تورکییه).	
Fingerhut	- کیلکوانه	ئەنگوشتانه
	كلک (لیره) = پەنجە. کلچك: (J. 339)	
	ئەنگوستیلە. ئەنگوشت، ئەنگوست.	

چەند کورتە رستەیهك

	فارسی (فن)	کوردی	ئەلمانی
Wo waren sie?	- کوجا بودی؟	لە گونە بوون؟	
Wo geht Ihr hin?	- کوجا میرەوید؟	کوا چین؟	
Von wo kommt Ihr?	- ئەز کوجامی یاید؟	لە گونە تین؟	
Das Abendessen ist bereit	- شام جازیرە ئەست؟	شامیان خستیکە	
Warum sprecht Ihr nicht?	- چرا حەرف نەمی زەنید؟	بۆچە قسە ناکی؟	
Was macht Ihr?	- چ میکونید؟	چ ناکی؟	
Wie geht es den Kindern	- ئەحوالی بەچەها چ تەورە ئەست؟	منالەگان چلۆن؟	

Fächer	باد ووشه	باد بیزه	بروانه: کووهان - فن -
	باد، وەزیدەن (فن)،		
	(J. 37)		
Stein	- کیچک، کووچک.	سەنگ (فن)	
Staub	- تووز	گرد - گەرد	
Erde, Asche. (J. 165)	- خوول	خاک	
Klatschrosse	- گولالە سووره	شەقایق	
	وشەکە لە دوو بەش پیکهاتوو: گول + سور (J. 18)		
Bett decke (J. 377)	- لیف	لەحاف	
Dorfschilze	- قەویخا (کوێخا)	کەد خۆدا	
Meister, Herr, Gott	خوا، خا = خودا (فن)		
grobes Baumwollenaug	- جاووک	کەریاس	
	بروانه: جەوال. تیپ		
Baumwollner Faden	- گوریس	ریسمان	
Skorpion	- دەمارێ کول	عەقەرب	
	بروانه: دوویشک، دوویشکە، کەژ دەم کلّاش		
Locke, Zopf	- خولامانی	زولف	
Locke zopf	بروانه: ئەگرێجە، کەزیی		
	- پەلکی	گیس	
Weg	- ریگە، ریگا، ری	راھ	
Bergpass	- کەل	کۆتەل	
Berg	- کیف، چیا، شاخ	کوو	
	بروانه: کیو، (کوف: پەهلەوی) (J. 337)		

Sei geschwind	زووکه	- زوود باش
ich bin beschäftigt	فیرمانم ههس	- کاردارم
ich habe eine Bitte	عهز زمان هیس (ههس)	- عهز دارم
Was kannst du tun?	چه نه‌توای بکه‌ی	- چه میتوان بکونی؟
Was kann er tun?	چ ناتوان بکه‌ی؟	- چ میتوانه‌د بی‌کونه‌د؟
Lass ihn es selbst sagen.	بیله بوو خوژش هه‌ریییژ	- بی‌گوزار به‌راییی خوژش
(J. 54-367)		بی‌گویه‌د
Er soll tun was er nur	هه‌رچی له‌ه ده‌ستی تی بی‌کا.	- هه‌ر چ نه‌ز ده‌ستش
kann. J. 437.		بی‌کونه‌د؟
Es ist aus meiner Hand	له ده‌ستم که‌فت	- نه‌ز ده‌ستم ئو‌فتاد
gefallen.		
Falle nicht	مه‌که‌فه	- نه‌یوفتی
Er Fiel	که‌فت	- ئو‌فتاد
Es ist mit ihm	له ته‌کییه	- هم راهش نه‌ست
Junge geh weg! (J. 347.	کورده لا‌چوو	- پسه‌ر په‌د شوو
375)		
Er küsste mich nicht. (J.	ماچی پی‌م نه‌دا ^(٤)	- بووسه به‌مه‌ن مه‌داد
385)		
Ich Konnte Letzte Nacht	دیو شو خو‌یم پی نه‌که‌فت	- ریشه‌ب خا‌یم نه‌بو‌ورد
nicht Schlafen. (J. 197-258)		
Was ist es.	چه‌سه؟	- چ چیز نه‌ست؟

(٤) نه‌وه‌ی نووسه‌ر به ته‌لمانی نووسیویه‌تی مانای نه‌وه‌یه: نه‌و منی ماچ نه‌کرد.

Wo wohnt Ihr?	مه‌نزلتان ها له کوو؟	- مه‌نزلی شوما کوجا نه‌ست؟
Es ist So	هه‌رواسه	- هه‌مین ته‌وره‌ست.
ich Lüge nicht	دروو نایژم	- دروغ نه‌می گویم
Soheines verbrannten	باوه‌هیز (جنیو)	- پوده‌ر سوخته
vaters		
ich bin hüngrig	به‌رسیمه	- گوریسنه هه‌سته‌م
ich bin Satt	تیریم	- سیرم
Lass uns auf Jagd gehen	بی‌چین په‌خیر	- بره‌ویم شکار
Schlag ihm	بی‌گوژه	- بزه‌نیش
Ich bin Ihr Dierner	هه‌تیم ئیتهم	- ئۆکه‌ری شوما هه‌سته‌م
Warum tut ihr so?	بووچه وا ناکی؟	- چرا هه‌مچی می‌کونید؟
Ich bin todt	من خوو مردیم	- مه‌ن که هه‌لاک شوو‌ده‌م
Sag es ihm	بی‌ژه پی	- بگو به ئو
Hast du es ihm gesagt?	وه‌تیت پی؟	- گو‌فتی به ئو؟
Was sagte er?	چی وت؟	- چ گو‌فت؟
Gieb es ihm	بی‌ده پی، پی بده	- بن به ئو.
Hast du es von ihm	لیت سه‌ن؟	- گو‌فتی نه‌ز ئو؟
genommen?		
Ich bitte	نه‌وات ناخازیم	- نارده‌زوو می‌کونه‌م
		ئاوات، نه‌وات له —وا‌ین- وه‌رگیراوه. (J. 296)
ich will nicht	که‌ره‌که‌م نییه	- نه‌می‌خاهم
Willst du?	که‌ره‌کته؟	- می‌خه‌هی؟
Verstecke dich nicht	خۆت مه‌شاری	- خودت په‌نه‌ان مه‌کون